Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Sådan lå landet

En families skæbne for 100 år siden

Sådan lå landet

En families skæbne - for 100 år siden

Et lokalhistorisk undervisningsmateriale

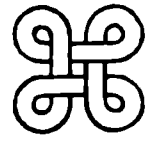

Museet for Thy og Vester Hanherred

UDGIVET AF
Museet for Thy og Vester Hanherred

TEKST OG TILRETTELÆGGELSE:
Svend Sørensen
Jan Krogh
Erik Holm

FAGLIG BISTAND:
Hanne Mathiesen

LAY-OUT:
Margrethe Kirkeby Larsen

TRYKT PÅ
Amtscentralen i Thisted 1982

ISBN: 87-980556-7-4

Indhold

OM BOGEN OG DENS BRUG ..... S. 4

1882 - SOM AVISEN SÅ DET - ..... S. 5

EN FAMILIES SKÆBNE FOR 100 ÅR SIDEN S. 13

SKØDE OG AFTÆGTSKONTRAKT ..... S. 23

ARV OG GÆLD ..... S. 37

EN BILLEDSERIE: MUSEUMSGENSTANDE .. S. 45

LEVEVILKÅRENE FOR 100 ÅR SIDEN .... S. 51

EN BILLEDSERIE:JENS AMBY BINDER LØB S. 61

EN FORTÆLLING:

DA DER BLEV HØSTET MED LE I KÅSE... S. 69

HISTORIE ER ANDET END BØGER ..... S. 85

AFTÆGTSKONTRAKT (afskrift) ..... S. 93

Om bogen og dens anvendelse

"Sådan lå landet"er beregnet til historieundervisningen i folkeskolen og er et eksempel på,hvordan man kan arbejde med lokalhistorie.

Med udgangspunkt i en nu nedlagt landbrugsejendom fortælles ved brug af forskellige kildetyper om en families skæbne for 100 år siden.Ud fra disse konkrete begivenheder har det været målsætningen at give et mere generelt indblik i livet på landet for 100 år siden - bl.a. ved at gøre opmærksom på,hvordan museet kan bidrage med oplysninger om denne historiske periode.

Den samme "model"kan anvendes med udgangspunkt i andre lokaliteter og andre ting som f.eks. en anden bygning,et mindesmærke, en gravsten,et billede o.s.v.

Det er vort håb,at materialet her kan give inspiration til at gå i gang med lignende lokale projekter.

De indledende avisudklip er medtaget for at give en "tidsstemning"og for at knytte et bredere perspektiv til lokalhistorien.Fortællingen "Da der blev høstet med le i Kåse"er skrevet på grundlag af det fremlagte kildemateriale.Fortællingen er lavet som et forsøg på at gøre historien til noget levende - noget,der ikke blot læres,men også opleves.

Bogens sidste afsnit ønsker at vise,at historie kan være andet end skriftlige kilder.Igennem ekskursioner,museumsbesøg,værkstedsaktiviteter og lignende kan historie opleves på en mere håndgribelig måde.

Thisted Amtsavis.

Politisk, Nyheds- og Avertissementstidende.

1882

Som avisen så det

Thisted Amtsavis.

Thisted, den 5te Januar.

Ved valget igaar af 6 Medlemmer af Byraadet afgaves 378 Stemmesedler,hvoraf 1 var ugyldig og altsaa kasseredes, hvilket ligeledes var Tilfældet med enkelte Navne paa nogle af de andre Stemmesedler,saa at hele det afgivne Stemmetal blev 2257. Da det stemmeberettigede Antal af Byens Borgere er c. 700, har altsaa over Halvdelen deltaget i Valget. Valgte blev Dhrr. Sagfører Bendixsen med 366 Stemmer, Kjøbm. Tachau 356, Garver Lindegaard 344, Maler Gjørup 333, Kjøbm. Westergaard 240 (alle Gjenvalgt) og Konsul Andersen 189. Derefter havde Toldinspektør Hald 165 St., Farver Grarup 150, Kjøbm. Boesen 38, Bankdirektør Vestergaard 3o og Skomager Hebolt 19.

Thisted, den 3de August 1882

-En ældre Kone fra Skinnerup blev i Mandags Aftes fundet i beruset og bevidstløs Tilstand ved Hansted Landeveien tætved Byen. Det blæste koldt, og hun blev derfor af Velmenende lagt i Læ ved en Ladebygning, og en Vægter gjordes derefter opmærksom paa Tilfældet. Hun blev imidlertid efter Sigende først opsøgt næste Dags Middag og bragt til Skinnerup, men afgik ved Døden samme Dags Eftermiddag.

Kjøbenhavn, den 9de Januar.

Dhrr.Berg,Hørup og Larsen have i Lørdags anmeldt en Forespørgsel til Indenrigsministeren,om denne vil "yde sin Bistand til,at den for Byraadsvalgene foreskrevne hemmelige Afstemning i Praxis bliver gjennemført saaledes,at enhver Indskrænkning i og ethvert Tryk paa Vælgernes Frihed fra Valgbestyrelsens side er Udelukket."Vi maa tilstaa,at denne Forespørgsel forsaavidt har forbauset os,som den tale om en "hemmelig Afstemning",der skal være foreskreven ved Byraadsvalgene,synes at være en splinterny Opfindelse fra Dhrr.'s Side.I Kjøbstadskommunalloven af 1868 Foreskrives der vel valg ved Sedler med Kandidaternes Navne - hvad der jo maa ansees for den naturlige Fremgangsmaade,hvor flere Medlemmer skulle vælges - men der staar ikke et ord om hemmelig Afstemning. Det vil være interessant at høre, hvorledes Dhrr.ville godtgøre deres paastand om,at Afstemningen skal være hemmelig.

Gammel Ost,
cirka 200 Pd., kan kjøbes i Aarup Mølle. Jacob Larsen.

Thisted Amtsavis.

Tirsdag, den 1ste August.

I Landsbyen K. ved Randers er fornylig død en Mand, hvem det med Rette kan bebreides, at han aldrig har opfyldt Paalæget: "I dit Ansigts Sved skal Du æde Dit Brød"- han spiste nemlig aldrig Brød - kun Pandekager, og dog blev han næsten 50 Aar gammel. Han var gift, og han levede ret godt med sin Kone; hun kjendte hans Særheder,før de bleve gifte. Som Ungkarl spiste han Pandekager af en sjelden Dimension, en halv Alen i Diameter og godt en Tomme drøie;men saa fik han ogsaa en til hvert Maaltid. Som Mand fik han 3 om Morgenen, 6 til 7 til Middag og saa 3 igjen naar han skulde i Seng. Han drak kun Mælk. Om Vinteren kom der et Fad nymalket Mælk paa Kakkelovnen til ham, hver Gang der blev malket. Reiste han til Randers eller Mariager en Dag, havde han sin Madkurv fyldt med Pandekager og en stor Dunk med Mælk bag i Vognen. Ved Gilder, som det hedder, Spiste han Suppe, Steg, Kage, og drak Vin, men Altsammen efter en Maalestok, som først forbausede Andre og siden i høi Grad generede ham selv - han kjendte ingen Maade - naar det ikke var Pandekager,han konsumerede.Hjemme fik konen ham imidlertid til at gjøre en Undtagelse fra sin engang vedtagne Regel, hun kunde faa ham til at spise Risengrød;men hun matte sige ham,naar han skulde stoppe,skulde han afgjøre det selv,holdt han ikke op,før Fadet var tomt. Naar han var i sin Stads,tog han sig pudsig ud.Lang Frakke med store Sølvknapper-som en Krone-stribet Vest med smaarunde do.,flad,bredskygget Hat paa Hovedet,kort Tørklæde om Halsen, Transtøvler-blanke Støvler kunde han ikke fordrage-stak han Fødderne i og saa var han ifølge "Vestj.Dbl."fuldstændig.

Thisted, den 6te Januar.

Som svar paa i sin tid indgivet Andragende har Thisted Handelsforening gjennem det herværende Toldinspektorat modtaget Henvendelse om,at Generaldirektoratet for Skatteväsenet til Finansministeriet har indstillet at samme ved Ændringsforslag til Finanslovsforslaget for 1882-83 vil se at søge den fornødne Bevilling til Opførelsen af en ny Toldkammerbygning i Thisted,hvortil Ministeriet har svaret, at det under hensyn til den fremrykkede Tid maa foretrække at søge den omhandlede Bevilling til næste Aar.Da trangen til en ny Toldbod her i Thisted er stor,og vil blive endnu større naar Oddesund - Thisted Jernbanelinje aabnes,maa man meget beklage denne udsættelse. Efter forlydende er den projekterede,ny Bygning anslaaet at ville koste 43900Kr.

Thisted Amtsavis.

Onsdag, den 11te Januar.

Faa nye Opfindelser have i Løbet af kort Tid vundet saa megen Udbredelse som den Bell'ske Telefon.Der er i Kjøbenhavn nu allerede c. 210 Abonnenter paa denne, og Antallet af disse voxer saa at sige daglig, saa at der hvert Øieblik maa trykkes nye Fortegnelser.Leien er derfor ogsaa stadig bleven nedsat- den var oprindelig 200 Kr.om Aaret, er derefter bleven nedsat til 150 Kr. og ventes med det Første yderligere nedsat til 100 Kr.

Thisted, den 18de Januar.

BERETNING
om

Fødte, Døde, Konfirmerede og Viede i Thy og Hanherrederne i Aaret 1881.
Hundstrup - Østerild - Hjardemaal Pastorat.

Fødte af Mandkj. 27,af Kvindekj. 23,ialt 50;døde af Mandkj. 19,Kvindekj.18 ialt 37;altsaa 13 flere fødte end døde.Konfirmerede 40 Børn.Ægteviede 13 Par.

EN GOD FORRETNING

Her i Byen kan STRAX faaes til kjøbs af en Mand med en lille kontant Kapital.Den virkelige daglige Nettofortjeneste er 3-6 KRONER.

Mandag, den 7de August.

Den 11te tydske Baberkongres er ifølge "Dagsav." nylig bleven afholdt i Hamborg, og Forhandlingerne vare meget stormende,hvilket ikke kan forundre,naar man hører hvilke betydningsfulde Æmner der have ligget for. Først var der Spørgsmaalet: Skal Kunderne indsæbes med Kost eller med Haanden? Resultatet blev, at Kongressen udtalte sig for den " blandede Behandlingsmaade". En Resolution om at udelukke de Medlemmer, der endnu ere saa gammeldags, at de tage Kunderne i Næsen, vedtoges efter en heftig Debat. To Timers aandrige Forhandlinger foranledigede det Spørgsmaal:"Er det passende at underholde Kunderne om sine personlige Anskuelser med Hensyn til det nuværende og fremtidige Vejrlig?" Tilsidst blev Kongressen enig om, at det er passende.

For et Par gifte Folk er Pladsen som Bestyrer paa Frøslev Fattiggaard ledig til 1ste April d.A. Lønnen er 350 Kr. aarlig med Fradrag af 40 Kr. for hvert Barn. Ansøgninger med Anbefalinger til denne Bestilling bedes indgivne inden 12te Febr. til Frøslev-Mellerup Sogneraad paa Mors.

Frøslev, den 1ste Januar 1882
A.Dissing
Formand

Thisted Amtsavis.

Alle og Enhver som have Fordringer at gjøre gjældende i Dødsboet efter Gaardmand Anders Christian Jensen og Hustru Kirstine Marie Nørgaard af Korsø By, Hjardemaal Sogn, i hvilket Bo Arv og Gjæld ikke er vedgaaet, indkaldes herved med 6 Ugers Varsel til for undertegnede Skifteret at anmelde og bevisliggjøre deres Krav.

Hillerslev-Hundborg Herreders Skifteret, den 8de September 1882.

Clausen.

Auktion.

Fredagen den 17de Novbr. d. A. Formiddag Kl. 11, bortsælges ifølge Skifterettens Begjæring ved 3die Auktion den afdøde Gaardmand **Anders Christian Jensens** Dødsbo tilhørende **Gaard** i Hjardemaal Sogn, nemlig:

Matr. Nr. 8 a i Korsø By, Hartk. 1 Td. 2 Skpr. 3 Fdkr. 1¾ Alb., Glskat. 13 Kr. 64 Øre, med Anpart Kongekorntiende, Kirkekorn og Kvægtiende,

Matr. Nr. 2 g i Hjardemaal Klit, Hartkorn 2¼ Alb., Glskat 78 Ø.

Matr. Nr. 2 l i Hjardemaal Klit, Hartk. 2½ Alb., Glskat. 81 Øre, med Sæd, Avl, Afgrøde, Besætning, Avlsredskaber og Inventarium.

Herredskontoret i Thisted, den 10de Novbr. 1882.

Clausen.

Alle og Enhver som have Fordringer at gjøre gjældende i Dødsboet efter Gaardmand Anders Christian Jensen og Hustru Kirstine Marie Nørgaard af Korsø By, Hjardemaal Sogn, i hvilket Bo,Arv og Gjæld ikke er vedgaaet,indkaldes herved med 6 Ugers Varsel til for undertegnede Skifteret at anmelde og bevisliggjøre deres Krav.

Hillerslev-Hundborg Herreders Skifteret,den 8de September 1882.

Clausen

AUKTION

Fredagen den 17de Novbr.d.A. Formiddag kl.11,bortsælges ifølge Skifterettens Begjæring ved 3die Auktion den afdøde Gaardmand Anders Christian Jensens Dødsbo tilhørende Gaard i Hjardemaal Sogn,nemlig:

Matr. Nr.8a i Korsø By,Hartk. 1 Td.2 Skpr.3 Fdkr.1 3/4 Alb., Glskat.13Kr. 64 Øre,med Anpart Kongekorntiende,Kirkekorn og Kvægtiende.

Matr. Nr.2g i Hjardemaal Klit, Hartkorn 2 1/4 Alb.,Glskat 78 Ø

Matr.Nr. 2 l i Hjardemaal Klit, Hartkorn 2½ Alb.,Glskat 81 Ø. med Sæd,Avl,Afgrøde,Besætning, Avlsredskaber og Inventarium.

Herredskontoret i Thisted den 10de November 1882

Clausen

Thisted Amtsavis.

Thisted nye Blad.

Ifølge Opfordring af politiske Meningsfæller i Thisted Amts første, anden og tredie Valgkreds har jeg paataget mig Udgivelsen af et Venstreblad i Thisted fra førstkommende 1 ste Okbr. Bladets navn er:

Thisted Amts Tidende.

Det kan bestilles paa alle Postkontorer og Brevsamlingssteder i Landet, samt fra den 22de dennes paa Bladets Kontor i Thisted, Hjørnet af Lille Torv mellem Skovgade og Bisgaardsstræde. Prisen er for et Fjerdingaar 2 Kroner med Tillæg af Postpenge.

Bladet udgaar 6 Gange ugentlig, som Regel i stort firspaltet Format. Bekjendtgørelser indrykkes for en moderat Taxt.

Den 7de Septbr. 1882.
C. Berg.

22de Juli.

En Tyr staaer til Bedækning hos
Back,
Ludvigsborg.

Lørdag den 29de Juli.

En Bicykle Rytter, en ung Sportsmand fra Kjøbenhavn ankom i Onsdags til Middelfart lidt over Middag. Han var taget fra Kjøbenhavn Tirsdag og havde overnattet i Nyborg. Veien fra Nyborg til Odense tilbagelagde han i omtrent 1 time og rullede efter et kort Hvil i Odense derfra til Middelfart.

I Gjæstgivergaarden

„Thy“

optræder imorgen, **Søndag**, bestemt **sidste Gang** fra Kl. **5** til **10** Aften, hver halve Time en Forestilling

Slangedronningen,

Amerikanerinden

Miss Cora Clifford

med sine levende dresserede Kjæmpe-Slanger i en Længde fra 10—15 Fod.

Miss Cora er bekjendt fra sin Optræden i Cirkus Renz og i Krystalpaladset i London.

Entrè: Siddeplads 50 Øre, 2den Plads 25 Øre. Børn: Siddeplads 25 Øre, 2den Plads 15 Øre.

Thisted Amtsavis.

Læs en Sandhed!

Rotter udryddes for 85 Øre

ved Brugen af Hofkammerjæger Orlans **Rottepulver**. Læs nedenstaaende Anbefaling.

I høi Grad plaget af Rotter fordrev jeg dem aldeles paa 3 Dage ved Brugen af Hofkammerjæger Orlans Rottepulver. Det anbefales derfor paa det bedste.

Helsted pr. Randers, d. 2 Decbr. 1880.

Niels Johansen, Snedker.

At jeg ved Brugen af **een** Æske af Orlans Rottepulver fuldstændig er bleven befriet fra Rotter i min Ejendom, er det mig en Tilfredsstillelse herved at meddele Dem.

P. Chr. Nielsen,
Gaardeier,
Tvorup pr Thisted.

Faaes med Brugsanvisning hos **C. A. Ballhausen** i Thisted.

Storkornet aldeles hvidt

Farin

(Rørsukker)

anbefales til **35 Øre pr. Pd.** **20 Pd.** og der over **34** Øre pr. Pd

Lysegult, aldeles farvefrit **Farin** anbefales til **33 Øre pr. Pd.** **20 Pd.** og derover **32** Øre pr. Pd.

Hel, skaaren og stødt **Melis** samt **Kandis** og **Demerara** anbefales ærede Forbrugere fra By og Land til Sukkerhuspriser.

C. A. Ballhausen.

Forhøiet Dagløn!!

100

Jordarbeidere kunne straz faa stadigt Arbeide ved Vyggholms Veile. Dagslønnen er nu

3 Kroner.

Man henvender sig til Formand Christensen. Arbeider paa Akkord kunne ogsaa faaes.

Thisted Amtsavis.

Tirsdag den 23. maj 1882 åbnedes jernbanestrækningen fra Oddesund til Thisted. I den anledning var kongen, Cristian den Niende og Dronning Louise på besøg i Thy. Om selve indvielsesdagen skrev Thisted Amtsavis:

KONGEBESØGET

Tirsdag,den 23de Mai.

Festtoget,som førtes af Driftsinspektør Bache og Maskinmester Osterwald,ankom til de bestemte Tider til de forskellige Stationer, som alle vare rigt smykkede med Grønt og Flag, men Prisen for dem alle har Hørdum,der var dekoreret med Bøgegrene og Kongens Navnetræk af Blomster. Ved Hurup var der opført en Æresport, som tog sig meget godt ud.Ved alle Stationer var der samlet en Masse af Landboere for at hilse paa Kongefamilien,ligesom ogsaa Festtoget langs hele Banen hilstes af Folk.I Sjørring gjordes det længste Ophold.Majestæterne steg ud og hørte paa,at en i Dagens Anledning skreven Sang blev afsungen af den forsamlede Mængde;derefter bød Præsten Kongefamilien velkommen og udbragte et smukt motiveret Leve. Kongen takkede, udtrykte sin Glæde over at samles med Thyboerne og haabede, at Banen maatte blive en ny Velstandskilde for Egnen.

Kl.lidt over 4 ankom Festtoget her paa Stationen, hvor der havde samlet sig en saa stor mængde Mennesker, at det var vanskeligt nok for Politikorpset at holde Pladsen ryddelig for Vognene.Under Hurraraab kjørte Majestæterne til deres Boliger og underveis tilkastedes de Buketter fra flere af Byens unge Damer.Kl. 5½ begyndte de Indbudte at ankomme til Indenrigsministerens Diner og efterhaanden fyldtes den store Sal-den omdannede Lokomotivremise-med Festklædte, blandt hvilke saaes en Mængde af Uniformer.Over Kongebordet lyste to elektriske Lysekroner,som udsendte et stærkt men meget behageligt Lys. Det var oprindeligt Paatænkt at oplyse hele Salen med elektrisk Lys,men desværre viste Dampmaskinen,som skulle drive Lysmaskinen,sig at være for svag, man maatte tage sin Tilflugt til Voxlys,og ved at anvende omtrent 500 af disse frembragtes en god og roelig Belysning.

Spisesedlen var følgende:

Ægte Skildpaddesuppe
Kogt fisk,holl.Sause
Oxefilets,Trøffelsause
Asparges
Strasburger Gaaseleverpostei
Kylling
Smør og Ost
Dessert

(artiklen forkortet)

En families skæbne
for 100 år siden

Hvad et hus kan berette

Det er en novemberdag i 1981. Vi står på toppen af Kåse Bakke - eller Korsø for dem, der kun kender navnet fra et landkort.

Vejret er køligt.Luften er regnfuld og diset,men ikke mere end at vi foran os kan skimte flyvepladsen på de store,flade arealer.I stormvejr må man kunne høre havets brusen bag lyngbakkerne og grantræerne.

Men nu blæser det kun lidt. En hyldegren kradser på et ladevindue til den gamle,trelængede gård.Stuehuset er moderniseret, men sminke kan som bekendt ikke skjule en gammel dames alder.

De sidste blade er faldet af de krogede løvtræer.Ensomme og forladte virker de,akkurat som de mennesketomme bygninger.Men disse mure har kendt andre tider.Hvis de firkantede ruder var historiens øjne,hvad kunne de så have set?

Vi kniber øjnene sammen og åbner sanserne for naturens lyde.Sådan kan det også have lydt for 100 år siden.Vinden fortæller om Ajes Kresten og hans børn.Den fortæller om fødselsveer og barnegråd, om død og ulykke.Den fortæller om unge,der bukkede under,og om gamle,der levede videre.

Talte huset sandt ?

Nu skal man jo ikke tro på alt, hvad folk siger -siges der! Men hvordan er det med huse? De må være mere solide end mennesker.

Før vi besøgte den gamle gård på Hjardemålvej nr.75, vidste vi lidt om stedet.Vi var klar over, at Korsø ikke var en ø, men en samling huse mellem Østerild og Hanstholm.

Vi vidste,at der hverken var købmand eller bager.Vi havde også fundet ud af,at gården blev brugt som fritidsbolig af en tandlæge i Thisted.
Vi havde kun få oplysninger om gårdens historie.Vi vidste, at en mand ved navn Anders Cristian Jensen var død her for 100 år siden.Vi havde tilfældigvis fået fat i opgørelsen over hans efterladte ejendele.

Et besøg i Korsø en novemberdag - her kunne historien være sluttet.Men gården var jo ikke en almindelig gård.Nej,den havde tilhørt A.C.Jensen,en mand vi vidste noget om.Vi var blevet nysgerrige og krævede svar på spørgsmål - svar som gården ikke kunne give.

Men hvor finder vi så svarene?

Svarene ligger gemt i andre huse

BIBLIOTEK

MUSEUM

LOKALHISTORISK ARKIV

LANDSARKIV

Anders Christian Jensen
Født 24 Jan 1852 i Korsø
Død 10 Juni 1882 i Korsø
Og Hustru
Kirstine Marie Nørgaard
Født 21 Feb. 1857 i Tingsbrup
Død 18 Sept. 1881 i Korsø

I kirkebogen for Hjardemål sogn kan man under året 1852 bl.a.læse:

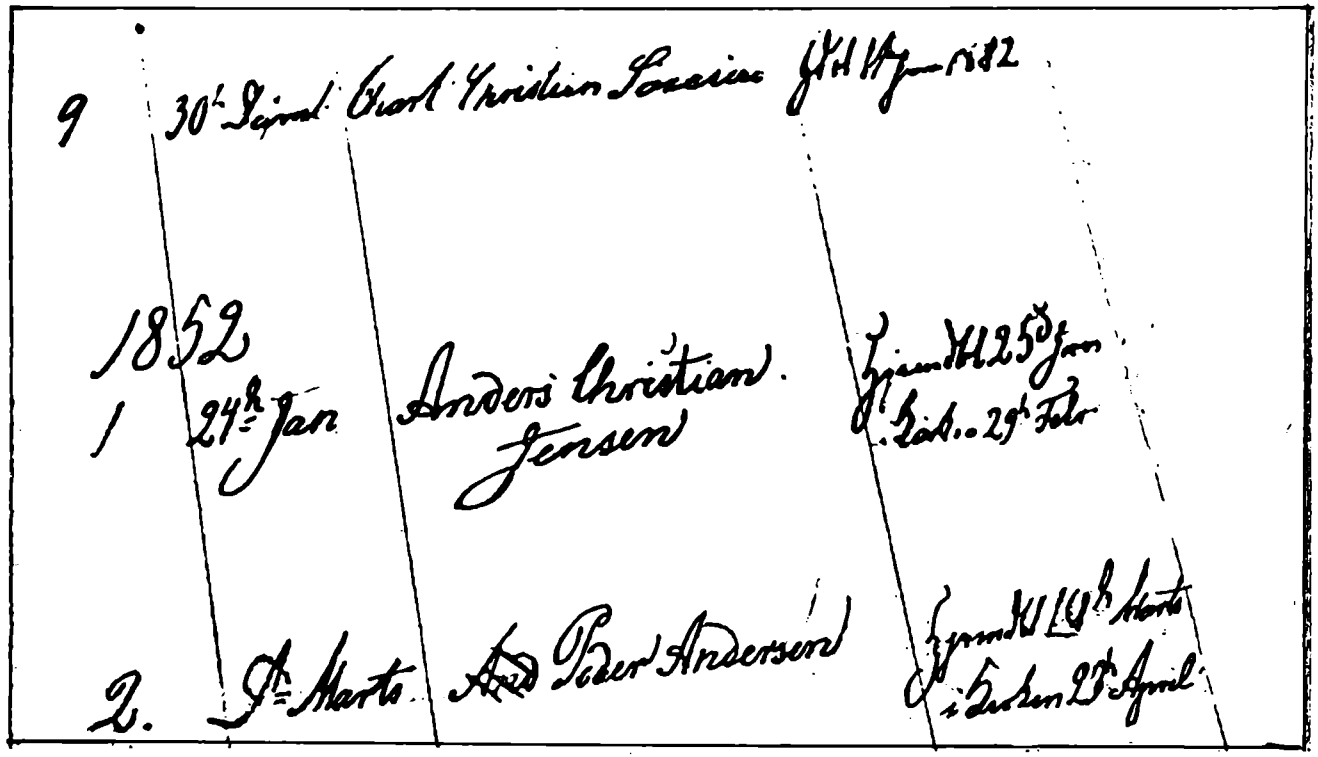

Gårdmand Jens Cristian Olesen og hans kone,Ane Andersdatter, havde fået deres andet barn døbt.

Anders Cristian - eller Ajes Kresten,som den nye dreng sikkert er blevet kaldt - blev hjemmedøbt dagen efter sin fødsel.Børnedødeligheden var stor dengang,så i mange tilfælde døbte man børnene straks efter fødslen.Der kunne jo ske så meget... Men det gjorde der nu ikke med Anders Cristian.Ikke som spæd i hvert fald.Den 29.februar 1852 blev den godt en måned gamle dreng døbt i kirken.Han kom til at hedde Jensen,fordi han var søn af Jens.Først i 1856 kom der påbud om,at en familie skulle have samme efternavn.Men mange steder i landet var reglen længe om at trænge igennem.

Stor børneflok

Anders Cristian fik hurtigt flere søskende end den storebror, han havde ved fødslen.Om familiens hurtige vækst vidner folketællingen i 1860.Heri står der, at der på gården i Korsø befandt sig følgende personer:

Jens Chr. Olesen 42 år gårdm.
Ane Andersdatter 35 år hans kone

Deres børn:
Søren Jensen 10 år
Anders Chr.Jensen 9 år
Niels Chr.Jensen 6 år
Ane Jensen 4 år
Gertrud Jensen 2 år

Tjenestefolk:
Ane Kirsten Andersdatter 16 år
Cristian Madsen 17 år

Senere samme år kom den sidste i børneflokken,Else Marie.

Barndommen

Vi ved ikke noget sikkert om, hvordan Anders Cristians barndom har formet sig.Men der er ingen tvivl om,at han har taget del i arbejdet på gården.Med 6 børn på en mindre gård skulle der arbejdes hårdt for føden.

Én ting ved vi med sikkerhed om Anders Christians barndom: Den slutter første søndag efter påske 1866.Da bliver han nemlig konfirmeret.Dengang var det ensbetydende med, at voksenalderen begyndte.

Anders Christian bliver gårdejer

Efter konfirmationen har Anders Christian sikkert haft arbejde som tjenestedreng på forskellige gårde i omegnen.

I historiebøgerne kan man ofte læse,at det som regel var den ældste søn,der overtog gården efter forældrene.Men det var langt fra altid tilfældet.Det var mere afhængig af praktiske omstændigheder - p.g.a. lille aldersforskel mellem far og søn var den ældste måske allerede blevet gårdmand?Vi ved ikke,hvad grunden var i Korsø.Men i januar 1879 fik Anders Christian skøde på gården.

Aftægtskontrakten

Samme dag som gården skiftede ejer,blev der underskrevet en " aftægtskontrakt ".D.v.s.en kontrakt,der indeholdt bestemmelser om,hvordan Anders Christian skulle tage sig af sine forældre på deres gamle dage.Til gengæld for omsorgen skulle gården overtages på gode vilkår.

Den første bestemmelse i af - tægtskontrakten lyder således:

"Saalænge vi er tilfreds dermed nyde vi i Forening med Gaardens Eier en god og forsvarlig Underholdning og Ophold bestaaende af Føde,Klæder,Husly,Lys,Varme,Vask, Renlighed,Pleie og Opvartning, alt saaledes som vi hidtil har været vant til."

Bryllup

I 1879 blev der gift 3 par i Hjardemål kirke.Et af parrene var Anders Christian Jensen og Kirstine Marie Nørgaard.

Kirkebog for Hjardemål sogn 1879:

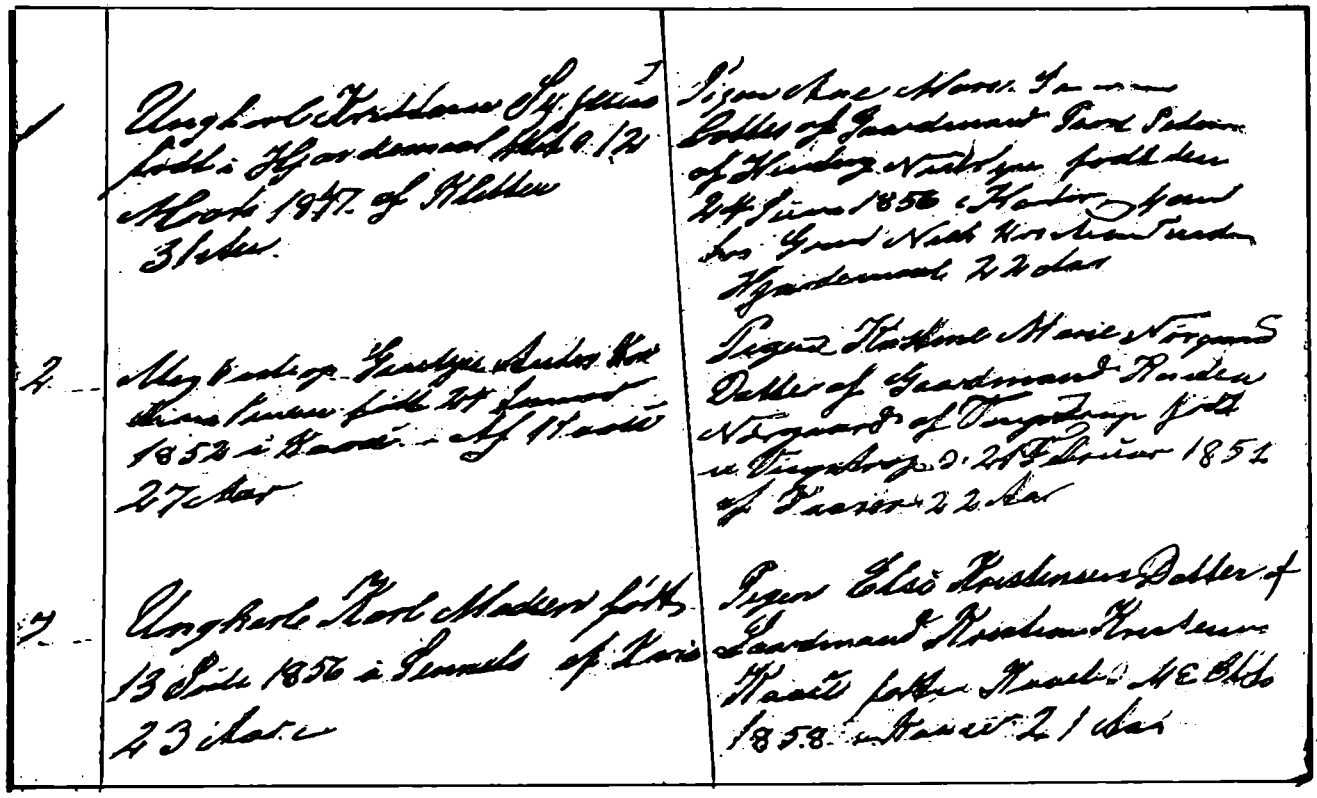

Børnebørn

Inden et år var der et barnebarn i huset,og året efter, den 7.juli 1881,fødte Kirstine Marie sit andet barn.Han blev opkaldt efter sin farbror, Søren,der var død året før.

Kirkebog for Hjardemål sogn 1881 (Døde kvinder):

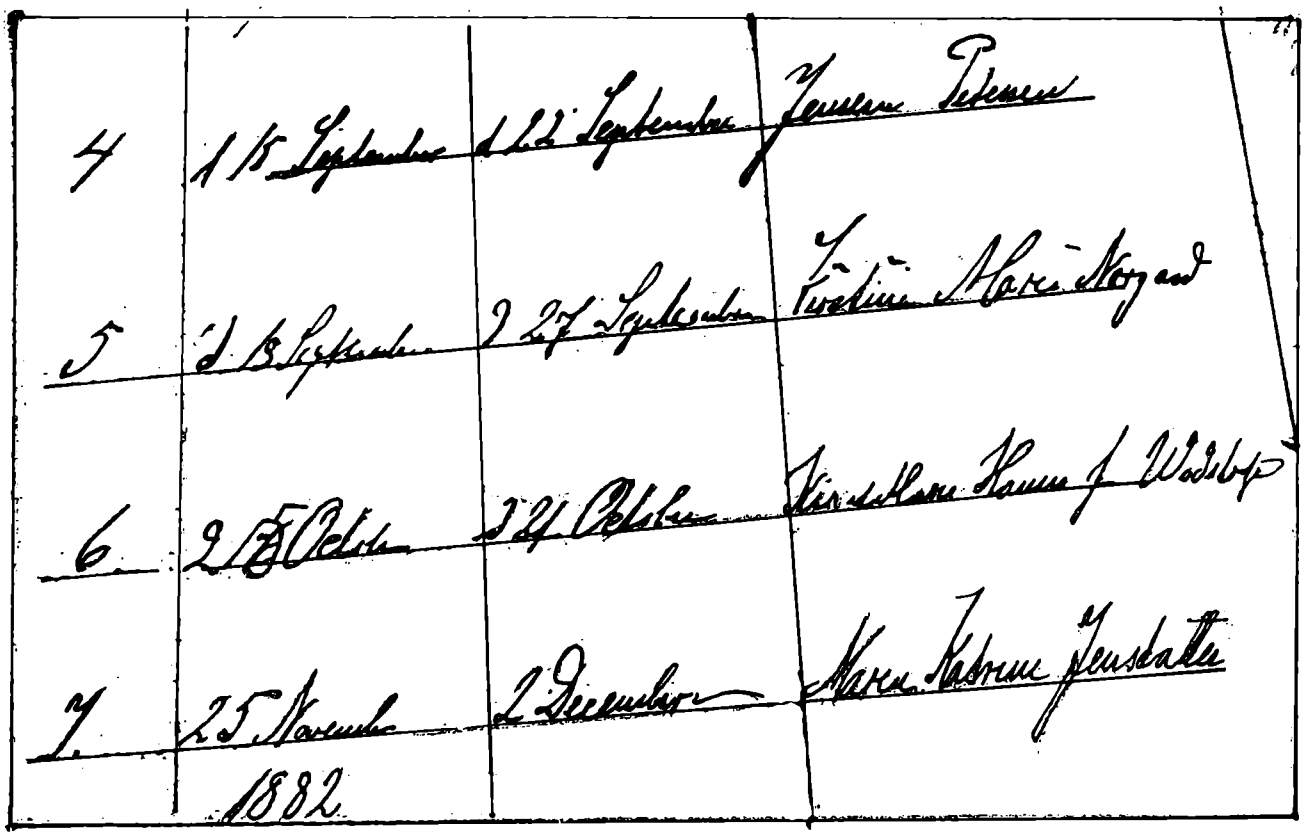

Da Søren var født,vendte lykken for familien i Korsø.Kirstine Marie kom sig ikke oven på fødslen.Den 18.september døde hun - kun 24 år gammel.Anders Christian var enkemand med to små børn...

Men dermed var ulykkerne på gården i Korsø ikke forbi.Tragedien var først lige begyndt.

Den sidste vinter

Jens Christian Olesen og Ane Andersdatter havde sikkert regnet med at tilbringe nogle rolige år som aftægtsfolk.Nu kom de i stedet til at hjælpe deres søn noget mere.En hjælp har det dog været,at Anders Christians søster,Else Marie,kom hjem og var tjenestepige på gården.

Kirkebog for Hjardemål sogn 1882 (Døde mænd):

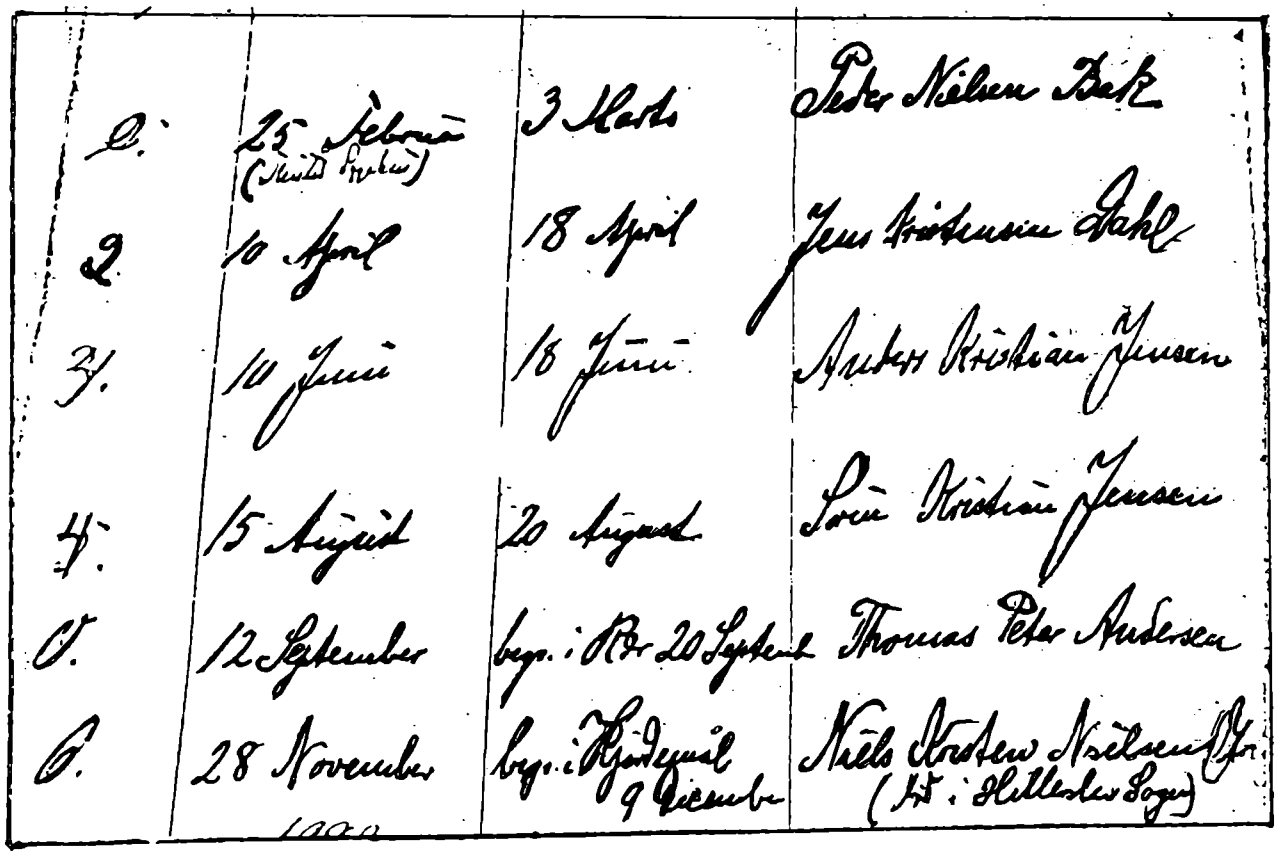

Vinteren 1881-82 blev Anders Christians sidste.Den 10.juni 1882 døde han,30 år gammel.Hvad han er død af,ved vi ikke.Vi ved heller ikke,hvad dødsårsagen er for hans søn,der dør den 15.august,altså kun godt to måneder efter faderen.

Tilbage af familien bliver kun datteren,Ane,som bedsteforældrene tager sig af.

SKØDE
OG
AFTÆGTS-
KONTRAKT

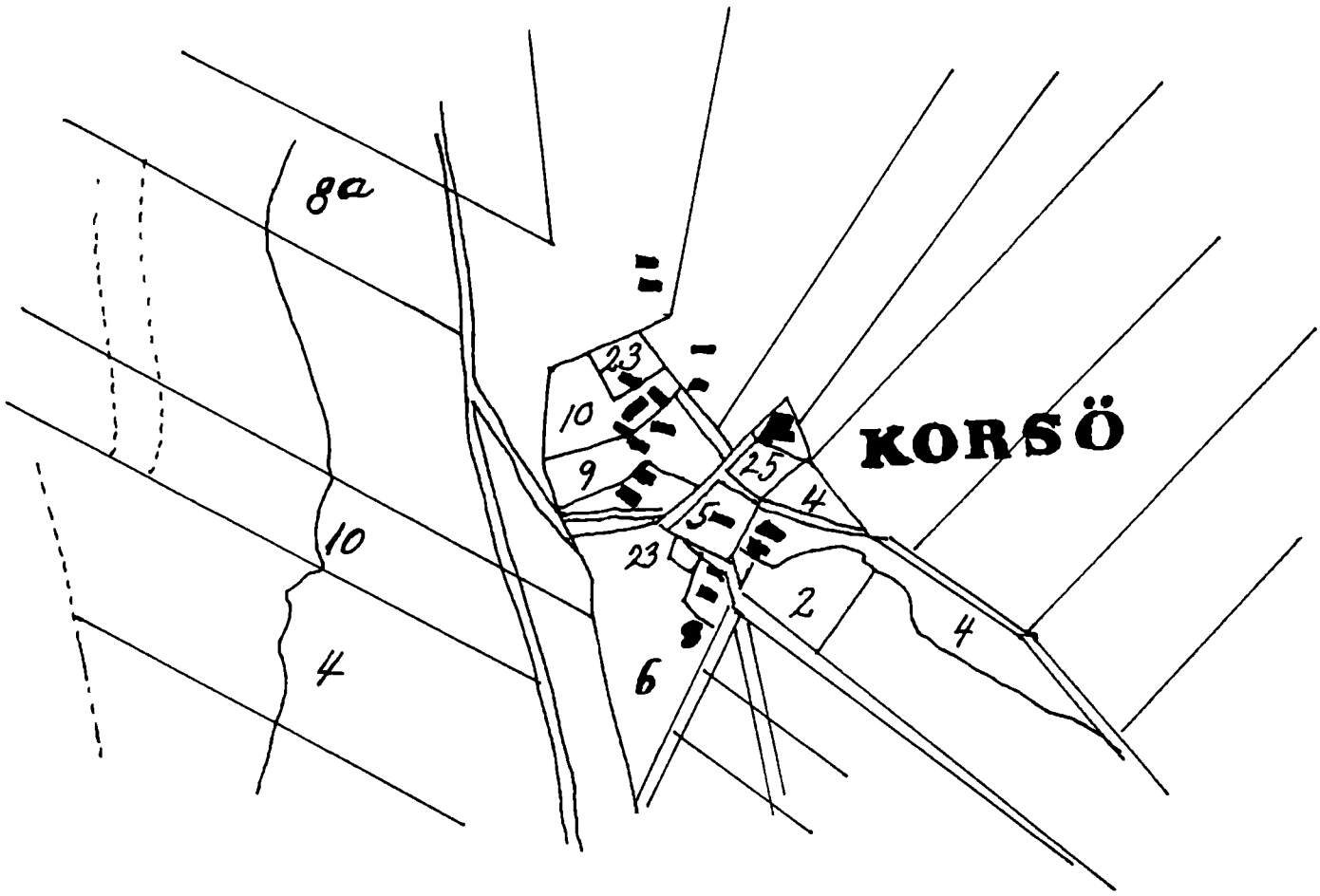

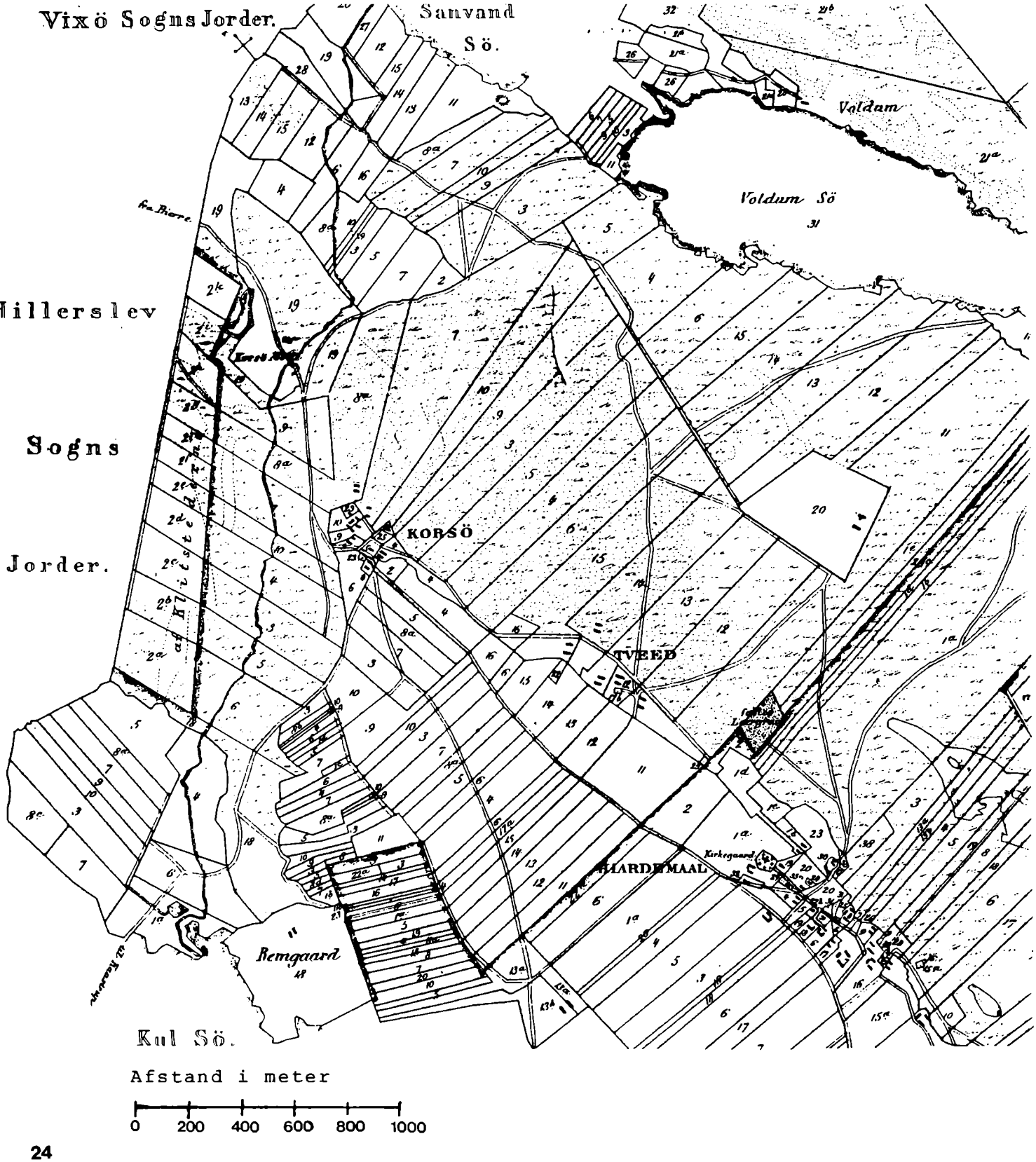
Vixö Sogns Jorder.
Sanvand Sö.
Valdam
Voldum Sö
Hillerslev
Sogns
Jorder.
KORSÖ
TVEED
HARDEMAAL
Remgaard
Kul Sö.
Afstand i meter
0
200
400
600
800
1000

Anders Christian bliver gårdejer.

Anders Christian Jensen var kun gårdejer i 3½ år. Alligevel kan vi i dag finde en hel del spor efter hans tid som gårdejer.

På kortet på siden overfor er gården og dens jord afsat. Bygningerne ligger på det største af jordstykkerne (matr.8^{a}) - i udkanten af Korsø by.

Fra far til søn

Den 18. januar 1879 skrev Anders Christian Jensen og hans far - Jens Christian Olesen - under på et skøde, der gjorde Anders Christian til gårdejer. En genpart af dette skøde findes på lokalhistorisk arkiv i Thisted. Herunder er en maskinskreven afskrift og en ordforklaring bagefter.

SKJØDE

Underskrevne Gaardmand Jens Christian Olesen af Korsø vedstaar herved at have Solgt og Afhændet, ligesom jeg herved sælger, skjøder og aldeles overdrager til min Søn Anders Christian Jensen følgende mig tilhørende og i Hjardemaal Sogn beliggende Eiendomme, nemlig.

a den mig ved Skjøde af 18, læst 19 December 1848 hjemlede og i samme efter passeret Udstykning og sket Frasalg nu er ansat under Matr.No 8^{a} for Hartkorn 1 Td 2 Skp 3 Fdk 1$^{3}/_{4}$ Alb, Gl.skat 13 Kr 64 Ø og vederlag for præstekorntiende 4 Skp 1$^{3}/_{4}$ Fdk Rug og 4 Skp 1$^{3}/_{4}$ Fdk Byg. saa og medfølger samme Anpart Konge-Korntiende og Kirke-Korn og Kvægtiende, og

b de mig ved Skjøde af 10 Febeuar 1866 læst 4 Februar 1868 hjemlede 2de Loder i Hjardemaal Klit, nemlig Matr No 29 af Hartkorn 2$^{1}/_{4}$ Alb, Gl.skat 76 Ø og Matr No 2^{1} af Hartkorn 2½ Alb, Glskat 81 Ø, samt

c al min besætning, Ind og Udbo, intet undtagen, for Kjøbesum 5200 Kroner og Aftægt til mig og Hustru Ane Andersdatter efter Kontract af Dags Dato

Da Kjøberen, min Søn Anders Christian Jensen, har fyldestgjort mig for Kjøbesummen, dels ved at han overtager, tilsvarer og forrenter min Gjæld til Kreditforeningens 2de Serie, stor 3800 Kr, og til Kristen Gade i Nors 1200 Kroner om hvilken Pantegjæld 5000 Kroner Retsanmærkning kan undlades, og dels paa anden Maade, -saa erklærer jeg herved ingen videre Ret at have til under litra a, b, og c anførte Eiendomme og Eiendele, men de skulle herefter tilhøre ham med de Herligheder og Rettigheder, Byrder og Forpligtelser hvormed jeg har eiet samme og in-

destaas for Vanhjemmel.
Det bemerkes -

1. at Matr.No.8a udgjør en Hovedparcel

2. at Kjøberen og efterkommende Eiere overtager, tilsvarer og uden Anfordring betaler til Sognepræsten i Hillerslev paa dennes Bopæl i den 3die Uge af Februar Maaned hvert Aar, efter den da Gjældende Kapitelstaxt for Thy, de paa Matr. No.2g og 2l hvilende Afgifter, nemlig af No.2g - 1 Skp 3 Fdk Byg aarlig og af No.2l - 3½ Fdk Byg aarlig.

.....

Ordforklaring

TIENDE:

Tiende er en af de ældste skatteformer og har været kendt i Danmark fra ca.1100.Det hedder "tiende",fordi der oprindelig skulle betales en tiendedel af det avlede korn,kvæg og fjerkræ. Bonden skulle altså aflevere hvert tiende neg på marken,hvert tiende nyfødt kreatur osv.På landboreformernes tid blev tiende omsat til en fast årlig ydelse,og i 1903 blev begrebet helt afskaffet.

Tiende kan deles i 3 typer:

1. Bispetiende,der efter reformationen i 1536 blev til kongetiende.
2. Præstetiende (til præsteløn)
3. Kirketiende (til kirkens vedligeholdelse)

HARTKORN:

Hartkorn betyder "hårdt korn", dvs.rug eller byg.Hartkorn er en måleenhed for jordens kvalitet og altså ikke for arealet.Hartkorn måles i tønder,fordi det først var et mål for,hvor mange tønder byg eller rug bonden skulle betale i landgilde til godsejeren.En ejendom på to tønder hartkorn var altså en ejendom,der ialt skulle svare en jordafgift på 2 tønder rug eller 2 tønder byg.Man regnede stort set med,at 1 tønde i afgift svarede til 3 tønder i udsæd (=det korn,der bliver sået).En tønde hartkorn hedejord omfatter med andre ord et meget større areal end en tønde hartkorn fed agerjord.I 1660erne startede man med at ensrette hartkornsberegningen.og i 1680erne begyndte man med landsdækkende arealmålinger,som skulle danne grundlag for en ejendoms ansættelse i hartkorn.Siden har der været en stor opmåling,der sluttede med matriklen af 1844.Når en ejendoms hartkorn skulle beregnes,blev alle jordbundstyper vurderet efter en skala fra 0 til 24,hvor 24 var bedømmelsen af den fineste agerjord.På et vurderingskort fra 1931 kan man læse vurderingen af matrikel 8a i Korsø.Det store stykke,hvor gården ligger,er vurderet så lavt

som til 1/16.I en lille kreds omkring selve gården er vurderingen 8.Højeste karakter får det sydøstligste jordstykke,der får vurderingstal fra 10 til 15. Hvis en ejendom havde mindre end 1 tønde hartkorn,blev den betegnet som et hus.

SKJØDE (skøde)
Et dokument,hvorved ejendomsretten til fast ejendom overdrages.Skødet skal tinglyses ("offentliggøres")

GL SKAT (gammelskat)
Før de moderne ejendomsskatter blev indført i 1903,bestod jordbeskatningen af en gammelskat og en landskat.Gammelskat blev beregnet efter den ældste matrikel fra 1688 og landskatten efter 1844 matriklen.

IND-OG UDBO:
De"løse ting"på gården (stole, køkkenredskaber,markredskaber m.v.).

FYLDESTGJORT MIG FOR:
Betalt mig.

TILSVARER:
Stå til ansvar for.

PANTEGJÆLD:
Den,der har penge til gode,kan få pant i f.eks.en ejendom-dvs. han har ret til at få noget af ejendommens værdi,hvis ikke gælden tilbagebetales.

VANHJEMMEL:
Ugyldig hjemmel / misbrug.

KAPITELSTAXT:
Middelpris for korn og enkelte andre landbrugsvarer.

Forkortelser

Td	=	Tønde
Fdk	=	Fjerdingkar
Skp	=	Skæppe
Alb	=	Album

Gl. mål

1 Skæppe	=	4 Fjerdingkar
1 Fjerdingkar	=	3 Album
1 Pund	=	500 Gram
1 Lispund	=	16 Pund
1 Ol	=	4 Snese
	=	80 Stk
1 Dusin	=	12 Stk
1 Pot	=	4 Pægl
	=	0,966 Liter
1 Fod	=	31,4 Cm
1 Favn	=	3 Alen
	=	6 Fod

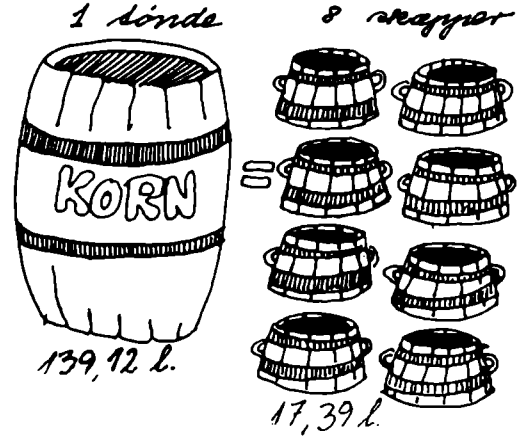

Opgaver

Hvornår har Jens Christian Olesen overtaget gården?

Hvor meget gæld er der i gården.Og til hvem?

Hvad skal Anders Christian give for sine forældres gård?

Hvordan "fyldestgør"Anders Christian for købesummen?

Hvor meget skal der betales i afgift og gammelskat af matrikel nr.2^g og 2^l ? Til hvem skal der betales?

Hvor stor er det samlede hartkorn for matrikel nr.8^a, 2^g og 21 ?

Hvilke årsager er der til,at der i dag kan dyrkes mere korn end for 100 år siden ?

Farv på en kopi af matrikelkortet på side 24 de 9 steder,hvor Anders Christian havde jord.De 7 steder har nummer 8^a og de to sidste hedder 2^g og 2^l.Vis med en pil,hvor gården ligger.

Gælden til Kristen Gade i Nors skal forrentes med 5%.Hvor meget skal Anders Christian i alt betale i rente om året, når kreditforeningslånet forrenres med 4½% ?

I 1881 udkom bogen "Markarbejdernes Vilkaar".Her skriver lægen Theodor Sørensen om en undersøgelse,hvor han har gennemgået levevilkårene for 53 familier i Ålborg og Viborg amter.Årsindtægten for disse familier går fra mindre end 100 kr og op til 6-700 kr.En families gennemsnitlige årsindtægt ligger på 4-500 kr

Hvis vi sætter en årsindtægt til 500 kr, hvor mange årsindtægte skulle Anders Christian så give for gården?

"De gamle" bliver boende.

Når man i dag sælger sin gård, flytter man fra den.Der skal være plads til den nye ejer.Men sådan var det langt fra altid for 100 år siden.Hvis gården blev solgt på grund af ejerens alder, var det almindeligt,at der blev lavet en aftægtskontrakt,som forpligtede den nye ejer til at forsørge de gamle gårdfolk.

En sådan kontrakt blev også lavet mellem Anders Christian og hans forældre.Herunder ser du en kopi af kontrakten.Hvis du får brug for det,så er der en afskrift af den bag i hæftet.

Aftægts-Kontrakt

Ved at jeg, Jens Kristian Olesen ved Skjöde af Dags Dato har overdraget min Gaard med Jorder Matr No 8a i Korsö og Matr No 2g og 2l i Hjärdemaal Kiit til min Son Anders Kristian Jensen, har jeg betinget mig og min Hustru Ane Anders datter saalænge vi leve følgende Aftægt og Underholdning:

1:

Saalænge vi er tilfreds dermed nyde vi i Forening med Gaardens Eier en god og forsvarlig Underholdning og Ophold bestaaende af Föde, Klæder, Husly, Lys, Varme, Vask, Renlighed, Tlee og Opvartning, alt saaledes som vi hidtil har været vant til, hvorhos han efter vor Død besörger og bekoster vor hæderlige og anstandige Jordefærd efter Egnens Skik og Brug, imod at han som Vederlag derfor beholder samtlige vore Efterladenskaber, — Han er ligeledes pligtig at yde os fornöden Lægehjælp og Lægemidler samt bære de derved forbundne Udgifter

2.

Skulde vi ikke finde os tilfreds med et bo sammen med Gaardens Eier, da er han, efter et halvt Aars foregaaende Tilsigelse, pligtig til at have tilbygget Enden af Vaaningshuset 8 Alen i Længde med samme Brede som Vaaningshuset og at have denne Tilbygning indrettet til Bolig for os, bestaaende af en rummelig Stue et Spisekammer og et Kjøkken med Skorsten, samt derved fornøden og bekvem Plads til vort Brændsel. — Naar vi flytte ind i denne Bolig hvortil der skal være en egen Ind- og Udgang, er vi berettiget til at udtage af Gaardens Eiers Bohave og øvrige Løsøre alt hvad vi finder at have Brug for, saasom: 2 Sænge med gode og tilstrækkelige Sengekleder, 1 Bilagger, Kakkelaan med Ovn, 1 Bord, 1 Bænk, 2 Stole, 1 Stueuhr, Kar, Spande, Ankere, Kjøkken og Bryggersredskaber m. v., hvilke Gjenstande efter vor Død falder tilbage til Gaardens Eier, han holder nævnte Gjenstande, saalænge vi har dem i Brug, i god brugelig Stand, ligesom han ogsaa holder Boligen, saavel ind- som udvendig, i god beboelig Stand.

3.

Naar vi ikke længere maatte ønske at nyde vor Underholdning paa den i 1ste Post omhandlede Maade, da

en Gaardens Eier, i Stedet derfor, pligtig til at yde os paa vor ovennævnte Aftagtsbolig saalænge vi leve følgende Gjenstande aarlig: 5 Tdr Rug, 3 Tdr Byg, 2 Ls Smør 2 Ls Ost, 4 Ls Flask, 2 lødne Faar leveres til Slagtning, hvoraf hver kan svare 4 s Tælle mindst, 2 Skp grovt Salt, 1 Fjerdingkar fint Salt, 2 s Humle, 4 s Sæbe, 4 s Soda, 1/2 Ls tørrede Torsk, 6 farske Torsk til 20 s Stykket, 1 Kardiuus til Skraa og 1 Kardiuus-Røgtobak, 8 Potter Brændeviin, 8 Kaffe, 4 s Sukker og 4 s Sikorie, 2 Td Kartofler, 1/2 Ol Æg og i rette Bjergningstid, frit indbragt og opstablet i vort Brændselsrum, 7 Læs Skudtørv, a 100 Snese, 2 Læs Fladtørv, a 20 Snese og 1 Læs Lyng, samt daglig 2 Potter nymalket Malk.

Rug, Byg, Smør, Ost, Humle, Sæbe, Soda, Tobak, Brændeviin, Kaffe, Sukker, Sikorie, Kartofler og Æg ydes med en fjerde Del hver 1st Januar, 1n April, 1n Juli og 1n Oktober, Flask, Slagtefaarene og Salt om Efteraaret i den bedste Slagtetid, de tørrede Torsk om Sommeren og de farske Torsk med Halvdelen om Foraaret og Halvdelen om Efteraaret —

Samtlige Gjenstande ydes med sunde og gode Varer og med forsvarlig Maal og Vægt —

4.

Gaardens Eier er endvidere pligtig til, at føde 2 Faar for os om Vinteren og græsse samme med Yngel om Sommeren (disse 2 Faar udtage vi straks af Gaardens Faareflok, og skulle et eller begge Faarene dø eller bortkomme, da er vi berettiget

til at indtage andre af Gaardens Eiers Faareflok i det eller de bortdødes eller bortkomnes Sted), at yde os fornøden og forsvarlig Pleie og Opvartning, at yde os fri Befordring 3 Gange aarlig paa en Veilængde af indtil 3 Mile fra Gaarden hver Gang (disse Kjørsler, der ydes efter Aftens Varsel, kunne dog ikke fordres i Sæde- eller Høst-Tiden), at besørge vort Korn frit til og fra Mølle, at bage vort Brød og brygge vort Øl med hans eget Brændsel, naar vi forlanger det, at hente Præst, Læge og Lægemidler til os, naar vi forlanger saadant, og afholde alle dermed forbundne Udgifter, og, efter vor Død, at besørge og bekoste vor hæderlige og anstændige Jordefærd efter Egnens Skik og Brug, imod at han som Vederlag derfor beholder samtlige vore Efterlædenskaber

5.

Vi forbeholde os fri Adgang til og Afbenyttelse af Gaardens Brønd, Bagerovn og Grubekjedel med tilhørende Redskaber og naar vi benytte Ovn og Kjedel er vi berettiget til at bruge af Gaardens Eiers Brændsel

6.

Vi er ikke berettiget til at flytte bort fra Gaarden med vor Aftægt

7.

Naar den ene af os – jeg eller Hustru – en afgaae ved Döden bortfalder en tredie Del af de i 3die Post betingede ydelser, dog med Undtagelse af Brændselet, der ydes med det fulde Kvantum til den langstlevendes Död, Tobakken ydes ligeledes med det fulde Kvantum J. Kr. Olsens-Död.

8.

For denne Kontrakts nöiagtige Opfyldelse betinger jeg mig herved Prioritet og Panterettighed nastefter 6,000 Kr (hvoraf 3800 Kr skyldes til Kreditforeningen) i de min Søn ved Skjöde af Dags Dato overdragne og i Hjärdemaal Sogn beliggende Eiendomme

3. Jeg underskrevne Anders Kristian Jensen, vedstaa herved at have indgaaet denne Kontrakt paa de anförte Betingelser og Vilkaar, som jeg er pligtig til nöiagt at opfylde, idet jeg navnlig vedstaar den i 8de Post betingede Panteret.

Under vore Navne vidnesfast med Tilföiende, at Aftægten, Kornet beregnet efter Kapitelstaxten og det övrige efter gangbar Priis, har en Værdi for 1 Aar af 309 Kr 80 ø., der forhöiet med 5 indgjör . . . . . 1549 Kr
Hertil: Aftægts-Boligens Indretning som anslaas til 200 –
og Begravelsernes Bekostning . . . . . 100 –
Salt = 1849 Kr

J. T. Thisted, den 18 Januar 1879
Jens Christian Olesen Anders Christian Jensen
til Vitterlighed om Underskrifternes Ægthed og Fæderingens Rigtighed
Lomborg E. K. Lauritsen

Ordforklaring

UNDERHOLDNING:
Mad,klæder og andet,der er nødvendigt for livets opretholdelse.

VAANINGSHUSET:
Stuehuset.

SPISEKAMMER:
Rum til at opbevare mad i.

BILÆGGER:
En ovn,der stod i ét rum og blev opfyret i den åbne skorsten i et andet rum.

KARDUS:
Papir til indpakning,konvolutter o.s.v.Fremstilles af brun træmasse.Findes i mange kvaliteter.

SIKORIE:
Kaffetilsætning lavet af u - krudtsplante.

SKUDTØRV:
Tørv,der er gravet op af en mose.

FLADTØRV:
Tørv,der er gravet i overfladen af lyngheden.

HUMLE:
Haveplante - anvendes til ølbrygning.

SODA:
Natriumkarbonat - blev fremstillet af haveplanters aske.

FERSK:
Kød,der ikke er røget eller saltet,er fersk.

SÆDETIDEN:
Såtiden.

GRUBEKEDEL (el.gruekedel):
Stor kedel,ofte af kobber.Oprindelig var den som andre kar ophængt over ilden.Senere brugte man at sætte den løst eller fastmuret over eget ildsted i forbindelse med skorstenen. Indfyringen sker ofte fra den åbne skorsten.

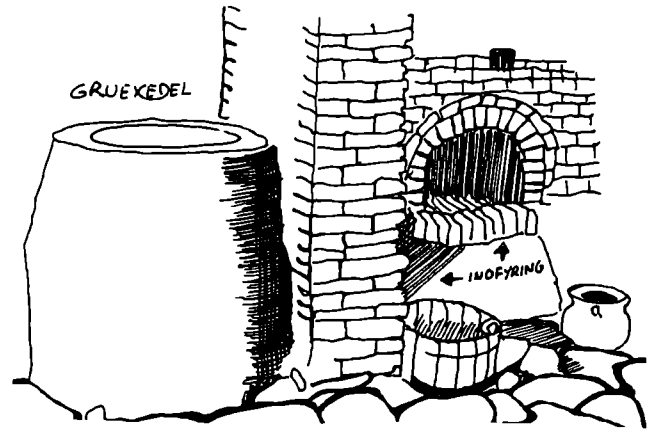

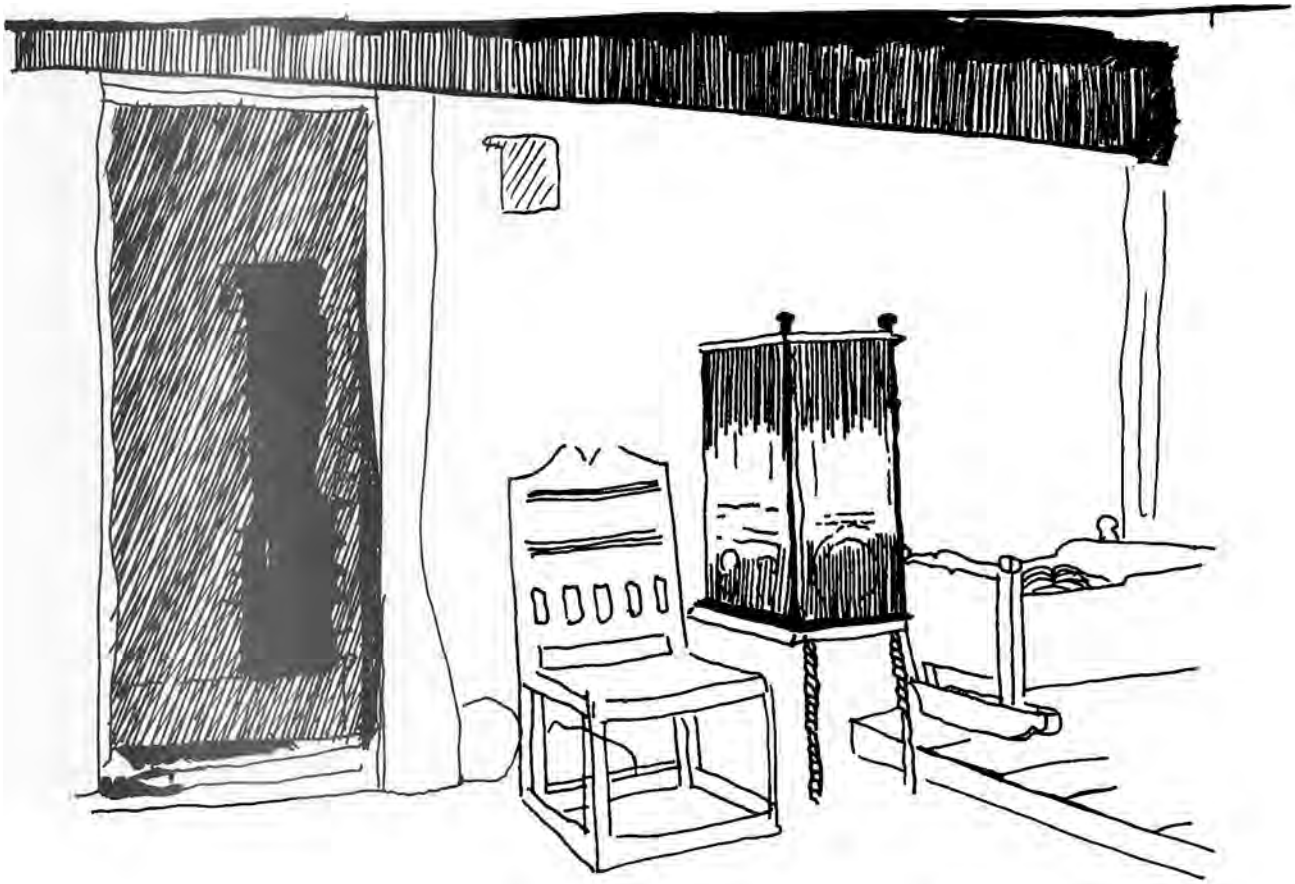

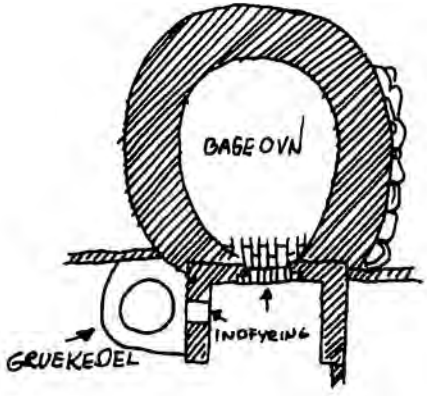
BAGE OVN
GRUEKEDEL
INDFYRING

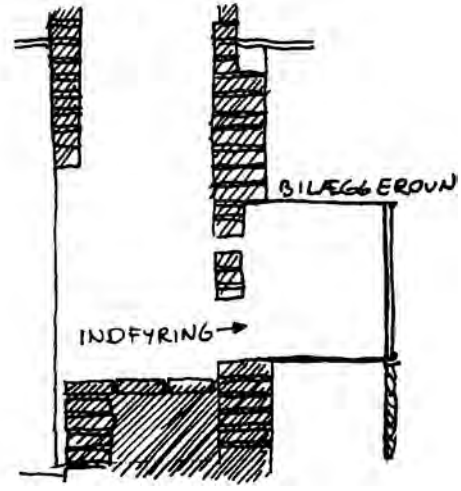
BILÆGGERDUN
INDFYRING

Opgaver

Hvad er årsagen til,at der i dag ikke laves aftægtskontrakter?

Hvad har Anders Christians forældre krav på i følge punkt 1?

Lav en tegning (grundplan) af den tilbygning,der eventuel skal laves i følge punkt 2.Skriv,hvad hvert af rummene skal bruges til.

I punkt 3 er der skrevet de ting,som Anders Christian skal levere til sine forældre,hvis de skal bo for sig selv.
Hvad fortæller disse ting om de gamles hverdag?Du kan f.eks. overveje følgende:

-Hvordan de opbevarede kød i længere tid?
-Røg de?
-Drak de kaffe hver dag?
-Har de fået sukker i kaffen?
-Hvad har de f.eks.spist?
-Hvordan har de vasket?
-Hvilken form for belysning har de haft?
-Hvordan er huset blevet varmet op?

Hvor meget bruger I derhjemme om året af følgende varer (cirka):
Kaffe
Sukker
Salt
Smør
Vaskepulver
Ost

Nævn nogle fødevarer,som I bruger,men som ikke blev brugt af de gamle på gården.
Nævn de fødevarer,som de gamle brugte,men som I ikke bruger.

ARV
og
GÆLD

En arvesag startes.

Da Anders Christian døde,var datteren Ane 2 år.Hun kunne naturligvis ikke drive gården videre! Men arve den skulle hun jo alligevel.

Arvesager bliver idag ordnet af skifteretten.Det blev de også for 100 år siden.

Skifteretten sørgede for,at der blev lavet en oversigt over, hvad der fandtes på gården.Hver enkelt ting blev simpelthen skrevet op.

Jens Christian Olesen blev "indsat" som bestyrer på gården og skulle sørge for,at den blev drevet videre,indtil den kunne blive solgt.

I skifterettens optegnelser fra 1882 er der en registrering af dødsboet efter Anders Christian Jensen.Skifteforvalteren, fuldmægtig Salling,besøgte gården d.11.august sammen med vurderingsmændene,politibetjent Heuser fra Thisted og sognefoged Jesper Kristensen fra Hjardemål.

SKIFTE

I Dagligstuen:

1 Bord	8,00 Kr
1 Stol	1,00 Kr
1 Stueuhr	8,00 Kr
2 Spejle	0,50 Kr
1 Presenterbakke	0,20 Kr
1 Skammel	0,50 Kr
1 Del Bøger	1,00 Kr
1 Bismer	2,00 Kr
3 Veste	5,00 Kr
2 Kasketter	2,00 Kr
1 Bluse	1,00 Kr
4 Halstørklæder	1,50 Kr
6 Par Underbenklæder	6,00 Kr
2 Skjorter	1,50 Kr
3 Uldtrøjer	3,00 Kr
2 Par Strømper	1,00 Kr

I Storstuen:

1 Klædeskab	10,00 Kr
1 Bord	2,00 Kr
2 Stole	1,00 Kr
4 Par Kopper	0,75 Kr
5 Glas	0,50 Kr
8 Tallerkener	1,00 Kr
2 Fade og 1 Sauceskål	0,25 Kr
1 Hat	1.00 Kr
5 Frakker	0,30 Kr
2 Par Benklæder	8,00 Kr

I Gæstekammeret:

1 Linnedlagen	0,50 Kr
1 Ulden Do	2,00 Kr
3 Hovedpuder	5,00 Kr
1 Dyne	5,00 Kr
1 Uldent Dækken	1,00 Kr

I Gangen:

1	Sæt Tospands Seletøj	8,00 Kr
2	Hestedækkener	3,00 Kr

I Sovekammeret:

1	Uldent Dække	1,00 Kr
1	Lagen	1,00 Kr
2	Stole	1,00 Kr
1	Vugge	1,00 Kr
4	Vuggepuder	10,00 Kr
2	Dyner	5,00 Kr
2	Hovedpuder	3,00 Kr

I Spisekammeret:

2	Øltønder	8,00 Kr
1	Kar og 1 Spand	1,00 Kr
1	Kobbermål	0,50 Kr
1	Par Støvler	1,50 Kr

På Loftet:

1	Kiste	2,00 Kr
3	Løbe	3,00 Kr
1	Træsegl og 1 Timse	3,00 Kr
2	Bøtter	0,50 Kr
4	Kasser	1,00 Kr
8	Sække	3,00 Kr
1	Rok og 1 Garnvinde	3,00 Kr
1	Skjeppemål og 1 Sold	1,00 Kr
En del	Flasker	1,00 Kr

I Køkkenet:

9	Fade	1,00 Kr

I Bryggerset:

5	Kar	12,00 Kr
1	Kjerne	1,50 Kr
1	Bord	1,50 Kr

I Udhuset:

1	Brun Hoppe (15 År)	400,00 Kr
1	Do do (3 År)	350,00 Kr
4	Køer á 125 Kr	500,00 Kr
2	Kvier	150,00 Kr
3	Kalve	125,00 Kr
2	Stude	125,00 Kr
1	Gris	10,00 Kr
8	Gæs	25,00 Kr
10	Høns	10,00 Kr
3	Vogne	125,00 Kr
2	Sæt Seletøj	8,00 Kr
1	Hjulbør	1,00 Kr
1	Slibesten	3,00 Kr
1	Hakkelsesmaskine	10,00 Kr
2	Høleer	3,00 Kr
2	Forke	1,00 Kr
1	Kratter	2,00 Kr
5	River	3,00 Kr
1	Hakkelseskiste	1,00 Kr
1	Lyngle	1,50 Kr
26	Læs Hø (cirka)	100,00 Kr
1	Jernplov	10,00 Kr
1	Træharve	10,00 Kr
7	Får á 12 Kr. Stk	84,00 Kr

Gårdens bestyrer J.Chr.Olesen var tilstede under Forretningen.
Da intet mere fandtes,sluttedes forretningen.

Boet udsat. Retten hævet
SALLING

Registrering-og Vurderingsmænd
samt Vidner.
Heuser Jesper Kristensen

Arven gøres op.

Før arvesagen kunne afsluttes, måtte skifteretten sikre sig,at al Anders Christians gæld var blevet betalt - og alt,hvad han havde tilgode opkrævet.

Nogle af de regninger og opgørelser,som skifteretten modtog,ses her:

Kvittering for Anes pasning:

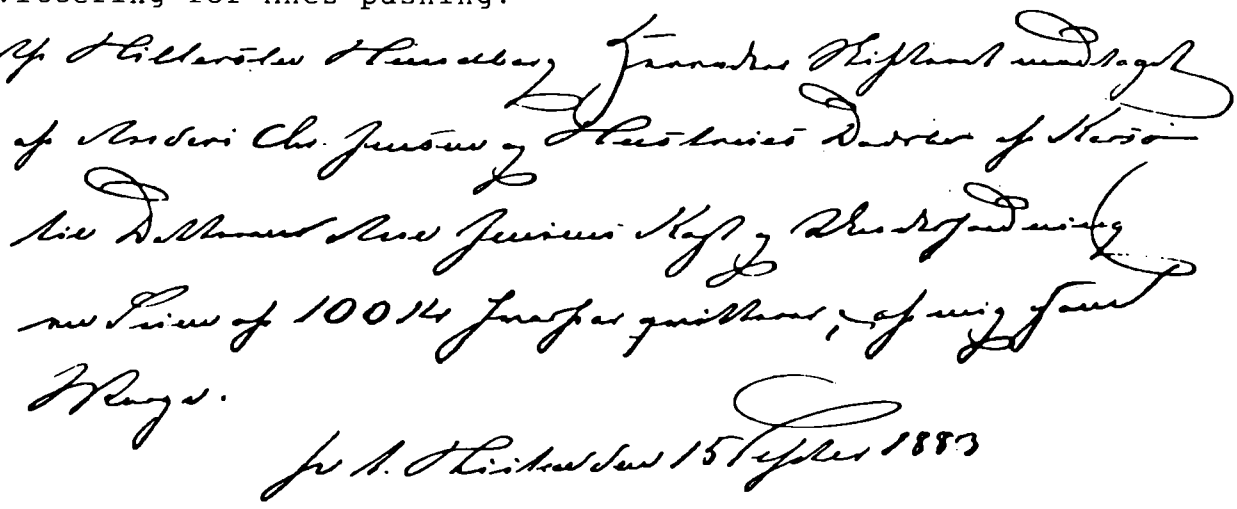

AFSKRIFT:

Af Hillerslev Hundborg Herreders Skifteret modtaget af Anders Chr.Jensens og Hustrues Dødsbo af Korsø til Datteren Ane Jensens Kost og Underholdning en Sum af 100 Kr. hvorfor qwitteres,af mig som Wærge.

f.t. Thisted,den 15 Septer 1883

Jens Christian Olsen

Udgifter til begravelser og gårdens drift. (afskrift side 43).

I Boet efter afdøde Gaardmand Anders Christian Jensen i Korsøe har jeg hans Fader tilgode: Begravelsesomkostninger.

Linned 8 Kr. Kiste 8 Kr — — —	16 Kr
Fisk 5 Kr. Kjød 18 Kr — —	23 Kr.
Grav at kaste 1 Kr. Kogekom 4 Kr —	5 K
Liztalet til Præst og Lærer — — —	12 Kr

Der tilla Sons Begravelse:

Kiste 5 Kr Linned 3 Kr — — — —	8 Kr
Grav at kaste 1 Kr — — — —	1 Kr

Udgivet til Gaardens Brug:

Rente til Kreditforeningen i Juni Termin 1882 —	95 Kr
Rente til Christen Gade i Nors i Do — —	35 Kr
Høbjergningslön — — —	28 Kr
Høstlön — —	30 Kr.
Overføres	233 Kr

Overført	253 Kr
Tørskelów	30 Kr
til en Arbeidsmand i Sædetiden	8 Kr.
Talt	291 Kr

Med Bifterettens Tilladelse
ersølgt 1 Kr for — — — — — 110 Kr.

Bliver igjen	181 Kr

For min og min Kones Uleilighed fra
vor Søns Død til Auctionsdagen synes
jeg vi kunne tilkomme: 75 Kr

Jeg ialt tilgode	256 Kr

Disse 256 Kr er mig af Bifterettes
betalt hvorfor herved kvitteres

Korsø, 8de Mai 1883. Jens Chr Olesen.

AFSKRIFT:

I Boet efter afdøde Gaardmand Anders Christian Jensen i Korsø,har jeg hans Fader tilgode:

BEGRAVELSESOMKOSTNINGER:

Linned 8 Kr.Kiste 8 Kr.	----	16 Kr.
Fisk 5 Kr. Kjød 18 Kr.	----	23 Kr.
Grav at kaste 1 Kr.	----	1 Kr.
Kogekone 4 Kr.	----	4 Kr.
Ligtale til Præst og Lærer	--	12 Kr.

DEN LILLE SØNS BEGRAVELSE:

Kiste 5 Kr. Linned 3 Kr.	--	8 Kr.
Grav at kaste 1 Kr.	----	1 Kr.

UDGIVET TIL GAARDENS BRUG:

Rente til Kreditforeningen i Juni Termin 1882	----	95 Kr.
Rente til Kristen Gade i Nors		35 Kr.
Høbjergningsløn	----	28 Kr.
Høstløn	----	30 Kr.
Overføres		253 Kr.

Tærskeløn	----	30 Kr.
Til en Arbeidsmand i sædetiden		8 Kr.
Ialt		291 Kr.

Med Skifterettens Tilladelse er solgt en Ko for 110 Kr.
Bliver igjen 181 Kr.

For min og min Kones Uleilighed fra vor Søns død til Auktionsdagen synes jeg vi kunne tilkomme: ----- 75 Kr.
Jeg ialt tilgode 256 Kr.

Disse 256 Kr.er mig af Skifteretten betalt,hvorfor hermed kvitteres.

Jens Chr. Olesen

Korsø, 8de Mai 1882

REGNINGER:

I de efterladte papirer er der to regninger fra Anders Christians søster,Else Marie.Hun har lånt ham 35 kr. i vinteren 1881.Hun får desuden udbetalt 32 kr 14 øre i løn fra 1.maj 1882 frem til auktionen den 22.december (dvs.25 kr.pr.halvår).

Der er desuden regning fra 2 købmænd.Til J.C.Dige i Vigsø skyldtes 59 kr 92 øre,og fra N.Christensen, Thisted,er der følgende opgørelse fra 20/9 1882:

1882				
Juni	11	An ifølge Regning mig tilgode		116,09
	13	An Ware efter Regning		49,13
				165,22
	24	Pr 28½ pund Smør	18,52	
		- 1 fl. Kirsebærvin	0,75	
Juli	17	- 26 6/10 pund Smør	18,62	37,89
				127,33
	17	An Ware efter Regning		10,28
				137,61

som paastaaes indbetalt med 5% Rente p.a.

Anes arv

Da skifteretten blev færdig med behandlingen,viste det sig, at Anes arv blev på 890 kr og 61 øre.Det kom man frem til ved følgende regnestykke:

INDTÆGTER	9170,66 kr.
UDGIFTER	8280,05 kr.
ANES ARV	890,61 kr.

Den største enkelte indtægt var naturligvis salget af gården.Den blev købt af Niels Kristensen Smed fra Hjardemål Klit for 8700 kr.Han købte sikkert gården til sin datter og svigersøn,Niels Jensen,idet der bliver lyst for det unge par i kirken allerede en uge efter auktionen.

Niels Jensen overtog først formelt gården i 1884.I 1920 solgte han gården til Niels Jensen Kjær,der ejede den de næste 20 år.Derefter skiftede gården ejer flere gange.

Anders Christian havde en yngre bror,der hed Niels Jensen, men det var ikke ham,der overtog gården.Alligevel blev Jens Olesen og Ane boende på aftægt hos ham sammen med deres barnebarn. Ved folketællingen i 1890 boede Anders Christians lillesøster, Gjertrud,også på gården - hun ernærede sig som sypige.Ane døde som 66 årig i 1892,mens Jens Olesen først døde i 1912, 94 år gammel.

Opgaver

Hvor mange punkter er der i skiftet fra 1882 ?

Hvilke af de nævnte ting findes ikke på en gård i dag ?

Hvorfor er det ikke altid alle genstande,der bliver registreret af skifteretten ?

Prøv selv at registrere alle tingene i et afgrænset område (et værelse,klasselokalet,et køkken,et skab, en skuffe,dine private ejendele f.eks)Forsøg at vurdere,hvad tingene kan koste. Hvis det skal være som i 1882,så skal der være én til at skrive op og to til at vurdere.

EN BILLEDSERIE:

Museumsgenstande

Anders Christian Jensen er et navn på et stykke papir.Vi kender ikke hans udseende.Selv om fotografiet var opfundet i 1882, så var det ikke normalt,at almindelige mennesker blev fotograferet.Alligevel er der mulighed for at opleve lidt mere af Anders Christians miljø.Bortset fra træerne så har landskabet i Kåse sikkert ikke forandret sig meget.Der er stadigvæk mulighed for at tage ud og opleve den natur,som omgav familiens liv.

Som vi kan se af skiftet,så har A.C.Jensen også været omgivet af en del brugsgenstande.Disse ting er væk,men besøger man museet i Thisted,så er der mulighed for at se nogle ting,som har lignet.

Ud fra skiftet er der sammensat en lysbilledserie med museumsgenstande fra Museet.

Serien er på 29 dias og kan lånes på Amtscentralen i Thisted eller på Museet.

På de næste sider bringes udvalgte billeder fra serien samt tekster til hele lysbilledserien.

1. HOVEDVEJEN

Nu skærer hovedvej 29 sig gennem skrænten i Korsø.Når man kommer fra Hjardemål og kører mod Ræhr,så er A.C.Jensens gård den sidste på højre hånd.

2. STUEHUSET

Hvis man drejer fra til højre og kører op mod gården,så er stuehuset det første man får øje på.

3. MARKVEJ

Fra gården fører en markvej mod nord hen til lyngbakkerne.

4. UDSIGT MOD SYD

Vi følger markvejen og går ud i lyngbakkerne.Når vi ser os tilbage,er der udsigt over Ballerum,med A.C. Jensens gård gård til venstre i billedet.

5. SKRÆNTEN

I dag er udsigten fra skrænten og ud mod havet domineret af grantræer.

1

6. SKJORTE OG VEST

Den blå-og hvidstribede bondeskjorte har museet erhvervet i forretningen "Land og By" i Nørregade.Vesten er fra "Knakkergård" i Skinnerup.

7. BUKSER

Bukserne er af sort uld og har klap fortil og spænde bagi.Museet har ingen oplysninger om den tidligere ejer.

8. NATSKJORTE

Denne hvide lærredsskjorte er hjemmespunden og håndsyet.Den har tilhørt Chr.Hansen,født i Frøstrup 1809.

9. NATHUE

Indleveret af Jesper Hove,Tingstrup.Har tilhørt hans bedsteforældre.

10. FRAKKE

Sort vadmelsfrakke.Ukendt oprindelse.

6

11. BONDESTUE

Bondestuen i museets kælder er bygget op omkring ting fra Otto Østergårds gård i Snejstrup.Det gælder således alkove,dørparti,bilæggerovn og langbord.Modtaget i 1923.

12. ALKOVE

13. BILÆGGEROVN

14. LANGBORD

15. VUGGE

Vuggen stammer fra Thyholm og er en gave fra lærerinde frk. R.Jensen.Olmerdugsdynen er vævet omkring 1900 af Maren Katrine Vestergård Snedsted.

16. ROK

Rokken er sammen med en del andre ting indleveret i 1930 af frk.Larsen,Thisted.

11

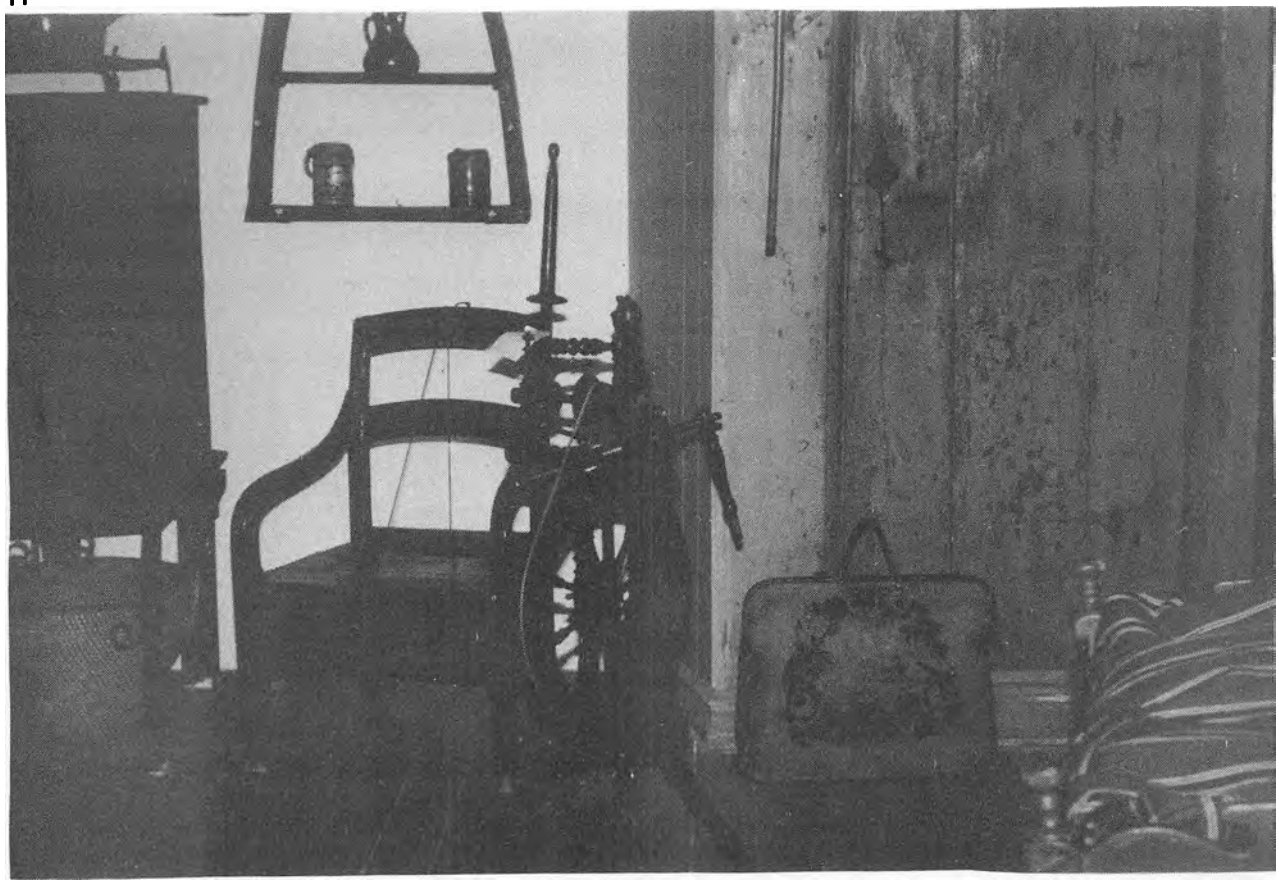

17. SMØRKERNE.

Kernen har tilhørt husmand Jens Degn,Lerpytter,Thisted.

18. LEJLER (bimpler).

Har været fyldt med hjemmebrygget øl,når man var på markarbejde.Den eneste oplysning i museets protokol er,at den sammen med en tilsvarende er købt i 1915 for ialt 4 kr.

19. POTTEMÅL AF KOBBER.

Testamenteret sammen med andre ting til museet af Jens Dideriksen,Tvolm,Ydby.

20. BRÆNDEVINSTØNDE.

Tønden stammer fra Vesløs og er en gave fra amtsrådsmedlem L.Kristensen,Vesløs.

21. HALMBEHOLDER.

Beholderen har været brugt til opbevaring af malt.Den er fra Thy og skænket til museet i 1939.

22. STOL.

Stolen er givet af Anders Pedersen,Heltborg,og har tilhørt Mads Pedersen,"Overgaard".

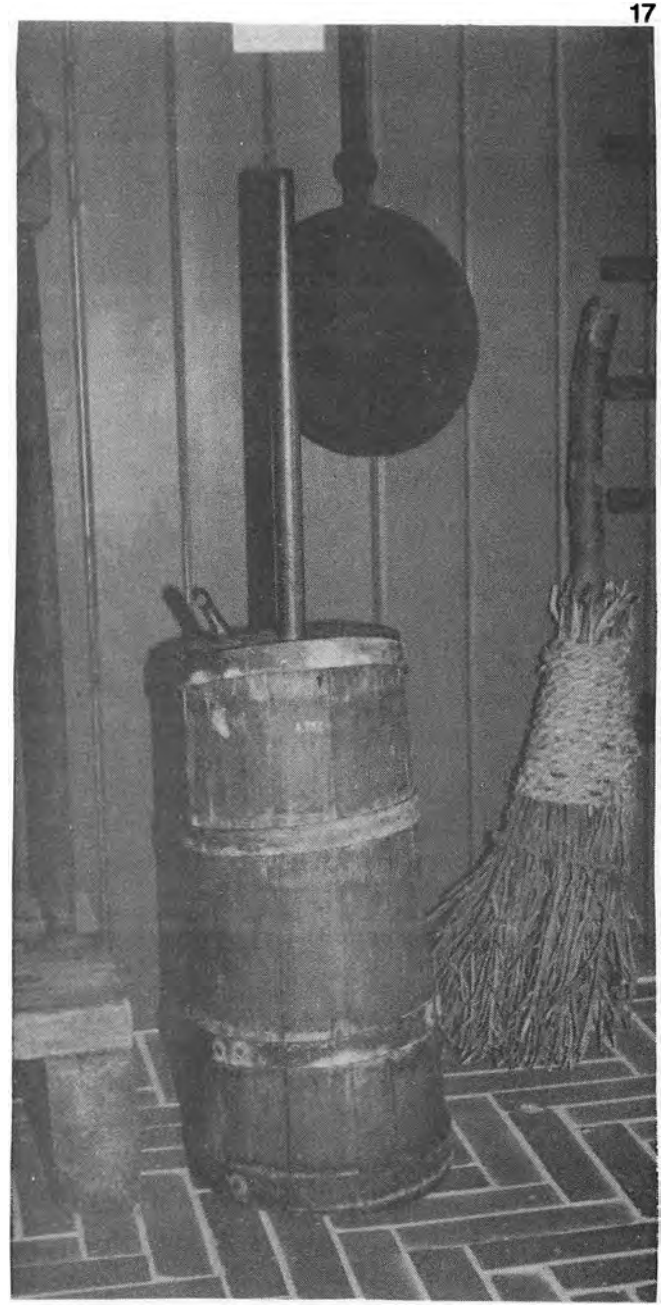
17

23. PLEJL,FORK OG TRÆRIVE

Alle redskaberne stammer fra Martin Andersens gård i Snejstrup.

24. MØJGREB OG LYNGLE

Redskaberne er overgået til museet fra Klitmøller egnssamling.

25. STIV VOGN

Har været brugt i Tvorup på en lille ejendom,hvor der tidligere har været mejeri.

26. PLOV

Denne plov fra Søndbjerg er modtaget fra Landbrugsmuseet og er sikkert indsamlet til landbrugsudstillingen i Thisted 1898.

27. HAKKELSESMASKINE

Gave fra Silstrup.

28. SÆDELØB

Lavet som løbbinding på bestilling til museet i 1920 af den da 80 -årige Anders Bjerregård,Vester Vandet.

29. SKÆPPE

Modtaget af gårdejer Kr. Godiksen,Bedsted.

23

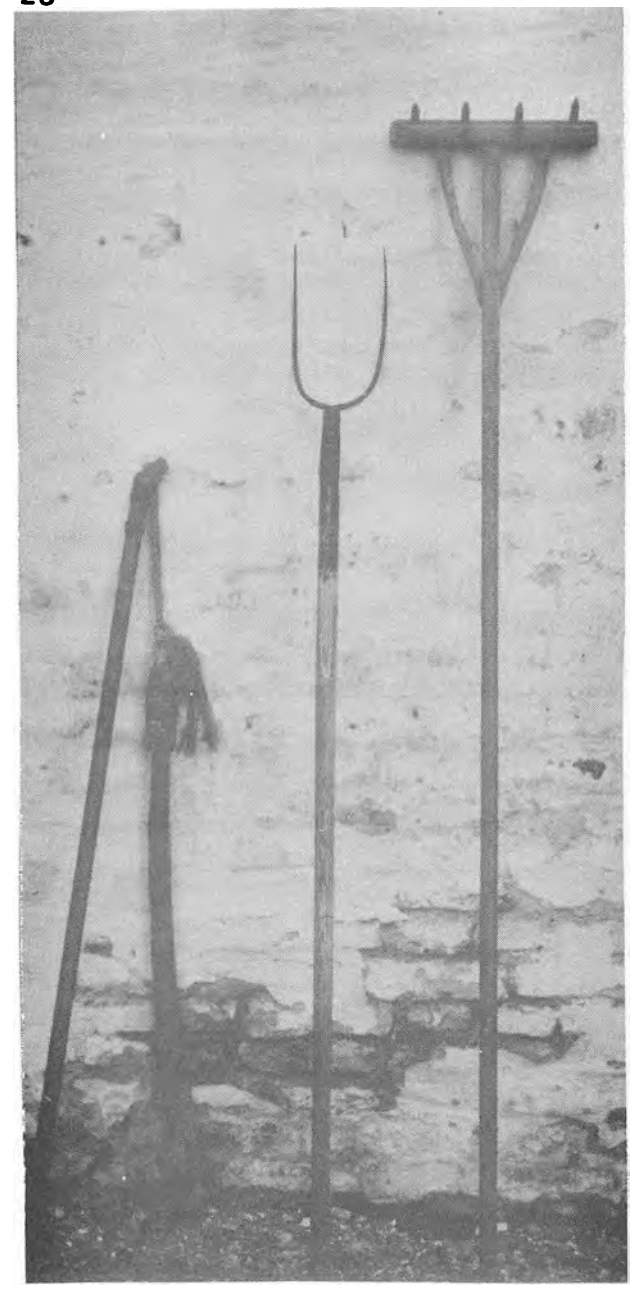

Levevilkårene for 100 år siden

To ting var typisk for livet på landet for 100 år siden,nemlig:

1.at man udnyttede de naturgivne muligheder i meget høj grad.

2.at man i stor udstrækning lavede ting selv.

For at belyse disse to punkter er der i det følgende fortalt om udnyttelsen af en plante og om en arbejdsproces.

Lyngen er et bevis på,hvor grundigt en vildtgroende plante udnyttes.Med lige så stor grundighed anvendes afgrøderne og husdyrene.

Halmbindingen er et eksempel på,hvor dygtig man var til at fremstille tingene selv for 100 år siden.

LYNG

I skiftet efter Anders Christian Jensen finder vi:

1 Lyngle 1 Kr.50 Øre

Lyngleen er en særlig le med et kort,kraftigt skaft og et kort,stærkt blad.Den almindelige hø-le derimod er spinklere, med et længere skaft og et langt, tyndt blad.

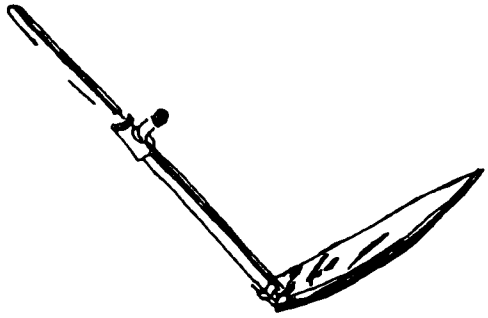

Forskellene mellem de to leer skyldes den forskellige måde, hvorpå leerne anvendes.Lyngleen bruges nærmest som en hakke,hvorimod høleen svinges i skærende bevægelser.

Lyngleen var i 1600,1700 og 1800-tallet et almindeligt red - skab i Jylland.Den optræder som her i skiftet efter Anders Christian Jensen i en lang række arveopgørelser.

På ovenstående kort ses sogne,hvor lyngleen er nævnt i arvesager.

Det viser os noget om lyngens udbredelse i de tider,men også om den betydning lyngen havde for menneskene.I dag betragter vi først og fremmest heden som mål for fredning,til rekreative formål eller af hensyn til en særegen naturs bevarelse.Hedens fremtrædende plante,lyngen,tjener i dag som materiale for hobbyaktiviteter,dekorationer, blomsterbinding,plantefarvning m.v.

Vort syn på heden er præget af Enrico Dalgas - hans arbejde med hedens opdyrkning og tanken om:

"Hvad udad tabes må indad vindes"

Man så imidlertid ganske anderledes på heden i 1700-tallet, det meste af 1800-tallet,ja,i dele af Jylland helt ind i vort

eget århundrede.

Landbefolkningen udnyttede dengang omgivelserne helt anderledes, end det er tilfældet i dag.

Heden med dens planter,hvoraf især lyngen må fremhæves,gav grundlag for,hvad man senere har kaldt:

"et højt kultiveret livsmønster baseret på et minimum af ressourcer"

Således kan J.C.Christiansen fra Valsgård sogn i Himmerland i en beretning til Nationalmuseet om landbruget i slutningen af 1800 tallet skrive:

" I gamle dage var lyng næsten uundværlig,og den anvendtes på mange forskellige måder.Man anså det for en stor mangel ved en gård,hvis der ikke hørte et stykke hede til den.Hvis der til en gård fandtes tørveskær,lyngslæt og vandingseng blev den kaldt en god gård,selv om den havde andre mangler".

Lyngen i Korsø

Vi ved desværre ikke,hvilken betydning lyngen har spillet for Anders Christian Jensen.Ud over lyngleen og gårdens beliggenhed op til et areal,der var dækket af lyng,har vi ingen oplysninger, der kan hjælpe.Men vi ved fra andre kilder noget om lyngens anvendelighed.

Lyngen har først og fremmest tjent som brændsel for gården. Såvel i bilæggerovnen som i det åbne ildsted har man brugt lyng.

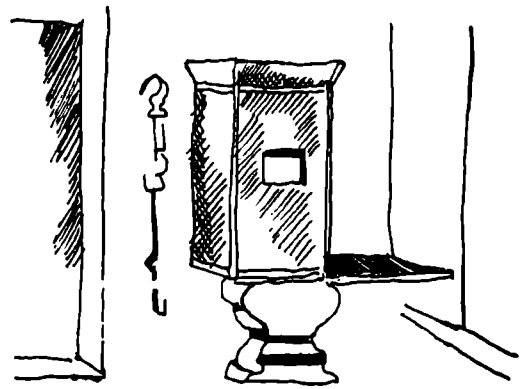

Den lyng,der skulle bruges til brændsel,var gerne høj og kraftig,og man regnede med,der skulle gå 15 år,før man igen kunne slå lyng samme sted.

Bagning

Den længste og ældste lyng var især velegnet til opvarmning af bageovnen.Når man i gamle dage skulle bage brød til en måneds forbrug,skete det i en ovn lavet af sten og ler.Først stablede man tørv op i bunden af ovnen.Når disse var helt brændt ned og gløderne fordelt ud i ovnen,var stenene i bunden varmet op. Dernæst blev lyngknippe på lyngknippe smidt ind i ovnen.

Den let brændbare lyng antændtes hurtigt og sørgede for at opvarme sider og loft i ovnen. Også i købstæderne brugtes lyn-

gen i bageovnene.For at undgå brandfare blev det nogle gange om året kontrolleret,at lyngen ikke opbevaredes for tæt på ildstedet.I 1818 hærgedes Thisted således af en brand,der opstod i lynghuset til et bageri.

Husbygning

Når gårde på hedeegne skulle opføres,fandt man også ud af at anvende lyng på forskellig måde. Gården kunne f.eks.bygges op omkring et skelet af egetømmer. Mellem egestokkene anbragtes træstave,der omvikledes med "simer", halmbånd.Herefter æltede man ler, der så klinedes ind i mellemrummene mellem egetømmeret.Det blev naturligvis en sart mur,og for at beskytte muren mod regn og frost blev den om efteråret beskyttet med et lag lyngtørv,der kunne nå helt op til taget.Det tykke lag af lyngtørv virkede desuden isolerende og gav derfor en varmere stue i vintertiden.

Man kunne også mellem egetømmeret indsætte tynde rafter.Mellem rafterne blev der så viklet lyng.Herpå kunne nu leret klines.

Taget på gården blev så tækket med lyng.Drejede det sig om udhuse,så kunne man godt nøjes med lyng.Det kneb voldsomt med at få de stride lyngkviste til at slutte tæt,og derfor brugte man ved stuehuset at tække skiftevis med lyng og skiftevis med halm.Lyngtækket var ganske slidstærkt overfor blæsten,idet de stride lyngkviste holdt bedre sammen end strå.Nogle steder tættede man yderligere taget ved at smide sand op på det.

Hugorme i sengen

I bunden af alkovesengene anbragtes lyngknipper tæt sammenstillede med roden nedad.Her ovenpå lagdes et lag halm og ovenpå det et tæppe.En sådan seng var et godt sted at være,måske mindst for mennesker i nogle tilfælde. Derimod trivedes alskens utøj, snoge,hugorme,mus,rotter og ildere.Forfatteren Jeppe Aakjær fortæller således om sin barndom i bogen "Fra min bette tid":

"Under halmen lå der hyppigt lange Lyngtørv,under dem igen noget råddent Træ.Først da kom den raa Jord.Som man ser,her var noget for Datidens Utøj at ar - bejde i.Ofte var det dog ikke ene om Arbejdet.Fortidens

Bøndersenge kunne rumme de uhyggeligste Mysterier. Snogene holdt af at bo i Lyngtørvene, hvor der var lunt og varmt, og jeg ved Eksempler paa, at der er fisket et helt Ilderkuld op af de fladklemte Halmstraa."

Videre fortæller Aakjær:

"Jeg mindes endnu med gysen disse Rottenætter, hvor man lå i de dybe Alkover, undertiden med en Kjæb ved siden af sig til Værn mod Rotterne. De gennemgnavede alt Træværk og kunne komme i trav op over Dynen, sætte fra paa ens Bryst og gøre Favnespring ud over Gulvet... Ikke sjældent blev de sovende bidt i Næsen af disse farlige Dyr. Jeg har engang som Barn i min Søvn faaet et Rottebid i en Finger".

Foder

Nogle steder kunne det knibe meget med foder til dyrene. Det blev derfor brugt at høste den grønne fine lyng, der 3-4 år efter, lyngen var høstet med lyngle, spirede frem. Blev det først hen på vinteren opdaget, at det normale foder ville slippe op, kunne man udmærket høste lyngen, hvis jorden var snefri.

Vejmateriale

De sandede veje kunne være et problem for den kørende trafik, og det skete ofte, vognhjulene sank dybt ned i sandet. Derfor brugte man at strø lyng på vejene.

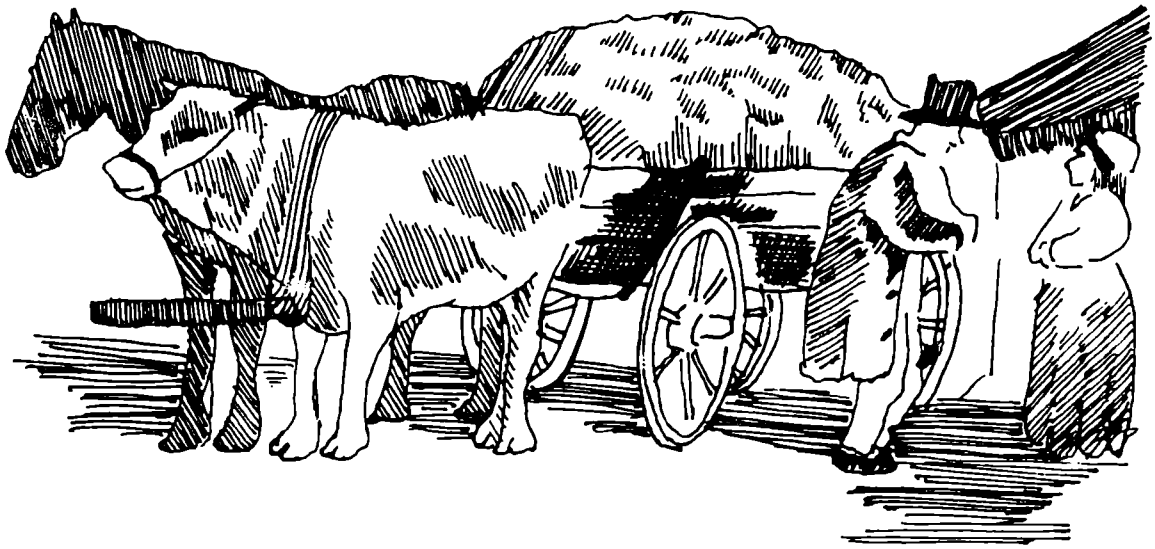

Husflid

Til slut skal blot nævnes,at lyngen blev brugt på forskellig vis i husflidsarbejdet.

Som eksempler kan nævnes,at man farvede uldgarn ved hjælp af lyng,og man brugte lyngtørv ved brænding af jydepotter i miler.

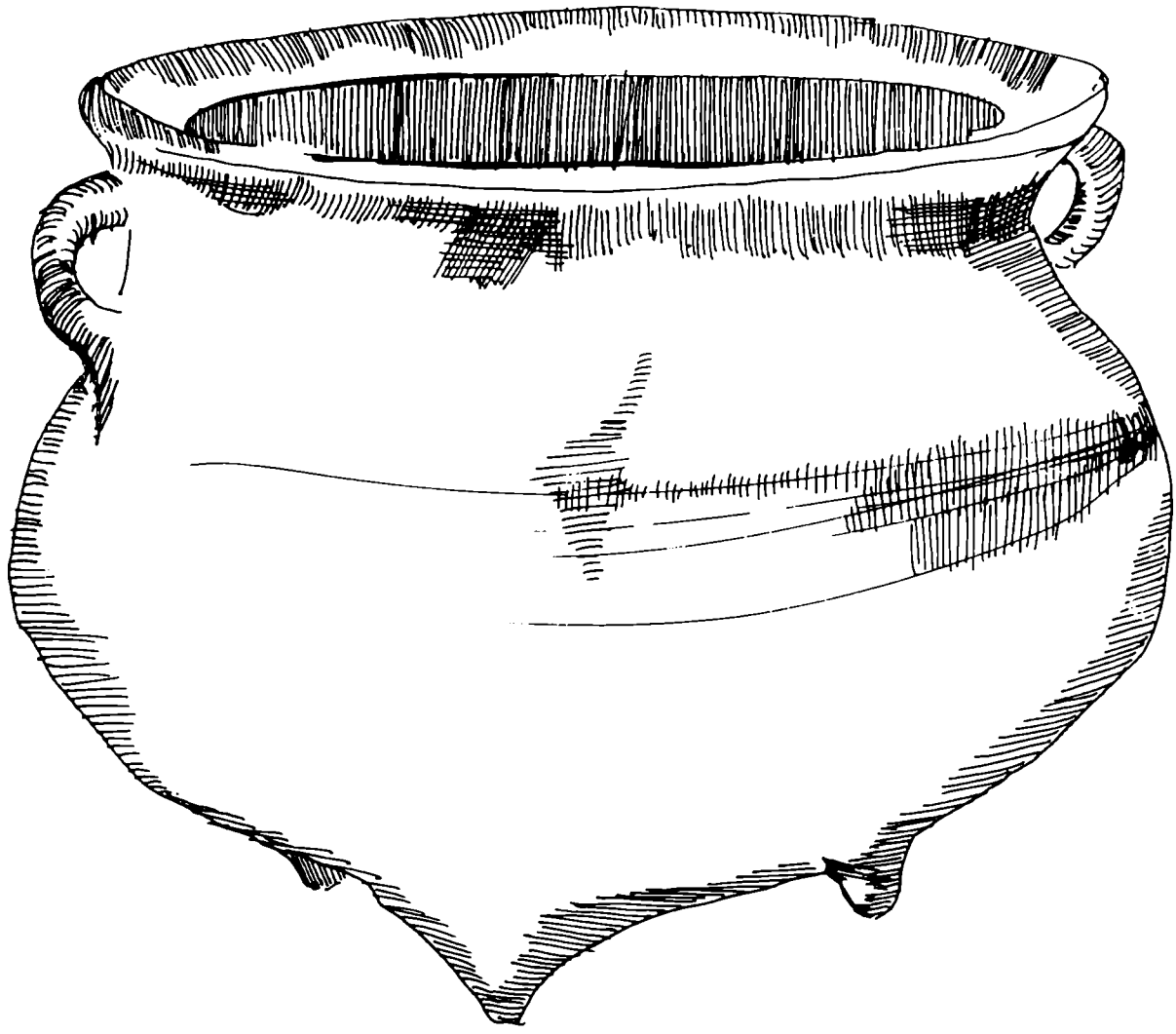

LØB

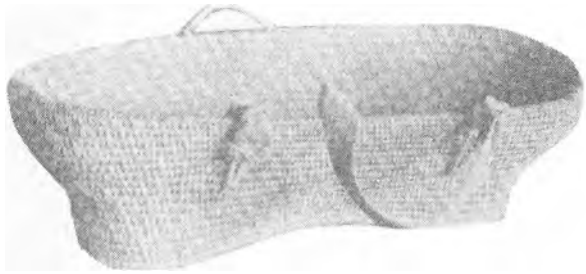

Anders Christian Jensen har nok gået med sådan en kurv (sædeløb),når han har sået sit korn. Ifølge skiftet havde han 3 LØB. Og ordet LØB er ikke kun et kommandoråb på sportspladsen.Betegnelsen LØB har især været brugt i Jylland,hvor navnet har været brugt om beholdere og genstande,der er syet af halm.

Som følge af at LØB er en beholder,så har ordet også været brugt som måleenhed - f.eks. 1 løb smør,der svarede til 3 pund.

Løb - en gammel opfindelse

Beholdere af halm har sikkert været brugt i hele den beboede verden fra de ældste tider.Men halm holder sig ikke særlig godt målt med historiens lange målestok. Derfor kender vi ikke meget til løbbindingens ældste historie. Derimod finder man stadigvæk tusindvis af potteskår og flintredskaber.

Nogle eksempler på ældgamle stråarbejder har man dog.Den ægyptiske konge Tut-Ank-Amon fik for over 3000 år siden mere end 100 frugtkurve med sig i sine gravkamre.

Netop i Thy kan arbejdet med løb føres langt tilbage i tiden. På jernalderbopladsen i Ginderup ved Hurup blev der i 1920erne fundet resterne af en halmkurv. For en halv snes år siden fandt man bunden til 3 halmkurve på en boplads i Nørhå.Begge bopladser er fra tiden omkring Kristi fødsel og er især blevet kendt for fundet af flere kæmpestore lerkar.

I vikingetiden har man også brugt halmkurve.Det ved vi fra fund i Hedeby og fra Oseberg i Norge.

Skriftlige kilder

En af de første skriftlige oplysninger om kurvefletning kan vi læse om i Eric Pontoppidans "Danske Atlas" fra 1769.Om livet på Thyholm fortælles der:

Mandfolkenes Vinter-Arbeid indendørs er at giøre Halmkurve, udendørs har de nok at giøre med Aalestangen.

I 1842 står der i Landbohusholdningsselskabets beskrivelse af Thisted Amt:

Karlene paa Thy binde Løb

I N.C.Roms bog "Den danske Husflid" fra 1871 oplyses der, at der på Thy er enkelte Karle, der binder løb,og at læreren i Vorde ved Vestervig i skoletiden underviste drengene i at flette kurve.

H.P.Hansen skrev i 1937 i sin bog "Løb og Løbbinding":

I vor Tid skal man vidt omkring,inden man træffer en Løbbinder.

---

paa Sjælland og Fyn er Kunsten praktisk talt uddød.

---

selv i Midt-,Vest-og Nordjylland skal man være heldig,om man vil finde en Løbbinder;men træffer man endelig en saadan,da fejler det ikke,at det er en gammel Mand,der sidder og sysler med det Arbejde,han lærte i sin Ungdom.

Nu er det i Almindelighed en Smaakaarsmand eller en Aftægtsmand,der sidder og tjener sig en lille Skilling ved at lave Bikuber,Halmkurve til Hunde eller Tørveløb til Kvindfolkene; men i ældre Tid arbejdede baade ældre og unge Mænd ved den slags Husflid,og det var ikke just Smaakaarsfolk,der den gang kastede sig over Løbbindingen.

Løb var derfor ikke nogen egentlig Handelsvare.Man traf baade Husmænd og Gaardmænd,der bandt Løb i de lange Vinteraftener.

SØREN SKAMMELSEN, SKYUM

Hvordan gjorde man?

Til løbbinding brugte man i almindelighed rughalm.Men andre materialer har også været brugt, f.eks.marehalm.Halmen formes som et bånd,der herefter syes sammen som en spiral.

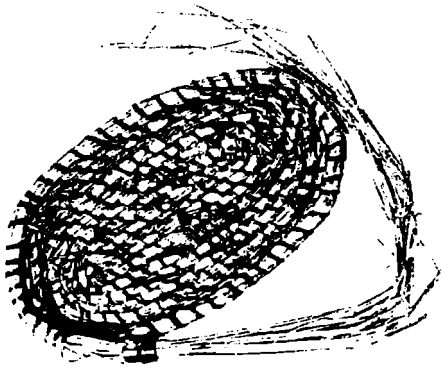

Påbegyndt kurv (foderkop)

For at båndene kunne blive af ensartet tykkelse,lod man stråene passere gennem en ring.

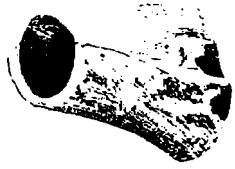

Bindering af ben.

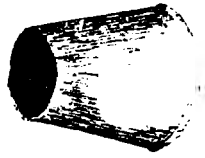

Bindering af horn.

Som bindemateriale brugte man i skovegnene flækkede hasselgrene. I de skovfattige egne brugte man næsten altid pil.Til store løb lod man barken sidde på.Ellers blev de afbarkede skud flækket med en kløvepind.Derefter blev de kløvede pinde skåret tynde og skrabt med en kniv.

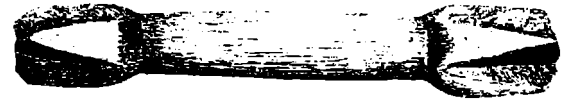

Kløvepind

Til små kurve som f.eks. sykurve syede man undertiden med hørgarn.I nyere tid har man også brugt kokosgarn (tækkegarn) og jerntråd,men især høstbindegarn har været meget brugt.Til syningen brugte man en prægl,der i ældre tid ofte var lavet af et stykke ben.I nyere tid har man også brugt en flad metalnål.

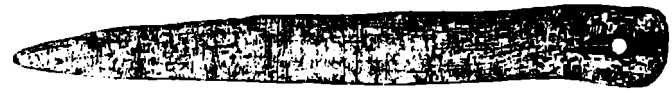

Benprægl

Jernprægl

Metalnål

Hvad lavede man?

I træfattige lande måtte man, før fabriksvarernes tid,i stor udstrækning klare sig med beholdere af ler (jydepotter) og af strå (løb).Opfindsomheden har været stor.Der blev lavet beholdere i alle størrelser fra sykurve til kornkar.Desuden har man af løb lavet senge,bikuber, stole og indvendige døre-ja,lofter er blevet beklædt med løb, klinet med ler og kalket.

Ligkister

En dygtig løbbinder kunne med andre ord lave næsten hvad som helst.Men én gang måtte han trække det korteste strå.Det var,da man i begyndelsen af forrige århundrede forsøgte at bruge løb til ligkister.Ideen slog ikke an. Løb kunne bruges til meget,men til den sidste rejse foretrak man træ - det fremgår tydelig af Thisted Fattigprotokol den 7. marts 1811:

Poul Grüshauge døde i Gaar. Til Hjælp til Ligkisten tilsagdes Enken,hvad en Stråkiste kunde koste af Kassen at betale med 6 Rdl,og da hun ønskede at erholde en Kiste af Brædder til sin Mand,lovede Kommisionens Medlemmer, at give hende hver en Fjæl dertil.

Modstanden mod stråkister udtrykkes klart af pastor J. Petersen fra Lolland.I en større afhandling i "Dansk Minerva" skriver han i 1818:

Straakister ere farlige for deres Sundhed,som besørge de Dødes Begravelse,da de give det i Forrådnelse gange Legemes Uddunstning til fri Udgang.---
Bør Straakister bruges,saa bør de,efter mit Skjøn,bruges til Alle.Hvorfor betegne Armoden med dette Mærke? Hvorfor bedrøve den Fattige?

HALMSTOL VORDINGBORG MUSEUM

BRANDSPAND
RANDERS MUSEUM

SÆDELØB TIL AT GÅ MED UNDER ARMEN
THISTED-EGNEN

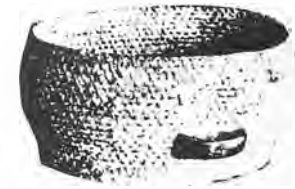

SYKURV FRA HURUP

EN BILLEDSERIE:

JENS AMBY Binder Løb

Siden Anders Christian Jensens dage er det gået tilbage med løbbindingen.Fabriksvarerne har i vid udstrækning afløst de håndlavede ting.Men i Sønderhå bor én af de få i Danmark,der endnu binder halmløb.

Museet i Thisted besøgte Jens Amby d. 15.oktober 1979 og optog en lysbilledserie.Serien er på 26 dias og kan lånes på Amtscentralen i Thisted eller på Museet.

På de næste sider bringes udvalgte billeder fra serien samt tekster til hele lysbilledserien.

1. HALMKURV

A.C.Jensen har sikkert haft en kurv som denne,der står på museet i Thisted.Den er lavet af Anders Bjerregaard fra Vester Vandet.Vi skal nu se,hvordan Jens Amby laver sådan en.

2. KORNNEG

Jens Amby bruger rug,fordi denne kornsort har de længste halmstrå.Kornet er høstet med le.I en mejetærsker brækker stråene mange steder og er derfor ikke egnede til løbbinding.

3. "TÆRSKNING"

I gamle dage brugte man plejl,når kornet skulle tærskes. Men Jens Amby klarer sig med et par havebænke.Kernerne får fuglene fornøjelse af.

4. VÆRKTØJ

Løbbinding kræver ikke specialværktøj.Redskaberne har ændret udseende gennem tiden,men brugen er stadig den samme.

3

5. LØBBINDINGEN STARTES

Det første bundt strå skæres til i enden med en almindelig lommekniv.

6. SNOREN BINDES PÅ

Stråene blev i gamle dage bundet sammen med bl.a. flækkede hasselgrene eller pileskud. Jens Amby har i mange år brugt høstbindegarn.

7. DEN FØRSTE SYNING

Stråene får den første bukning,og selve sammensyningen kan begynde.Der startes fra midten af kurvens bund.

8. DEN FØRSTE OMGANG

Stråene bindes sammen i spiralform.Når bundfladen har den rigtige størrelse,fortsættes med siderne.

8

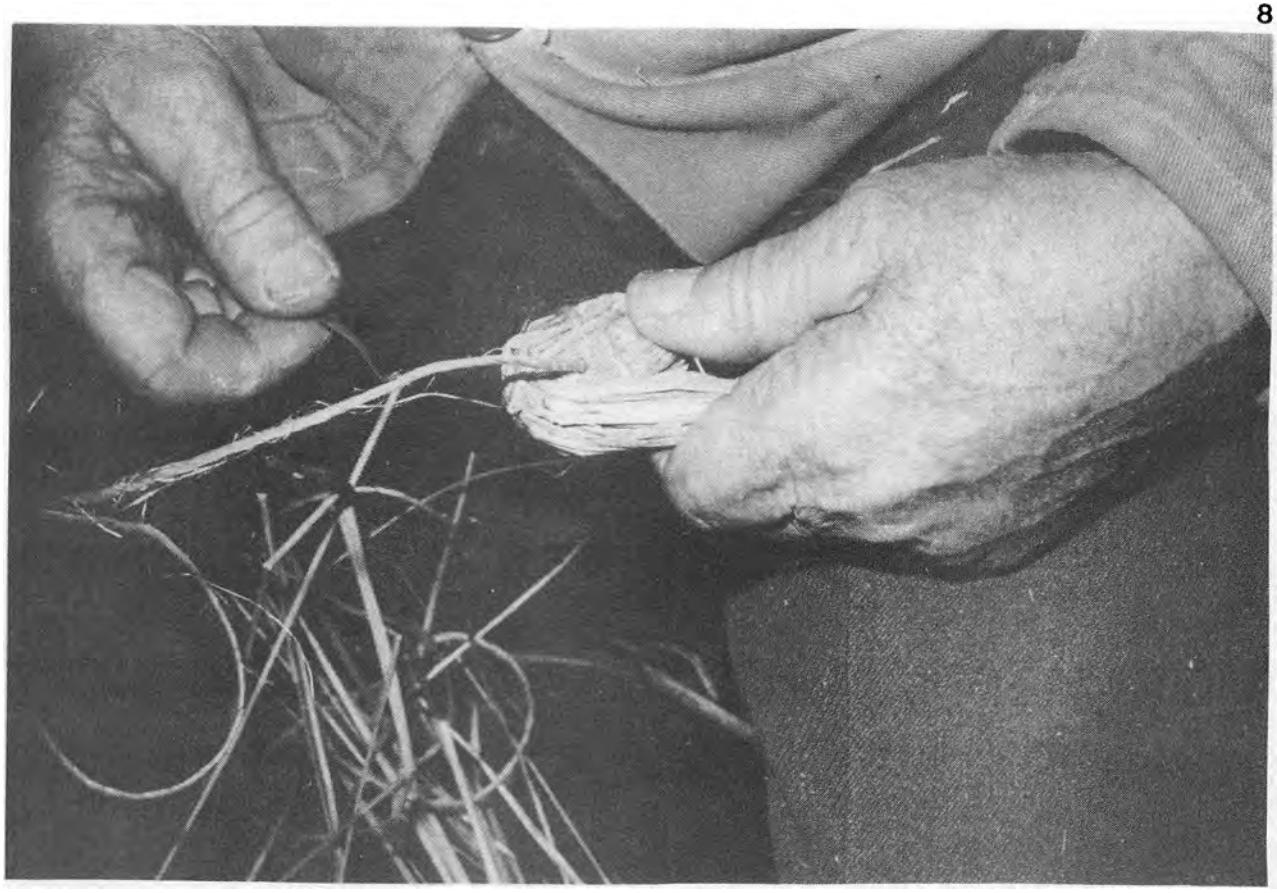

9. Binderingen

Tidligere brugte man binderinge af horn eller ben - en afknækket flaskehals kunne også bruges.Her bruges en rørformet metalplade,som Jens Amby selv har fremstillet.

10. NÅLEN

Den gammeldags ben-eller jernprægl er her afløst af en såkaldt "sækkenål".

11. ARBEJDSSTEDET

I gamle dage sad man i stuen med løbarbejdet,men det passer ikke så godt sammen med vore dages gulvtæpper,så Jens Amby holder til i vaskehuset med arbejdet.

12. ARBEJDSSTILLINGEN

Arbejdet skal gøres så omhyggeligt,at brillerne må tages til hjælp.

9

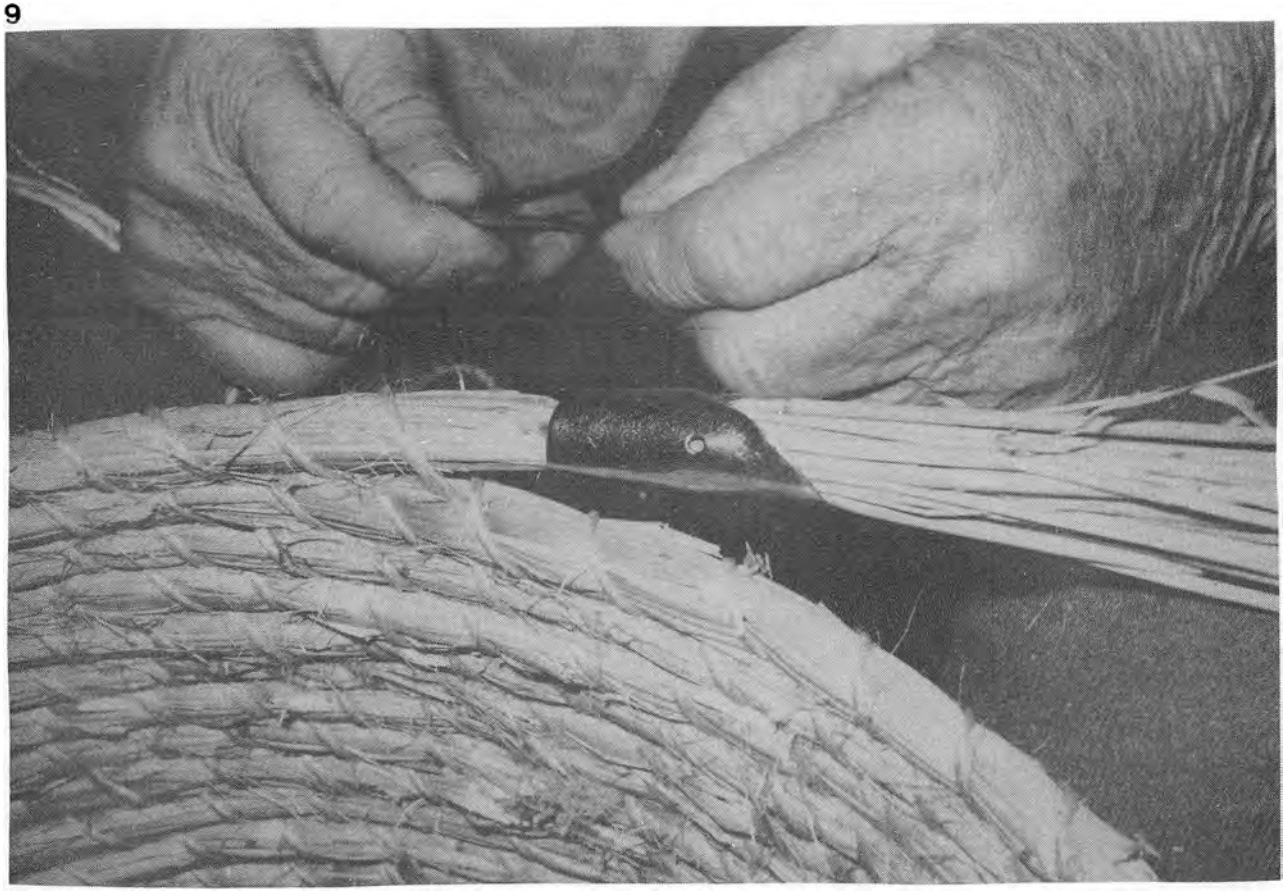

13. NYT HALMBÅND

Med passende mellemrum skydes der nye strå ind i halmbåndet,der hele tiden skal have samme tykkelse som binderingen.

14. EN SYNING

Sammenbindingen er så jævn, at det ikke kan ses,hvor der er indskudt nye strå.

15. HANKEN

Når hankene skal fremstilles,laves der blot et hulrum mellem to lag halmbånd.

16. SNOREN STRAMMES

Snoren skal strammes godt til efter hvert sting.

13

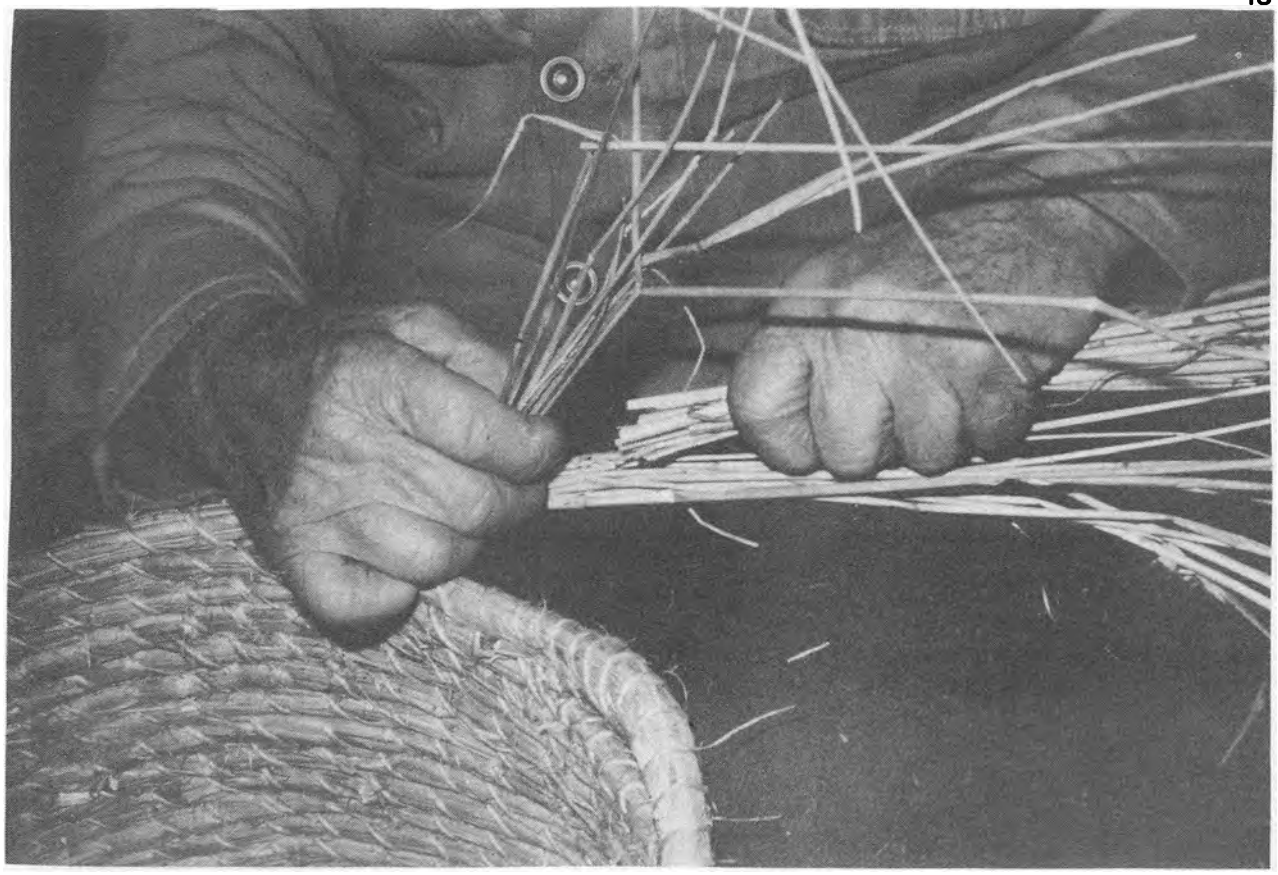

17. KURVEN MÅLES

Omkredsen kontrolleres hele tiden med en tommestok.

18. BUNDEN MÅLES

Kurven er nu næsten færdig, men før den kan sættes til side, må Jens Amby begynde fra bunden af igen.

19. BUNDEN FORSTÆRKES

Bunden skal forsynes med et kantbånd,så står kurven bedre og bliver ikke så let fugtig i bunden.

20. DEN FÆRDIGE KURV

Man kan se,hvordan bunden krummer indad - det giver en god bæreevne.

19

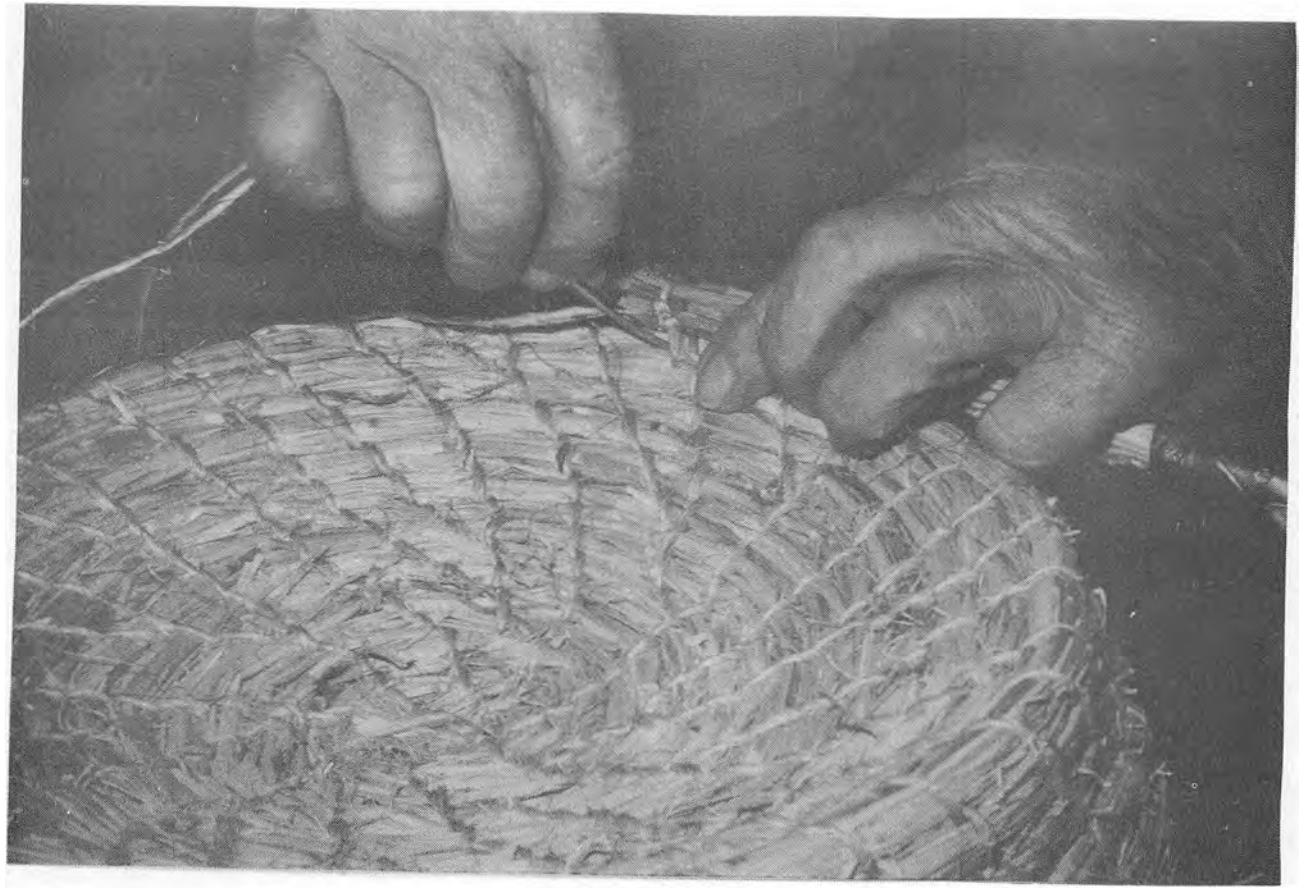

Et låg med hank.

21. STÅLTRÅD TIL HANK

Som det fremgår af flere billeder,laver Jens Amby flere forskellige slags halmkurve.Her nappes tråd af til hanken til et låg.

22. TRÅDSKABELON

Tråden formes som hank.

23. SKABELONEN BEVIKLES

Et tyndt,hjemmelavet reb snoes omkring tråden.

23

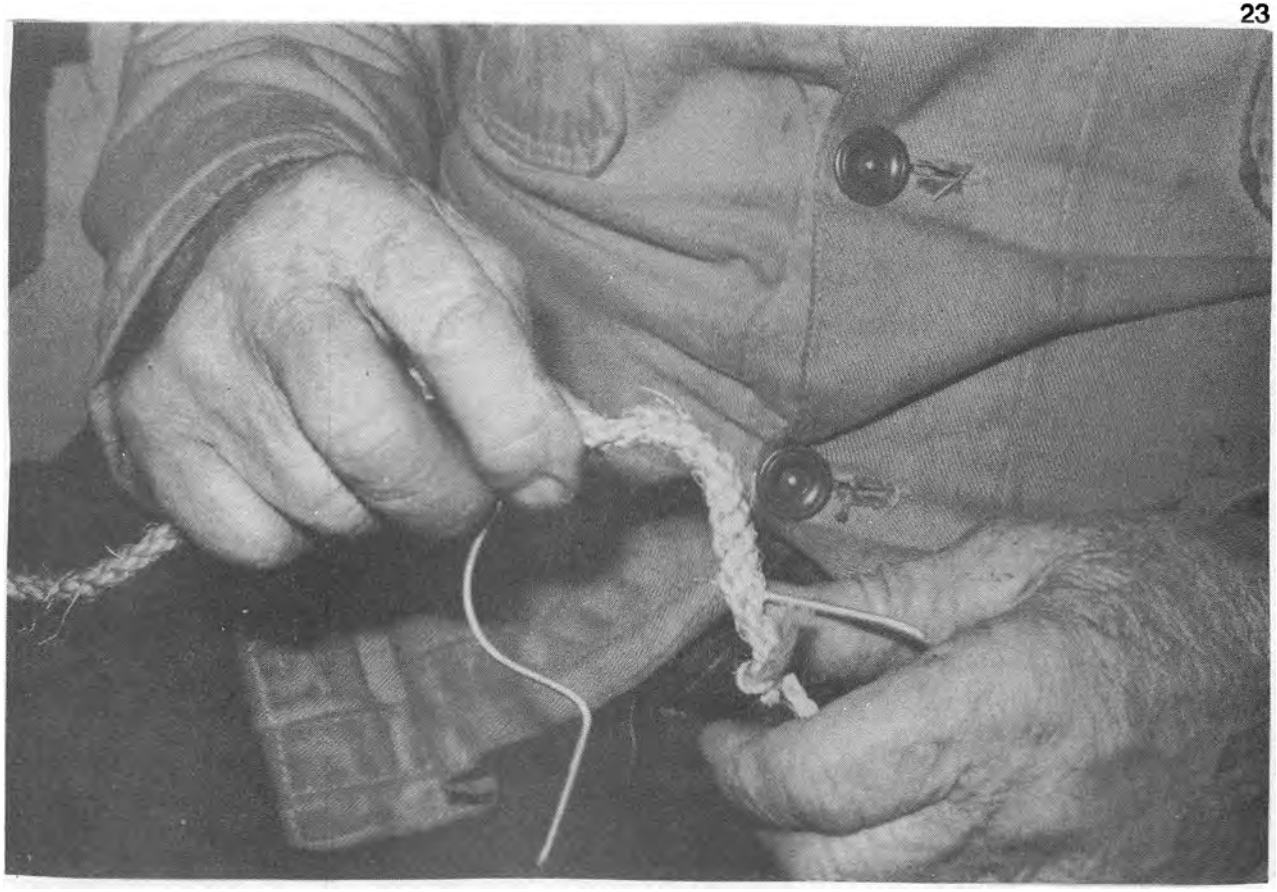

24. HANKEN FÆRDIG

Hanken er nu færdig,og bindingen af selve låget kan begynde.

25. LÅGET PÅBEGYNDES

Fremgangsmåden er nu den samme som ved starten på foderkurven.

26. LÅGET FÆRDIGT

Det færdige resultat mangler nu kun at blive pyntet med en saks,så kan håndens arbejde stadig konkurrere med moderne industridesign.

25

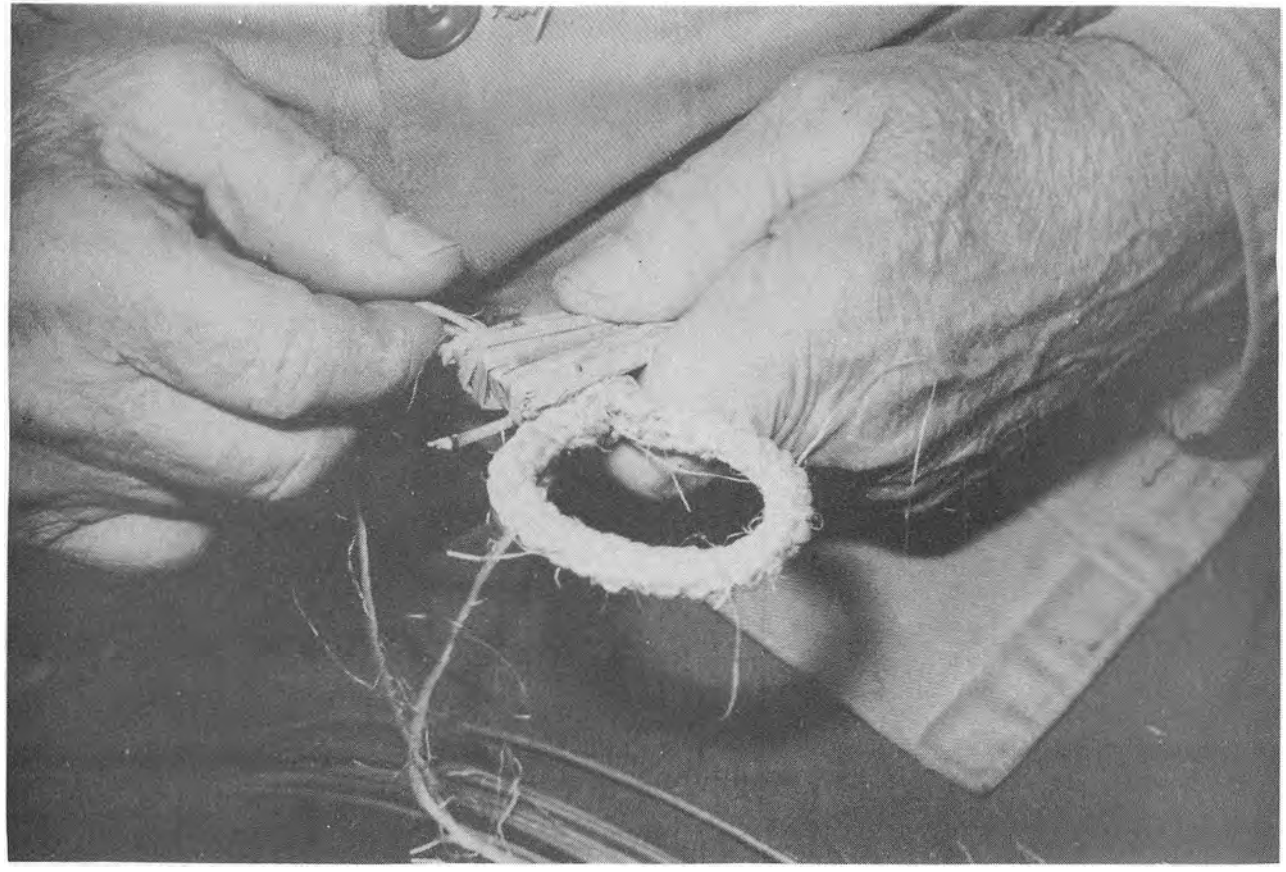

Da der blev høstet med le i Kåse

En fortælling skrevet på grundlag af bogens oplysninger.

DA DER BLEV HØSTET MED LE I KÅSE.

En skrænt var det,ikke en skråning.Den snoede sig som en kæmpemæssig terrasse gennem det nordlige Thy-land fra havet og ind mod fjorden.I mangfoldige år havde menneskene dyrket jorden over skrænten og ladet deres dyr græsse på engene foran.

Sådan var det også i Kåse.Fra den hullede markvej ved foden af skrænten var der firsindstyve skridt op til toppen.Her på højdedraget kunne tælles en halv snes huse og gårde på den opdyrkede agerjord,der blev taget i nakken af den vilde natur:lyngen,klitterne og havet,der i klart vejr kunne skimtes som en blå stribe i det fjerne.

En onsdag eftermiddag i slutningen af januar i året 1879 stod Ane på denne skrænt i Kåse og kiggede sydover.Hendes blik gled ud over horisonten fra Hillerslev kirke til Vendbjerg bakke. Men der var ingen køretøjer i syne.Ane trak sjalet tættere om halsen med sine ru hænder,der var rødlige af såvel arbejde som den kolde vind.Selv om det var lunere inde ved bilæggerovnen, kunne hun ikke holde sig i ro i dag.Nu havde hun for fjerde gang tilbagelagt de halvthundrede favn her ud til skrænten.s kant. Og i dag havde hun opdaget skrænten for alvor,opdaget hvor stejl den var,på én gang smuk og faretruende.

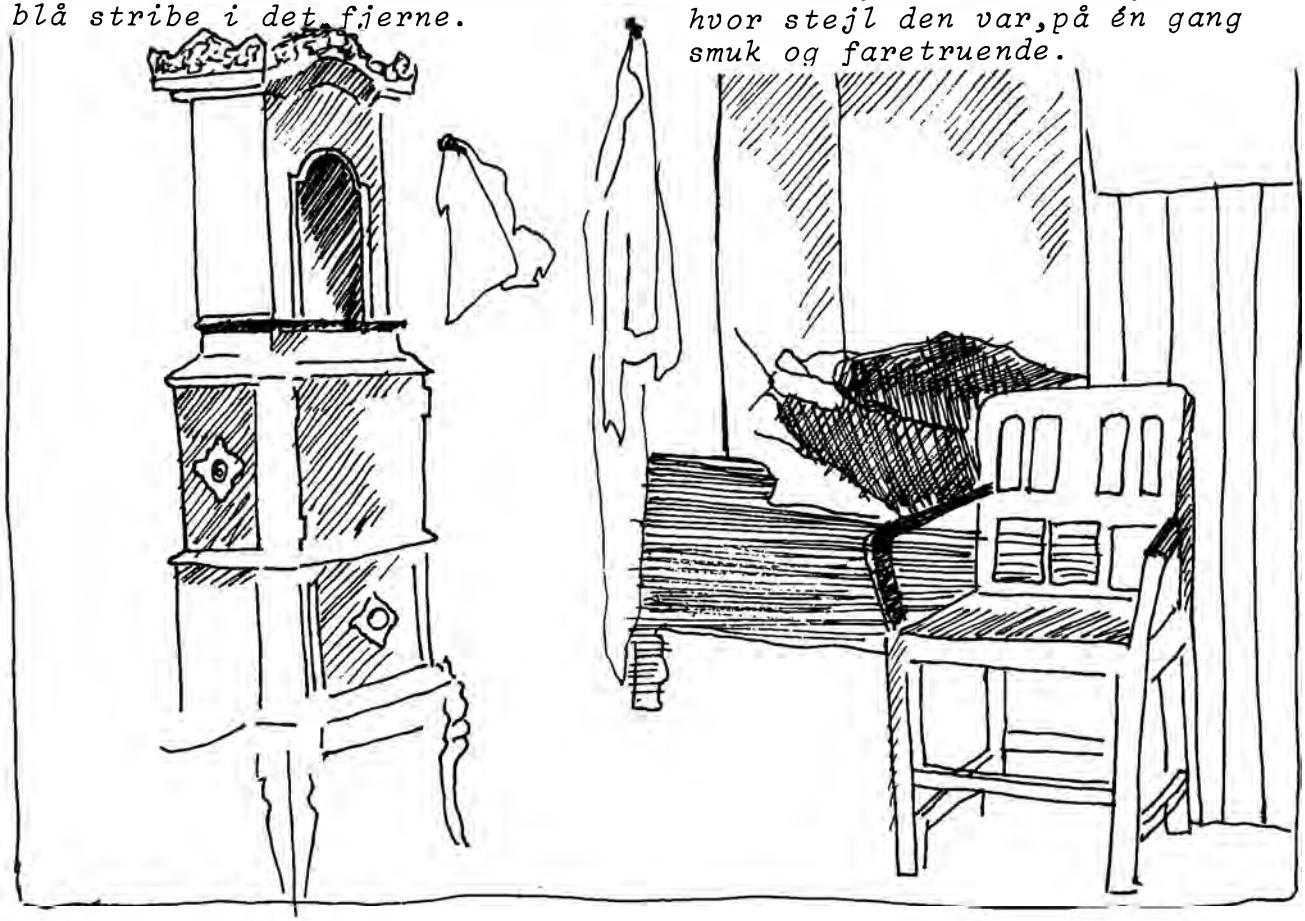

Nu havde hun i 30 år boet på den gård, der lå nærmest skrænten, som bare havde været der som en selvfølge. Sådan var det ikke længere i dag. Skrænten var blevet et tegn, et tegn ikke blot på hvor brat landskabet kunne ændre sig, men også et tegn på livets foranderlighed.

Fra i dag af skulle hun, Ane Andersdatter, ikke længere være kone i det hus, hvor hun havde født sine seks børn! Hun og Jens skulle på aftægt. Ane vendte ryggen mod vestenvinden og skrænten. Hvis man bare kunne vende skæbnen ryggen på samme vis. Uvilkårligt faldt hendes tanker på Ajes, der skulle overtage gården. Hun ville bede til, at han og Kirstin ikke mødte for mange skrænter i deres liv. Ane sukkede. Gid det var så vel.

Mørkningen var begyndt at sænke sig. Ane skuttede sig. Det var ikke længere muligt at se noget tydeligt. Hun måtte hellere se at få tag over hovedet. Hvis karlfolkene så hende stå her som en anden skoletøs, ville de bare grine ad hende.

En times tid senere var Ane færdig med at malke de fire køer. Hun var alene om arbejdet i dag. Deres tjenestepige havde fået lov til at løbe hjem til sin mor, der lige havde barslet. Ane havde lige hældt mælken op i mælkefadet, da hun hørte vognen ude i gården. Hun tog lysestagen på

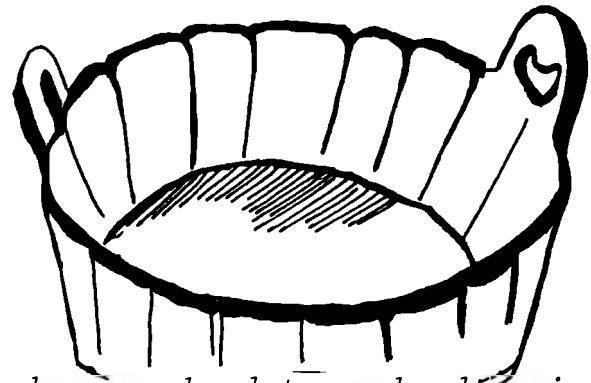

bryggersbordet og skyndte sig op i køkkenet. Nu var det om at få nogle skiver flæsk på panden i en fart. Jens og Ajes var sikkert sultne efter den lange køretur. Sådan en bytur vendte også op og ned på alting. Men rigtig middagsmad skulle de nu have, selv om det var blevet mellemmadstid.

Ane ragede op i ilden i komfuret og hentede et par tørv i tørvekassen. Gryden med de kogte kartofler blev sat ned i høkassen. Derefter tog hun det røgede flæsk ned fra bjælken og skar hurtigt et par skiver. Efter at have lagt skiverne på panden kunne hun ikke styre sin nysgerrighed længere. Hun måtte hen til køkkenvinduet.

Ude foran vognskuret var Ajes ved at spænde de to brune fra vognen. Luften stod som dampsøjler ud af hestenes næsebor. "Muse" hængte lidt med mulen. Fire mil på samme dag var langt for så gammel en hest. Mens Ajes bandt skaglerne op om ryggen på hestene, stod faderen bag ved vognen og var sindigt ved at knappe forsmækken på sine hel-

ligdagsbukser. Ane smilede for sig selv. Nu bandede Jens nok igen over de forbistrede stramme knaphuller. Han blev stående ved vognen, mens Ajes trak de to brune ind i hestestalden, hvor han tog drættet af og gav dem en gjævt hakkelse fra hakkelseskisten. Da Ane gik hen for at vende flæsket, skubbede Jens og Ajes den fine fjedervogn ind i vognskuret.

Det svandt hurtigt i flæskestykkerne, da familien fik sat sig til rette omkring stegepanden, der var anbragt midt på bordet. Der blev ikke sagt meget under spisningen, kun de vante lyde fra vinden og dyrene i stalden hørtes. Det dampede endnu fra fadet med de upillede kartofler. Ajes pillede omhyggeligt sine kartofler og dyppede nænsomt hvert bid i fedtet på panden, før han stoppede det i munden med den spidse kniv. Jens derimod tværede modvilligt kartoffelstykkerne rundt i dyppelsen. Han vænnede sig aldrig til at spise kartofler. Det bød man ikke folk i hans barndom.

Ane sad, som om det var en helt almindelig dag. Hun ville ikke i utide spørge til aftægtskontrakten. Men på humøret forstod hun, at det var gået uden særlige problemer. Ajes sad endnu med et stykke flæsk mellem fingrene, da Jens tørrede sig om munden med bagsiden af hånden. Han så hel tilfreds ud på trods af kartoflerne, tog et krus øl og skubbede ølkruset over til Ajes, der sad på slagbænken.

Jens lænede sig tilbage og kiggede over på Ajes: -Det var minsæl godt, vi nåede hjem, før det blev helt mørkt. Ajes nikkede. -Det tager jo altid lang tid i Thisted, når vi har ærinde til høkeren. Du kan jo snakke i flere kvarter!

-Smørret skulle vi jo af med, gryntede Jens. -Og hvis ikke du skulle have pillet ved alle de nymodens lamper, så var der ikke gået den halve tid.

-Ja, ja, du snakker, men når nu Kirstin kommer i huset, så tænkte jeg, ja, hun er jo vant til de hersens petroleumslamper.

Jens rystede på hovedet. -Når vi har kunnet klare os med en prås, så kan I minsæl også. Det næste bliver vel, at vi skal spise af tallerkener og bruge gaffel, hvad!

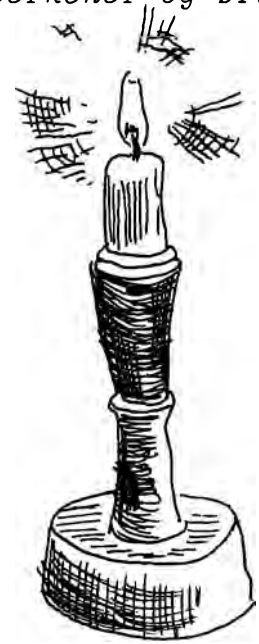

-Så,så,det skal nok gå altsammen.Ane samlede knivene og spisebrikkerne og skrabede kartoffelskrællerne ned i fadet til den tiloverstblevne kartoffel.Så var der ædelse til grisen i morgen.Ane fortsatte forsigtigt:
-Kontrakten kan vel forhindre, at vi bliver uenige.Men sig mig,hvad skrev I?

Mens Jens fandt aftægtskontrakten frem fra inderlommen,rettede han sig i stolen.-Jo,ser du bette Ane,så længe vi bliver godt behandlet,så fortsætter alt,som det plejer.Der lød et lettelsens suk fra Ane,før Jens løftede pegefingeren og fortsatte:-Men er vi ikke tilfredse med forholdene,så skal der bygges 8 alen til huset og laves både stue, køkken og spisekammer.Og alt,hvad vi får brug for,skal leveres promte,både illing og føde.Og skødet var der ikke mange ben i.Ajes overtager al gælden i gården.

Om aftenen havde hver især sine gøremål.Ane havde sat sig med den lange lysestage ved rokken.

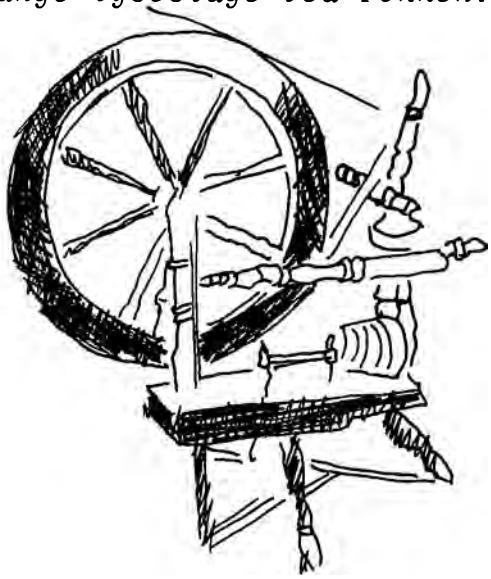

Snart snurrede uldtråden sig veltilpas rundt om tenen.Anes rappe fingre sørgede for,at tråden ikke blev for fast til strømpegarnet.Ajes skulle selvfølgelig have nye hoser til sit bryllup.

Henne fra bordet lød der en banken.Det var Ajes, der havde hentet plejlen ind i stuen.Den skulle gøres klar til tærskningen næste dag.Remmen var gået løs på den ene stok.

Jens sad som sædvanlig med en bunke halm på gulvet ved siden af sin stol.Han var lige begyndt at binde et nyt sædeløb, selv om det var umuligt at se endnu.Men når nu Ajes var blevet mand på gården,så skulle hans første korn minsæl sås med et nyt sædeløb.

Hov,Ane havde nær tabt tråden,da der kom en ed henne fra Jens.Pilevidjen var sprunget,da han ville stramme en ekstra gang. Jens spyttede engang.-Sådan noget hekseri!

-Dig med dit hekseri.Ajes klappede plejlestokkene sammen. -Har du monstro nogensinde set en heks?

-Nå,jeg ved ikke.Min gammelfar fortalte da,hvordan man havde forsøgt at få Maren ude i Klitten brændt som heks.Det var godt nok før hans tid,men noget skal der nok være om det.

-Ja,og vi ved da,at der er nogen, der har mødt Anne Søe,når hun kommer i kareten med de sor-

te heste for,føjede Ane til.
-Hun var da en heks,lige så ond som hun var rig.
-Ja,djævelen hentede hende,da hun døde.
-Var det ikke en hund?Ajes glemte helt sin mistro.
- Djævelen har mange skikkelser,kom det fra Jens.

Ane og Ajes havde allerede lagt sig til rette i hver sin alkove,da Jens åbnede døren til vægskabet mellem de to alkover. Han foldede aftægtskontrakten ud,som var det et svøbelsesbarn. Ham Lomborg var rigtignok en stadskarl.

Ajes og Kirstin havde været gift i næsten et år den lørdag, da Ajes kom gående med sædeløbet på Kåse bakke.

Foråret var kommet sent,og det var hen i maj måned,før jorden var bekvem.Ajes svingede armen frem og tilbage lige så regelmæssig som et pendul.Han nød foråret og lærkernes sang.For en gangs skyld var der helt vindstille.Men den krogede hyld henne på diget lod sig ikke narre så letden lænede sig for en sikkerheds skyld østover.Ellers var der ikke mange træer i miles omkreds,kun et pistent pilekradt hist og her.

Da Ajes nåede hen til sækken med sædekorn for enden af ageren,fik han øje på sin far,der var ved at flytte køerne på græsmarken ved siden af.Ajes satte sædeløbet på kornsækken og gik hen til Jens,der netop havde trampet en tøjrpæl i jorden med

træskoen.

De fire rødskimlede køer græssede ivrigt af det friske græs og løftede ikke engang hovederne,da Ajes kom gående.Jens stod med en ny tøjrpæl i hånden.Den havde han snittet aftenen før.

-Det er altid godt at have en ny pæl ved hånden,de gamle har set bedre dage,sagde Jens og puttede pælen i lommen.

Ajes nikkede.-Hvordan står det til med fårene?

-Jo,vi kan være tilfredse.Den sidste fik to lam her til morgen.

-Det bliver så ni.Det er da vist flere år siden,vi har haft så mange.Ajes nikkede veltilfreds.

-Vi fik også ni det år,vi købte Søren Konges bilæggerovn.

-Det skal nok passe,svarede Ajes.-Hvordan går det forresten med Søren Konges Anton.Brækkede han ikke armen her før jul?

-Jo, det siges,at han har været henne ved Stine Kudsk i Nors. Hun skal nok have fået flikket ham sammen,selv om hun ikke er helt ung længere.

Hver gik til sit.Ajes tog sædeløbet over hovedet.Det kunne være dejligt at få tilsået inden aften.Og ni lam - levende!Nu måtte de også se at få bud efter Kristen Slagter,så de kunne få kigget til den rævegrav.Nemmere havde det selvfølgelig været, hvis de selv havde haft et jagtgevær i huset.Men Kirstin havde ladet ham forstå,at petroleumslampen kom i første række.

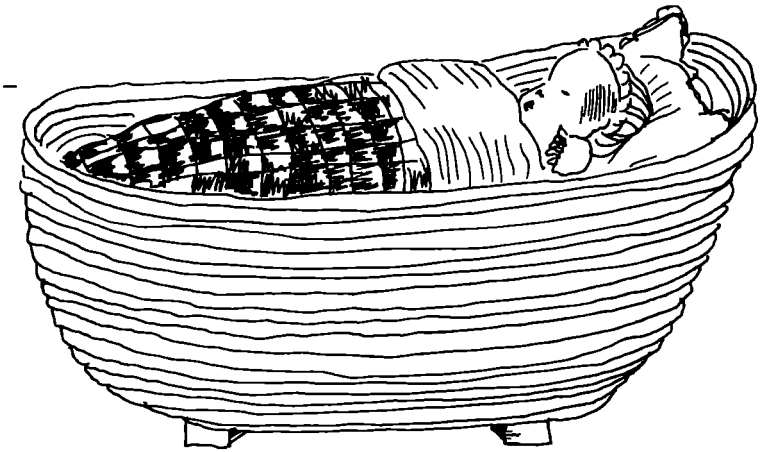

Solen havde endnu ikke nået sit højeste,da Ajes fik øje på sin mor,der var dukket frem fra våningshusets østgavl.Hun vinkede ivrigt med begge arme.Ajes betænkte sig ikke.Det måtte være Kirstin det var galt med.Han tog en træsko i hver hånd og rendte det bedste,han havde lært.

Røgen stod op af skorstenen, da Ajes vendte tilbage fra Hjardemål med jordmoderen.Så var Ane allerede i fuld gang med at fyre op under gruekedlen.Jens tog sig af de svedende heste,mens Ajes hjalp jordmoderen ind med jordmodertasken og fødestolen med det U-formede sæde.Inde sad Kirstin bleg i stolen ved bilæggerovnen.

-Sidder du her mit barn?Jordmoderen nikkede venligt til Kirstin.-Hvis vi skal have det her overstået inden sengetid,så må du røre dig mellem veerne,bette Kirstin.Ane kan støtte dig.Og du Ajes,du må hente Jens Peters Johanne.Jeg må have en erfaren kone ved hånden,Ane har jo nok

at se til.

Ajes tog det ikke ilde op,at jordmoderen sådan tog kommandoen. Han følte sig alligevel så rådløs.Han kikkede bekymret hen på Kirstin,der nu stod stille,mens hun støttede med hænderne over lænden.Svære trækninger gik over hendes smalle ansigt.

Men Ajes fik ikke fred,da han vendte tilbage fulgt af den kraftige nabokone.Jordmoderen var straks over ham:-Nu må du hente mig en skæppe at sidde på, Ajes.Det kan du lige så godt lære først som sidst,det er nu engang faderens hellige pligt at anbringe skæppen,det bringer held.

Ajes forsøgte at smile opmuntrende til Kirstin,da han satte den omvendte skæppe ved hendes fødder.Hun nåede ikke at reagere,før den næste ve var på vej.For første gang klagede hun sig højlydt.Ajes så,hvordan knoerne blev hvide af at kramme omkring armlænet.Han rettede sig op.Det var vist mest sømmeligt at fjerne sig nu.

Før Ajes gik ud af stuen,satte jordmoderen sig på sin vante plads mellem den barslende kones knæ.Med kendermine følte hun med hånden under skørtet og kaldte så på nabokonen:-Johanne, stræb nu og kom med noget rent linned,nu er der ved at ske noget.

Ajes lukkede forsigtigt døren bag sig.Bedriften derude skulle jo også passes,men med markarbejdet var det slut for i dag.Ajes hentede kornet og sædeløbet og gik derefter ind i stalden,hvor tjenestepigen var i gang med at malke den sidste af køerne.Middagsmalkningen var blevet noget forsinket i dag på grund af alt det barselspostyr. Helt mod sædvane hjalp Ajes med at trække køerne på græs igen.

Da pigen gik ind med mælken, ville Ajes følge efter,men på vej hen mod bryggersdøren vendte han rundt og gik om i kålgården til Jens,der gik og pirkede i jorden med en greb.Det var normalt Anes arbejde,men ingenting var helt normalt i dag.Og grønkål skulle de jo have.

Ajes skrævede over græstørvsvolden og ind i kålgården.I et hjørne stod de gamle kålstokke, der skulle danne frø til næste års såning.Ajes rømmede sig: -Hvor længe mon sådan en barsel kan stå på?Det var jo rart at

få jordmoderen hjem,inden det blev mørkt.

-Der kan ske meget på en time, svarede Jens.-Engang lykkedes det for en karl på en enkelt time at ringe med kirkeklokkerne i både Hunstrup,Hillerslev og Kåstrup.Og slet så lang er barselsvejen da ikke!

-Hvorfor gjorde han det?spurgte Ajes nysgerrigt.

-Han havde slået præsten i Hunstrup ihjel med en høle under en skærmyssel,fortælles der.Det er forresten derfor,det hedder Kors Eng,der hvor præsten blev ombragt.Men altså,han blev dømt fra livet,det gjorde karlen,men han genvandt sin frihed ved i løbet af en time at ringe med tre kirkeklokker.

-Det var ikke så ilde præsteret. Ajes nikkede anerkendende.Den historie skulle han huske at fortælle sin søn engang,hvis det da blev en søn.

-En pige,det blev en bette pige.Tjenestepigen kom løbende hen mod kålgården,hvor Ajes og Jens efterhånden var ved at være færdige med såningen.

Ajes nåede først ind i stuen. Den første,han fik øje på,var Kirstin,der lå udmattet i den blå alkove med lukkede øjne.Ajes kunne ikke skjule sin glæde,da han fik øje på den lille tøjbylt i Anes arme.Så bette kunne et menneske da ikke være.

-Kom så med pigen,Ane.Jordmoderen stod allerede klar med bismervægten.Skånsomt slog Ane et tørklæde om tøjbylten og fæstede det til bismerkrogen.

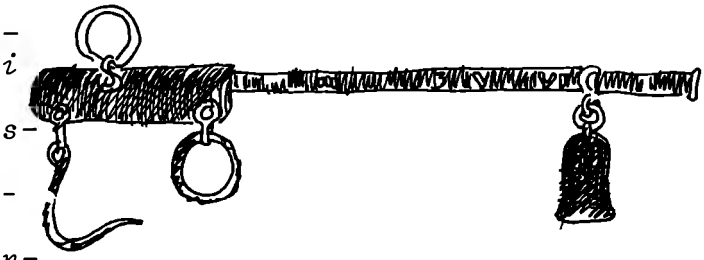

-Syv pund,så vel,forkyndte jordmoderen.-Det kan du godt være bekendt,Ajes.

Ajes rettede skuldrene lidt. Gud ske lov,at alt var gået godt. Ane havde igen taget vare på pigebarnet.Hvis det kom til at stå til hende,så skulle hun nok sørge for,at barnet ville få en ordentlig pasning. Ane lagde pigen i vuggen på en måde,som havde hun svært ved at skille sig af med hende.Men pigen gav sig ikke til at græde.Ane glippede med øjnene,det skulle nok blive et nemt barn.

-Nu må vi se at få gjort skik på det hele,beordrede jordmoderen.-Og Ane,du kan jo passende brygge os en tår kaffe.Johanne, du kan tømme vaskefadet og putte det blodplettede linned ned i vaskekarret

Ajes fandt en dram frem,da de sad bænket omkring bordet.Snakken gik lystigt anført af jordmoderen.Ajes aftalte med Jens,at de skulle følges ad til kirke næste dag,så de kunne få barne-

dåben aftalt med præsten med det samme. Og pigen skulle selvfølgelig kaldes op efter Ane.

Jo, det blev sen aften, før der faldt ro over gården ved skrænten i Kåse.

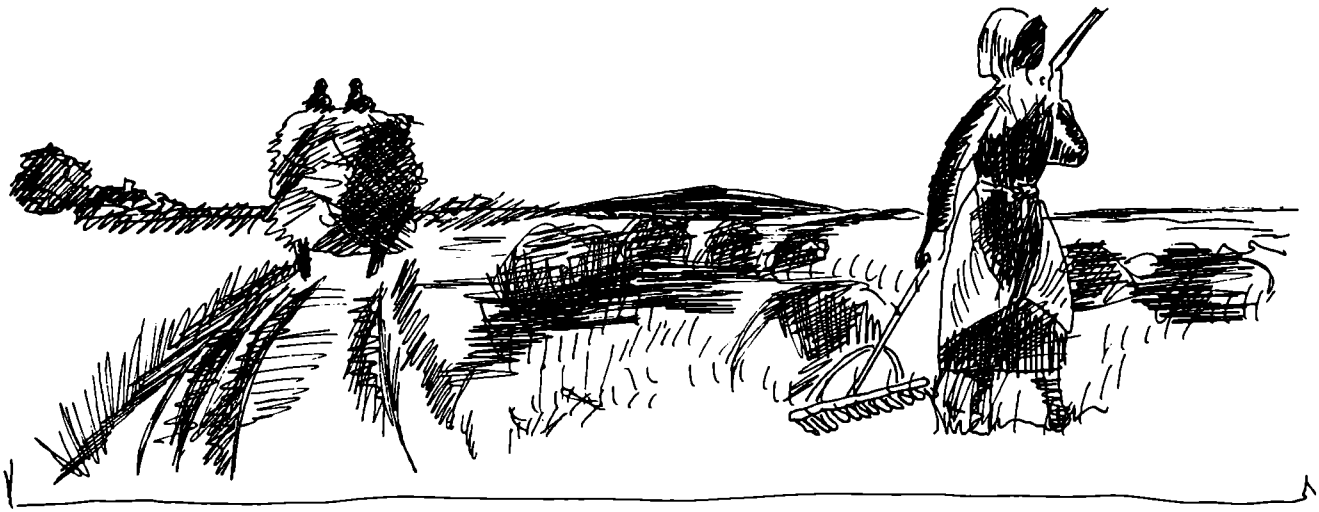

Bette Ane trivedes godt ved sin mors bryst og sin farmors skørter. Med sin pludren og glade smil lyste hun op i sine omgivelser. Så snart der kom en ulykkelig lyd fra hendes mund, så tog Ane hende straks op på armen og trøstede hende. Kirstin mente vel nok, at Ane forkælede pigebarnet for meget, men hun havde ikke kræfter til at protestere - hun var allerede godt på vej med den næste.

Forløsningen kom midt i tørvegravningstiden. I mange år kom det til at stå som et af de sidste lyse minder i Anes erindring, den dag Søren blev født. Bette Ane stolprede omkring og faldt ustandselig over de tørv, der var sat til tørring to og to, så de lignende taget på små huse. Ajes var i færd med at vende bunden i vejret på de lyngtørv, som han lige havde skåret løs med den krumme fladtørvsspade. Ane sad ved en lille, rund stak, hvor hun stablede de tørrede tørv, som Jens hentede på trillebøren. Men tørvestakken blev ikke færdig denne dag - de lod tørv være tørv, da de så tjenestepigen komme løbende.

Høsten blev en streng tid for

Ane. Kirstin lå stadig i barselsseng og kunne ikke komme til kræfter, så Ane måtte være med både inde og ude. Ajes havde snakket om at fæste en tjenestedreng. Men Jens mente nok, det gik endda -han var ikke helt affældig endnu. Og selv om han var begyndt at ryste lidt på hænderne, så var han da stadigvæk selvskreven til at hvæsse leerne på slibestenen.

Ane rettede sig op og støttede sig til høstriven. Den første høstdag fik hun altid ondt i lænden af at binde korn op. Ane kiggede vemodigt ud over den gule kornmark, som leerne var begyndt at skære sig igennem. Ajes var den ivrigste, det kneb for pigen at følge trop med opbindingen. Han var næsten færdig med det første skår, og Jens manglede endnu en halv snes favn. Jens skævede til Ane, men fortsatte med at svinge leen i lange, glidende tag, mens han mumlede noget om at age med stude.

Ane tog igen fat med riven, og efter få bevægelser havde hun nok til et neg. Hun bøjede sig og tog et bundt strå i hver hånd. Med en hurtig drejning af hænderne snoede hun stråene sammen til en halmsime, som hun bandt neget sammen med. Der blev ikke tæret på kræfterne med for meget unødig snak. Men når et skår var til ende, holdt Ane lidt igen på Jens ved at starte en samtale.

-Pas nu på den gale skulder. Du er jo ikke tyve længere!

-Nej, så havde du minsæl ikke haft tid til at stå der og skræbe op! Og hel aflægs er én da ikke. Hvis jeg lystede, så kunne jeg såmænd få hyre som jordarbejder ved landdæmningen på Bygholms Vejle.

Før Ane nåede at svare, var Jens allerede i gang med det næste skår.

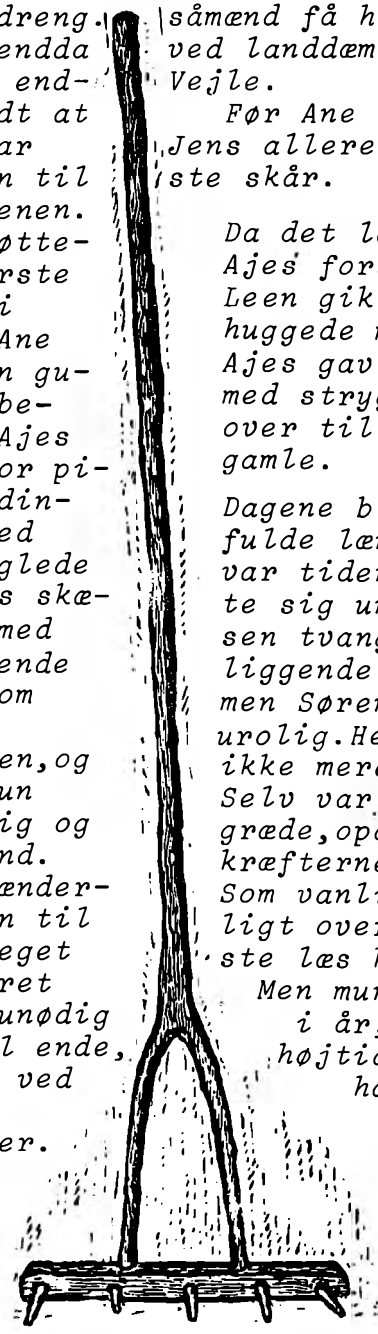

Da det lakkede mod aften, var Ajes forspring svunden ind. Leen gik mere ujævn, klingen huggede mere, end den skar. Ajes gav klingen en omgang med strygestikken. Han skævede over til Jens. Han var sej, den gamle.

Dagene blev udnyttet i deres fulde længde, men for Kirstin var tiden ekstra lang. Hun følte sig unyttig, men udmattelsen tvang hende til at blive liggende. Hun trængte til ro, men Søren var kun blevet mere urolig. Hendes bryst kunne ikke mere slukke hans gråd. Selv var hun for træt til at græde, opdagede vel næppe, at kræfterne svandt dag for dag. Som vanlig var der noget særligt over den dag, da det sidste læs korn blev bragt i hus.

Men munterhed var det ikke i år, snarere en stemning af højtid over, at jorden igen havde skabt grundlag for livets opretholdelse. Bette Ane blev løftet op i læsset,

så hun kunne opleve den sidste køretur.

Vognen var tom og hestene sat på græs. Alligevel tøvede Ajes og Jens med at gå ind til æbleskiverne. De værnede om den fredfyldte stemning, der havde sænket sig over deres sind efter en veloverstået høst. Jens gik om og kikkede til sine bikuber, der summede af liv. Den ældste af de store flaskeformede halmkuber trængte til udskiftning. Han måtte se at få bundet en ny her til vinter.

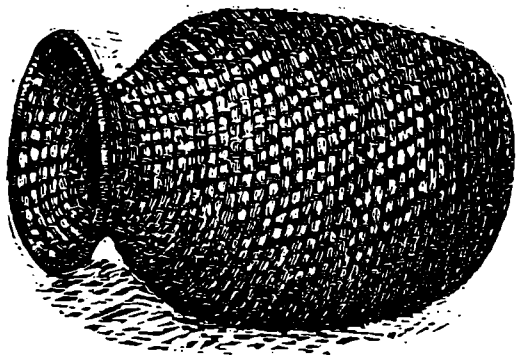

Ajes stod ude ved skrænten. Jens nærmede sig forsigtigt.
-Hvad står du og funderer over, Ajes?
-Åen, svarede Ajes. -Der er ikke meget vand i åen. Det er utroligt, at den har kunnet trække en vandmølle.

Jens gned sig over skægstubbene med en kradsende lyd. -Det er skrænten, der narrer. Nedenfor tager alting sig anderledes ud. Alting bliver større. Skal vi gå ned og se, hvor møllen lå?

-Ikke nu, svarede Ajes stille. -Der kan vi altid gå ned. Jeg har altid følt, at der var noget uhyggeligt ved den mølle. Hvor gammel var du, da den brændte?

-Otte år, sømænd. Ja, det var en skrækkelig hændelse. Min far tog mig med derned. Men der var ikke noget at stille op. Alle brændte inde, både folk og fæ.

-Det er ikke til at forstå, at det har været lige her ved. Det må have været forfærdeligt.

-Ja, især bagefter, da Jens Peter blev dømt fra livet for mordbrand. Siden da har jeg ikke brudt mig om at komme ned til åen.

Ajes vendte sig uden at svare. Nu kunne det vel ikke trækkes ud længere. Tavse gik de hjem mod gården. Da de kom ind i stuen, var der heller ingen, der sagde noget. Ane sad og vuggede Søren, mens bette Ane borede det lille ansigt ned i hendes skød. Ajes satte sig på kanten af alkoven. Han havde ikke snakket om det, knap turdet tænke på det. Nu opdagede han, at han længe havde vidst det: Kirstin skulle dø. Nu lå hun med lukkede øjne og trak kun vejret svagt. Ajes viftede kejtet et par fluer væk fra hendes pande. Dagen efter døde Kirstin, kun 24 år gammel.

Livet gik videre på gården i Kåse. Bette Ane voksede og glemte snart sin mor. Men Søren savnede modermælken og havde svært ved at tage anden næring til sig. Helt galt var det med Ajes. Først var han tungsindig, forståelig nok, men så begyndte han at hoste. Og på bette Anes to års fødselsdag måtte han opgive at rejse sig.

-Det er minsæl den rene elendighed, svarede Jens, når nogen spurgte til Ajes' helbred.

Og værre blev det. Midt i høbjærgningstiden døde Ajes, 30 år gammel. Den lurende fortvivlelse blev holdt fra døren af de mange praktiske gøremål. Dyrene og de to små skulle passes. Jens måtte have fat i en daglejer til at slå hø, og Ajes' søster blev løst fra sin plads for at komme hjem og hjælpe til. Jens var pludselig mand på gården igen og måtte lægge ud til terminen af de penge, han og Ane havde sparet op til deres alderdom. Begravelsen var heller ikke gratis. Der skulle bekostes både kiste og ligklæder,

og der var udgifter til både præst,degn,graver og kogekone. Det varmede selvfølgelig at se alle naboerne til begravelsen, men det svandt jo unægteligt i sulekarret.

Det var præsten,der først gjorde opmærksom på,at der skulle gives besked til skifteretten i Thisted.Jens kunne ikke ret forstå det,han var vel mand på gården nu,hvor Ajes var faldet væk.

-Min gode mand,sagde præsten. -Gården tilfalder jo børnene nu, og da de ikke er myndige,må øvrigheden tage affære.I kan nok overtage gården på børnenes vegne, hvis I vedgår arv og gæld.Men I er blevet for gamle,og der er vel stiftet gæld i den sidste tid. Og sådan blev det.Den ll.august rullede en sort landauer ind i gården med skifteforvalteren og en politibetjent.Sognefogeden var allerede mødt op.

Mens de drak kaffe,forklarede skifteforvalteren,at Jens kunne regne med at fortsætte som bestyrer foreløbig,ja,det kunne sagtens blive forår,før gården kunne sælges.-Ja, så må vi vel se os om efter et andet sted at bo, gryntede Jens.

-Nå,det går nok alt sammen.I kan vel tegne aftægtskontrakt med den næste ejer,afbrød sognefogeden,der hellere ville snakke om andre ting.Og det var jo ikke hver dag,han var sammen med så fine folk fra Thisted.Skifteforvalteren fortalte veltilfreds om jernbanen og om dens indvielse, hvor selveste hans majestæt kongen var til stede.Til slut sagde sognefogeden,at han havde ladet sig fortælle,at Berg ville starte en ny avis i Thisted.

-Berg,fnyste skifteforvalteren, -sådan en fusentast!

-Ja,der bliver uro i landet, sagde Jens.-Det er lige som dengang,slaverne var brudt ud af tugthuset i Rendsborg.Ja, brudt ud var de jo så ikke,men jeg husker det ganske klart,det var året før,jeg købte gården her. Jeg fik besked om straks at møde i Sennels.Og stor opstandelse blev der,da vi om natten hørte skyderi hen ad Hvosse til.Det viste sig,at det kun var en krejler,der kom sejlende,men han blev da vist ikke ramt.Ja, stor hurlumhej for ingenting var det, nå, vi blev da budt indenfor hos Lars Mån og fik det,vi kunne æde.Ja,ja,ufred kan det blive, før vi ved af det,sluttede Jens.

Derefter gik de tre mænd i gang med arbejdet.Skifteforvalteren skrev op,og politibetjenten og sognefogeden hentede tingene frem og blev i fællesskab enige om prisen.Det var grundigt,men langsommeligt.

Da øvrigheden drog afsted, bemærkede sognefogeden,at Ane ikke var veget fra Sørens vugge.

Hun var vel ikke ved at blive sær, tænkte sognefogeden. Men han blev klogere ugen efter, da han hørte, at drengen var død. Det var ikke så lidt de to mennesker skulle trækkes igennem.

November er slagtemåned. Så skal grisen slagtes, så kødet kan nå at blive saltet inden jul. Ane var den første, der var på benene. Der skulle fyres op i gruekedlen. Men det var ikke i storhed, der blev slagtet. -Vi ender vel som fattigfolk, havde Jens bemærket, da de måtte sælge en ko for at opretholde livet. Men Jens måtte fortsætte som bestyrer. Heller ikke ved auktionen i november var der købere til gården, så nu måtte de vente til jul.

Da det blev lyst, kom én af naboerne for at hjælpe. Bette Ane kikkede betuttet ud i bryggerset gennem dørsprækken, da Jens og naboen kom slæbende med den skrigende gris. Voldsomt så det ud, da de slog et reb om grisens ben og løftede den op på bunden af et omvendt kar. Hurtigt greb Jens kniven, tog fat i grisens ene øre og stak kniven ind i halsen. Bloden sprøjtede ned i spanden, mens Ane hele tiden rørte rundt for at undgå klumper. Da blodet var løbet ud, satte hun spanden ind i spisekammeret. I morgen var blodet koldt og kunne laves til blodpølser.

Jens lagde kniven fra sig på bryggersbordet og tørrede sveden af panden med ærmet. -Det er minsæl en ordentlig tamper, den vejer vel sine 200 pund.

Naboen nikkede anerkendende. Ane var allerede i gang med at øse det kogende vand fra gruekedlen over i skoldekarret, hvor grisen derefter med besvær blev anbragt. De blødgjorte hår blev skrabet af og den døde krop hængt op på en stige, så indvoldene kunne skæres ud.

Selv om grisen skulle være kold, før flæsket kunne skæres ud og puttes i saltkarret, så var der nok at se til. Tarmene skulle renses, og der skulle laves lungepølse og leverpølse. Hovedet blev kogt, og kødet pillet af til sylte. Jens fik hjernen til vognsmørelse.

Hen under aften trængte Ane til frisk luft. Hun tog bette Ane ved hånden og gik ud til skrænten. Den forekom hende ikke så stejl mere. En afgrund kunne det ikke længere blive til, ikke for hende. Hun følte sig træt,

ikke kun i armene.Fremtiden var ikke hendes,med togbaner og petroleumslamper.Men bette Ane kom nok ud at køre i tog - Gud ske lov,de havde fået lov at beholde hende.

Hun knugede den lille hånd,mens hun tænkte på den sidste salme fra Sørens begravelse:Sorrig og glæde de vandre til hobe.Det havde lydt så pænt.Trods alt.

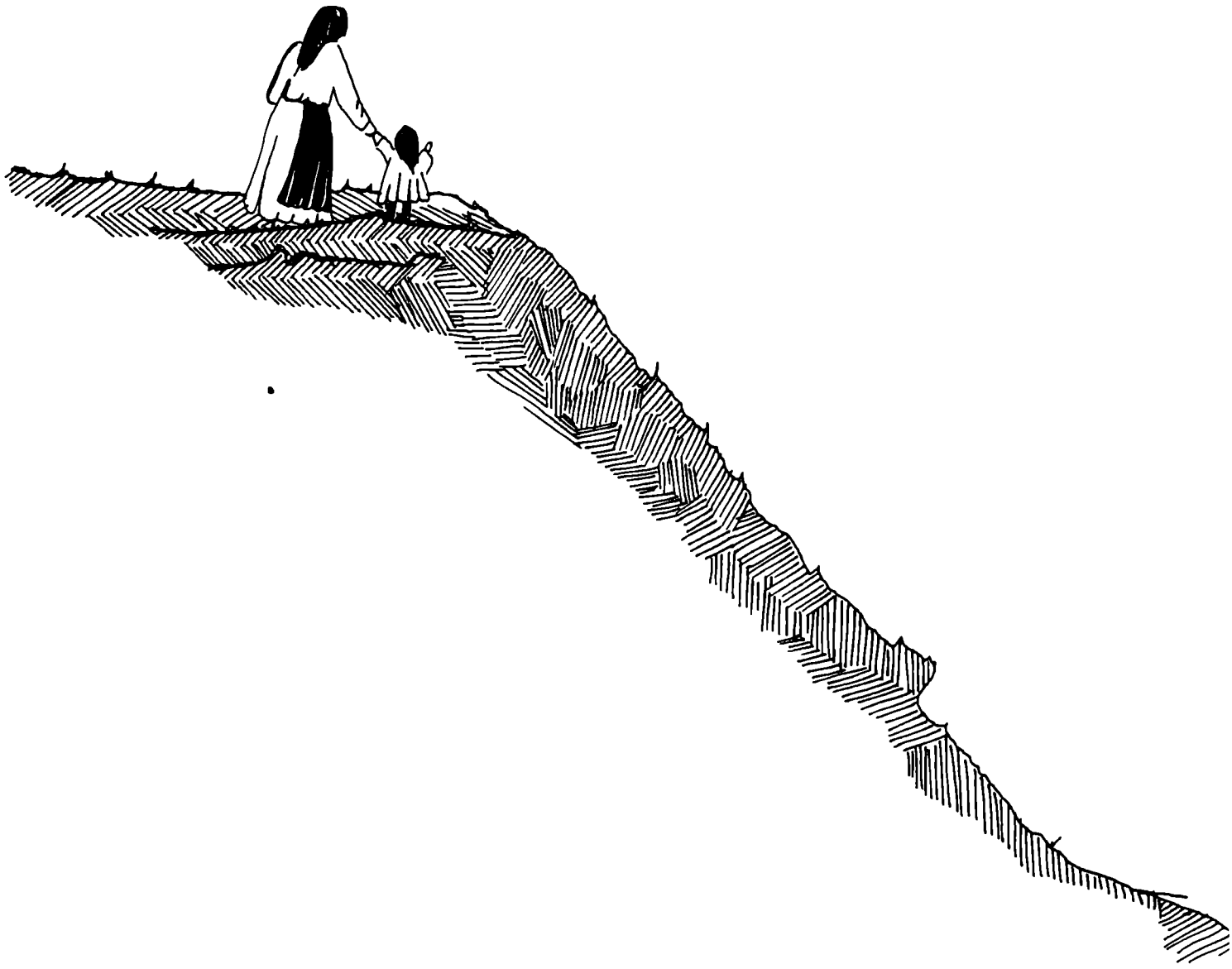

HISTORIE ER ANDET END BØGER

Jeg hører det,
og glemmer det,
jeg ser det,
og jeg husker det,
jeg gør det,
og jeg forstår det.

Kinesisk ordsprog

MILEBRÆNDING
PÅ SENNELS
SKOLE

Afsnittet her skal betragtes som en håndsrækning til dem, der ønsker en eller flere supplerende aktiviteter til materialet. Aktiviteterne må ikke opfattes som et forsøg på at efterligne Anders Christian Jensens dagligdag, som den formede sig på kanten af skrænten i Korsø. At afprøve arbejdsprocesser fra en bestemt tid er ikke det samme som at leve i fortiden, men i bedste fald kan efterligningen give en fornemmelse af de fortidige levevilkår.

Jeg ser - og husker

Som det kinesiske ordsprog fortæller,så får synsoplevelsen mange til at huske bedre.Fra Statens Filmcentral kan man få "Spor i lyngen",der på 25 minutter afbilder hedebondens miljø.

På ekskursioner er der rig lejlighed til at bruge øjnene.I denne sammenhæng vil et besøg i Korsø være nærliggende,og på museet i Thisted kan man f.eks. finde nogle af de genstande,der er vist i lysbilledserien.Johan Skjoldborgs barndomshjem i Øsløs viser netop et skomagerhjem,som det så ud for ca.100 år siden. Frilandsmuseerne Hjerl Hede og Glomstrup på Sydmors vil også kunne bidrage med indtryk fra denne periode.

Har man ikke mulighed for at komme ud,så kan man få museumskasser hjem i klasseværelset.Bag i Amtscentralens katalog kan man finde kasser om f.eks.uldens behandling og om hyrdedrengenes liv.

I det følgende er der lagt op til at inddrage faglokaler og skolens omgivelser som mulig klasselokale.Det er tilstræbt, at det skal være gennemførligt inden for disse rammer.At høste med le og tærske med plejl er således eksempler på aktiviteter, der ikke er medtaget,selv om det måske vil være gennemførligt med hjælp udefra.

Udgangspunktet for aktiviteterne er livet på landet for 100 år siden.Men dengang levede 3/4 af befolkningen i Danmark også som landbrugere.Telefon,asfalterede veje,cykler,biler og supermarkeder hørte dengang fremtiden til.Man levede i nær samhørighed med dyrene og naturen.For at understrege denne samhørighed og afhængighed er de følgende forslag til aktiviteter bygget op omkring dyrene og planterne.Denne struktur lægger en begrænsning,så der ikke er blevet plads til f.eks.beskrivelse af gamle lege og modelbyggeri af husene.

KOEN

For 100 år siden var det svært at forestille sig en gård uden køer.De gav mælk og kød og forsynede jorden med gødning - ja, selv hornene blev brugt til pølsehorn.

Mælken blev i stor udstrækning brugt i madlavningen til f.eks. grød.Selv om det første andelsmejeri startede i 1882,så måtte man mange steder fortsætte en del år endnu med selv at lave smør og ost.

Smør

Det er et stort arbejde at kærne smør i en kærne.Og det kræver flere liter fløde.Men hvis du vil lave en mindre portion er her en opskrift:
Enten sødmælk direkte fra koen 2 l.
Eller piskefløde fra forretningen 2 dl.
Fint salt.

Sødmælken eller piskefløden købes to dage før brug og stilles på et lunt sted,så fløden kan syrne.Mælken hældes i et flat fad.

Arbejdsgang:

1. Skum den syrnede fløde af sødmælken.
2. Ved vintertide - tilsæt evt. nogle dråber gulerodssaft.
3. Hæld fløden i et syltetøjsglas eller lignende.
4. Sæt låg på og skvulp kraftigt, indtil fløden skiller i kærnemælk og smørkorn.
5. Hæld forsigtigt kærnemælken fra.
6. Hæld koldt vand på smørret og ryst.Hæld vandet fra.Det gentages til vandet er klart og smørret er rent.
7. Drys salt på smørkornene.
8. Ælt smørret med en ske.

Ost

Kærnemælksost. (1 liter kærnemælk).

1. Opvarm kærnemælken meget langsomt uden omrøring til vallen har udskilt sig.
2. Si vallen fra gennem et lærredsstykke.Pres med hænderne den sidste valle ud.
3. Bland ostemassen med kommen og salt.Tilsæt ½teskefuld sukker.

Hver egn har sine særheder.Hvis du er interesseret i,hvordan der blev lavet ost i Thy i gamle dage, så er der en grundig beskrivelse på s.121-127 i Knud Aagaards "Beskrivelse over Thye" (1802).

Tykmælk

4 portioner
Der skal bruges
1 liter sødmælk
1dl kærnemælk

Mælken må ikke være for kold og skåle eller tallerkerner skal være lune.Mælk og kærnemælk blandes og hældes i de varmede skåle, der stilles på et lunt sted til næste dag.Tykmælken skal stivne i løbet af 24 timer eller mindre for at blive god.

1-2 timer før serveringen sættes den i køleskab.Serveres med revet rugbrød

FÅRET

Fårets nøjsomhed gjorde det til et udbredt husdyr på de magre jorder.Foruden kød,mælk og skind gav den uld til tøj og tælle til lys.

Uld

I gamle dage sagde man,at en nyfødt pige skulle sove sin første søvn i en "towkurv"(en kurv til kartet uld),så ville hun blive en dygtig spindekone.Selv om det ikke blev efterlevet,så viser det,hvilken betydning man tillagde gode "spindeevner".

Museet har udgivet en bog om "Uld og Hør".Her giver Jytte Hemme en grundig beskrivelse af uldens behandling.Prøv f.eks.at spinde en tråd på en selvlavet håndten.Det er svært at karte, så det vil være en fordel at anskaffe kartet uld.

Uld er anderledes end kunst - stofgarn.Prøv at strikke en lap af ren uld og en tilsvarende af andet garn.Hvad er mest behageligt at røre ved?Hvad varmer bedst? Hvilken lap suger mest vand?

For at friske op på den grå uld farvede man i 1880'erne garnet med planter.De mest brugte planter til farvning var mos,lav, valnød og chalotteløg (skallerne). I Vestjylland blev toppen af hedelyng også brugt.Når farvningen blev gjort rigtigt,havde farverne lige så lang holdbarhed som selve tøjet.

Hvor godt planter kan farve, kan man se ved at gnide blomster eller skud mod et stykke groft, hvidt papir.Man kan også koge forskellige planter og undersøge vandets farve.En rigtig plantefarvning kan gøres sådan:

BØRN FRA HILLERSLEV SKOLE MED PLANTEFARVET GARN

Plantefarvning med lyng

Materialer og redskaber:
1 gryde 7-8 l.(ikke aluminium)
1 træpind - termometer (100°)-
gasblus eller el.plade - 100 gr.
garn - 20 gr.alun - vand - lyng.

BEJDSNING:
100 gr.renvasket uldgarn el.uld tilkoges med 20% alun (fåes på apotek og hos materialist):Alunet opløses helt i lidt kogende vand - tilsættes 5 l.vand (30°). Garnet,der er gjort gennemvådt, lægges heri.Det opvarmes til 85°, hvor det holdes en time - afkøles i badet,hvorefter det skylles - kan tørres - hvis det ikke skal farves med det samme.

FARVNING:
200 gr.friske lyngskud (eller 100 gr. tørrede)overhældes med 5 l.vand og koges i 3 timer.Suppen afkøles og sies - kontroller, der er 5 l.suppe - hvis ikke,tilsættes alm. vand fordi garnet skal kunne flyde frit.Garnet lægges i,og det hele opvarmes til 90°,hvor det holdes i godt en time.Garnet kan enten tages op nu og luftkøles eller nedkøles i badet - man må aldrig komme det i koldt vand - uld tåler ikke temperaturforskelle på over 30°.
Under både bejdsning og farvning skal garnet bevæges i badet - ikke omrøres.
Garnet får en blød gul farve. hvis bejdsebadet foruden alun tilsættes 1,5 gr.tinsalt,vil garnet få en stærk varm gul farve.

Lysestøbning

Fårets fedt kaldes tælle.Det var råstoffet ved lysfremstilling.

Ned i flydende tælle blev et stykke bomuldsgarn dyppet.Når det tynde lag tælle,der havde sat sig fast var størknet,kunne man igen dyppe.Lag for lag voksede lysene.

Man lavede mange lys ad gangen. Det kunne bl.a.ske ved hjælp af et lyse - bord som dette:

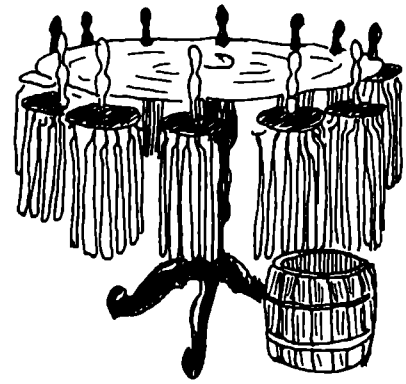

Hvis du vil prøve at støbe lys, kan du smelte nogle stearinstumper i en gammel gryde og dyppe bomuldsgarn heri.Det er en fordel at gøre bomuldssnorene stive,før dypningen begyndes.Dette kan gøres ved at trække snorene gennem smeltet stearin på et tændt lys. Medens det tynde lag stearin størkner,holdes snoren stramt. Stearinet gør snoren stiv,og man kan hænge flere snore ved siden af hinanden,når man støber lysene.

GRISEN

Grisen er gennem de sidste 100 år blevet længere og mere mager.Her er nogle af de ting, som man i 1880 lavede af en gris. Er der noget,du ikke har smagt?

Lungepølse
Finker
Blodpøse
Fedtegrever
Medisterpølse
Blodpandekager
Stegt flæsk
Grisetæer

Opbevaring af madvarer var et problem før dybfrysernes tid.Kødet blev saltet eller røget,og fisk blev tørret i fri luft.

Røgning foretages i dag i en speciel røgeovn,men i gamle dage klarede man det ved at hænge flæsket op i skorstenen over ildstedet.Hvis man vil forsøge sig med røgning,gøres det lettest ved at indrette en olietønde til formålet.

Saltning har været en meget almindelig konserveringsform.Det, man vil salte,lægges i en skål eller krukke og overhældes med saltlage.Saltlage kan fremstilles på følgende måde:

1 Liter vand bringes i kog. 125 g salt og ½ tsk.salpeter opløses i vandet.Når lagen er kold hældes den over det,der skal saltes.Det er vigtigt at lagen dækker helt.

I saltlage kan kød og flæsk holde sig i månedvis. Når det skal bruges,lægges det i ferskvand i 1 - 2 døgn.

KAMILLE

For 100 år siden var nyttehaver som f.eks.kålgårde det mest almindelige på landet.Men man dyrkede også forskellige krydderurter for at friske op på den ensformige saltmad.Prøv at skaffe nogle krydderurter og hæng dem til tørring.Enkelte steder sådede man kamille i haverne,men de fleste steder fandtes den i så rigelig mængde i naturen,at man ikke behøvede at have besvær med at dyrke den.

Hvis man vil prøve at lave kamillete,skal man plukke kamillens blomster og tørre dem.

Kamillete blev brugt som lægemiddel,hvis man havde ondt i halsen eller maven.Det blev også brugt til at bade sår og buler med.Så blev de "sølle steder" hurtigt normale igen!

Kamillete blev også brugt til at friske farven op på gule lokker.Det var måske en ide at prøve..

Modsat kaffe virker kamllete beroligende.Om det er rigtigt,kan du jo prøve.

HYLD

"Hvor hylden ej kan gro,kan bonden ikke bo".Således lyder et gammelt ord.For 100 år siden var det da også sjældent at se en gård,uden at der fantes hyldetræer derved.Hylden var nemlig vigtig i husholdningen.

I dag kender vi mest til hylden fra hyldebærsaft,der er lavet af de modne bær,men for 100 år siden var man mange steder af den opfattelse,at de modne, sorte bær var giftige.Men hylden kan bruges til andet end saftkogning.Her er nogle eksempler:

Hyldeté

Nyudsprungne hyldeblomster tørres.Det må ikke ske i direkte sollys.Det er vigtigt,at blomsterskærmene er nyudsprungne, når de plukkes.De mister nemlig efterhånden noget af aromaen. De tørrede blomster kan opbevares et godt stykke tid,før de bruges til tebrygning.Hyldete er godt mod forkølelse.

Hyldesmør

Hyldesmør er ligesom kamille blevet brugt som lægemiddel.Det laves ved at ælte usaltet smør med det indvendige lag af barken på en hyldegren.Man havde så en salve til at smøre på sår eller buler.

Pusterør

Marven skubbes ud af en ung hyldegren og pusterøret er færdigt!Med sådant et rør har husmødre i århundrede pustet liv i ildstedets gløder om morgenen. Det er også blevet brugt som legetøj.Som "pusteskyts"blev bl.a.brugt ærter.

BØRN FRA SENNELS SKOLE FLETTER VIDJEHEGN AF PIL. PIL BLEV OGSÅ BRUGT TIL AT FLETTE KURVE AF OG TIL PILEFLØJTER.

LER

For 100 år siden var de fleste krukker,kander,fade og lignende fremstillet af ler.Gennem århundrede har man brændt leret i en græstørvsmile.

Bygning af græstørvsmile

Materieler:Blåler,fint sand,halm, træ.
Leret æltes omhyggeligt,og der blandes lidt sand i(fint sand af hensyn til glitningen).Når leret er gennemæltet og fri for luftlommer formes krukkerne.De gamle jydepottekoner æltede med fødderne for at sikre god æltning.
Når lertingene har tørret et par dage og overfladen er blevet læderhård,kan de glittes d.v.s. glides glatte med en lille glat sten,bagsiden af en teske kan også bruges.Lertingene tørres herefter.

BYGNING AF GRÆGTØRVSMILE.

A - En rund fordybning på ca. 1-1,5m i diameter og ca.20-30 cm dyb graves.Græstørvene tages omhyggeligt op,idet de senere skal bruges.

B - Et gulv af træ lægges.

C - Lertingene pakkes så tæt som muligt gerne inden i hinanden.

D - Herefter dækkes tingene skiftevis med halm og træ.

E - Dækkes først med græstørv med græssiden indad og yderst græstørv med græsset udad.

F - Halmen trækkes frem enkelte steder og antændes.Milen lukkes,så røgen stort set kommer ud i toppen.

G - Efter 24 timers brænding er tingene færdige.Pas på,tingene er meget varme og skal afkøles gradvist.

MILEBRÆNDING I TØNDE PÅ HILLERSLEV SKOLE.

I begyndelsen og midten af forrige århundrede nåede produktionen af jydepotter et højdepunkt. Jydepotter er sorte,fordi brændingen sker uden ilttilførsel i f.eks.en tønde som vist på billedet.Tønden er gjort lufttæt forneden ved hjælp af sand.Inde i tønden er der anbragt en dåse med spildolie,der antændes ved opvarmningen og derved forbrænder den ilt,der er i tønden.Tønden dækkes med tørt brænde,der antændes i en kreds fra yderkanten,så opvarmningen kan ske langsomt.

Aftægts-kontrakt (Afskrift)

A. Ved at jeg,Jens Kristian Olesen ved Skjøde af Dags Dato har overdraget min Gaard med Jorder Matr. No 8a i Korsø og Matr. No 29 og 21 i Hjardemaal Klit til min Søn Anders Kristian Jensen,har jeg betinget mig og min Hustru Ane Andersdatter saalænge vi leve følgende Aftægt og Underholdning:

1.

Saalænge vi er tilfreds dermed nyde vi i Forening med Gaardens Eier en god og forsvarlig Underholdning og Ophold bestaaende af Føde,Klæder,Husly,Lys,Varme,Vask, Renlighed,Pleie og Opvartning,alt saaledes som vi hidtil har været vant til,hvorhos han efter vor Død besørger og bekoster vor hæderlige og anstændige Jordefærd efter Egnens Skik og Brug,imod at han som Vederlag derfor beholder samtlige vore Efterladenskaber, -Han er ligeledes pligtig at yde os fornøden Lægehjælp og Lægemidler samt bære de derved forbundne Udgifter.

2.

Skulde vi ikke finde os tilfreds med at bo sammen med Gaardens Eier, da er han,efter et halvt Aars foregaaende Tilsigelse,pligtig til at have tilbygget Enten af Vaaningshuset 8 Alen i Længde med samme Bredde som Vaaningshuset og at have denne Tilbygning indrettet som Bolig til os,bestaaende af en rummelig Stue,et Spisekammer og et Kjøkken med Skorsten,samt derved fornøden og bekvem Plads til vort Brændsel.-Naar vi flytte ind i denne Bolig hvortil der skal være en egen Ind-og Udgang,er vi berettiget til udtage af Gaardens Eiers Bohave og øvrige Løsøre alt hvad vi finder at have Brug for,saaesom: 2 Senge med gode og tilstrækkelige Sengeklæder,1 Bilægger =Kakkelovn med Ovn,1 Bord,1 Bænk,2 Stole,1 Stueuhr,Kar,Spande,Ankere,Kjøkken- og Bryggersredskaber m.v.,hvilke Gjenstande efter vor Død falder tilbage til Gaardens Eier,han holder nævnte Gjenstande,saalænge vi har dem i Brug,i god brugelig Stand, ligesom han ogsaa holder Boligen, saavel ind -som udvendig,i god beboelig Stand.

3.

Naar vi ikke længere maatte ønske at nyde vor Underholdning paa den i 1ste Post omhandlede Maade,da er Gaardens Eier,i stedet derfor,pligtig til at yde os paa vor ovennævnte Aftægtsbolig saalænge vi leve følgende Gjenstande aarlig:5 Tdr. Rug,3 Tdr Byg,2 Lp. Smør,2 Lp. Ost, 4 Lp. Flæsk,2 lodne Faar leveres til Slagtning,hvoraf hver kan svare 4 p. Tælle mindst,2 Skp.grovt Salt,1 Fjerdingkar fint Salt,2 p. Humle,4 p. Sæbe,4 p.Soda,½ Lp. tørrede Torsk,6 færske Torsk til 20 p. Stykket,1 Karduus til Skraa og 1 Karduus Røgtobak,8 Potter Brændevin,8 p. Kaffe,4 p. Sukker og 4 p. Sikorie,2 Td.Kartofler,½ Ol. Æg og

i rette Bjergningstid,frit indbragt og opstablet i vort Brændselsrum,7 Læs Skudtørv,a 100 Snese,2 Læs Fladtørv,a 20 Snese og 1 Læs Lyng,samt daglig 2 Potter nymalket Mælk. Rug,Byg,Smør,Ost,Humle,Sæbe,Soda, Tobak,Brændevin,Kaffe,Sukker,Sikorie, Kartofler og Æg ydes med en fjerde Del hver 1st Januar,1"April,1"Juli, og 1" Oktober,Flæsk,Slagtefaarene og Salt om Efteraaret i den bedste Slagtetid,De tørrede Torsk om Sommeren og de færske Torsk med Halvdelen om Foraaret og Halvdelen om Efteraaret.-Samtlige Gjenstande ydes med sunde og gode Varer og med forsvarlig Maal og Vægt.

4.

Gaardens Eier er endvidere pligtig til,at føde 2 Faar for os om Vinteren og græsse samme med Yngel om Sommeren (disse 2 Faar udtage vi straks af Gaardens Faareflok,og skulle et eller begge Faarene dø eller Bortkomme,da er vi berettiget til at udtage andre af Gaardens Eiers Faareflok i det eller de bortdødes eller bortkomnes Sted), at yde os fornødent og forsvarligt Pleie og Opvartning,og yde os fri Befordring 3 Gange aarligt paa en Veilængde af indtil 3 Mile fra Gaarden hver Gang (disse Kjørsler, der ydes efter Aftens Varsel,kunne dog ikke fordres i Sæde -eller Høst -tiden),at besørge vort Korn frit til og fra Mølle,at bage vort Brød og brygge vort Øl med hans eget Brændsel,naar vi forlanger det,at hænte Præst,Læge og Lægemidler til os, naar vi forlanger saadant,og afholde alle derved forbundne Udgifter,og,efter vor Død,at bekoste og besørge vor hæderlige og anstændige Jordefærd efter Egnens Skik og Brug,imod at han som Vederlag derfor beholder samtlige vore Efterladenskaber.

5.

Vi forbeholder os fri Adgang til og Afbenyttelse af Gaardens Brønd,Bageovn og Grubekjedel med tilhørende Redskaber og naar vi benytte Ovn og Kjedel er vi berettiget til at bruge af Gaardens Eiers Brændsel.

6

Vi er ikke berettiget til at flytte bort fra Gaarden med vor Aftægt.

7.

Naar den ene af os - jeg eller hustru - er afgaaet ved Døden bortfalder en tredie Del af de i 3die Post betingede Ydelser,dog med Undtagelse af Brændselet,der ydes med det fulde Kvantum til den længstlevendes Død,Tobakken ydes ligeledes med det fulde Kvantum til J.K.Olesens Død.

8.

For denne Kontrakts nøiagtige Opfyldelse betinger jeg mig herved Prioritet og Panterettigheder næst efter 6000 Kr.(hvoraf 3800 Kr.skyldes til Kreditforeningen)i de min Søn ved Skjøde af Dags Dato overdragne og i Hjardemaal Sogn beliggende Eiendomme.

B.

Jeg underskrevne Anders Christian Jensen,vedstaa herved at have indgaaet denne kontrakt paa de anførte Betingelser og Vilkaar,som jeg er pligtig til nøiagtig at opfylde, idet jeg navnlig vedstaar den i 8de Post betingede Panteret.

Under vore Navne Vidnefast med tilføiende,at Aftægten, Kornet beregnet efter Kapitelstaxten og det øvrige efter gangbar Priis,har en Værdi for 1 Aar af 309 Kr. 80 Øre,der forhøiet med 5 udgjør 1549 Kr.
Hertil Aftægts-Boligens Indretning som anslaaes til 200Kr.
og Begravelsernes Bekostning 100Kr.
Ialt 1849Kr.

Thisted,den 18.Januar 1879

Jens Christian Olesen

Anders Christian Jensen

Til Vitterlighed om Underskrifternes Ægthed og Dateringens Rigtighed.

Lomborg E.K.Lauritsen

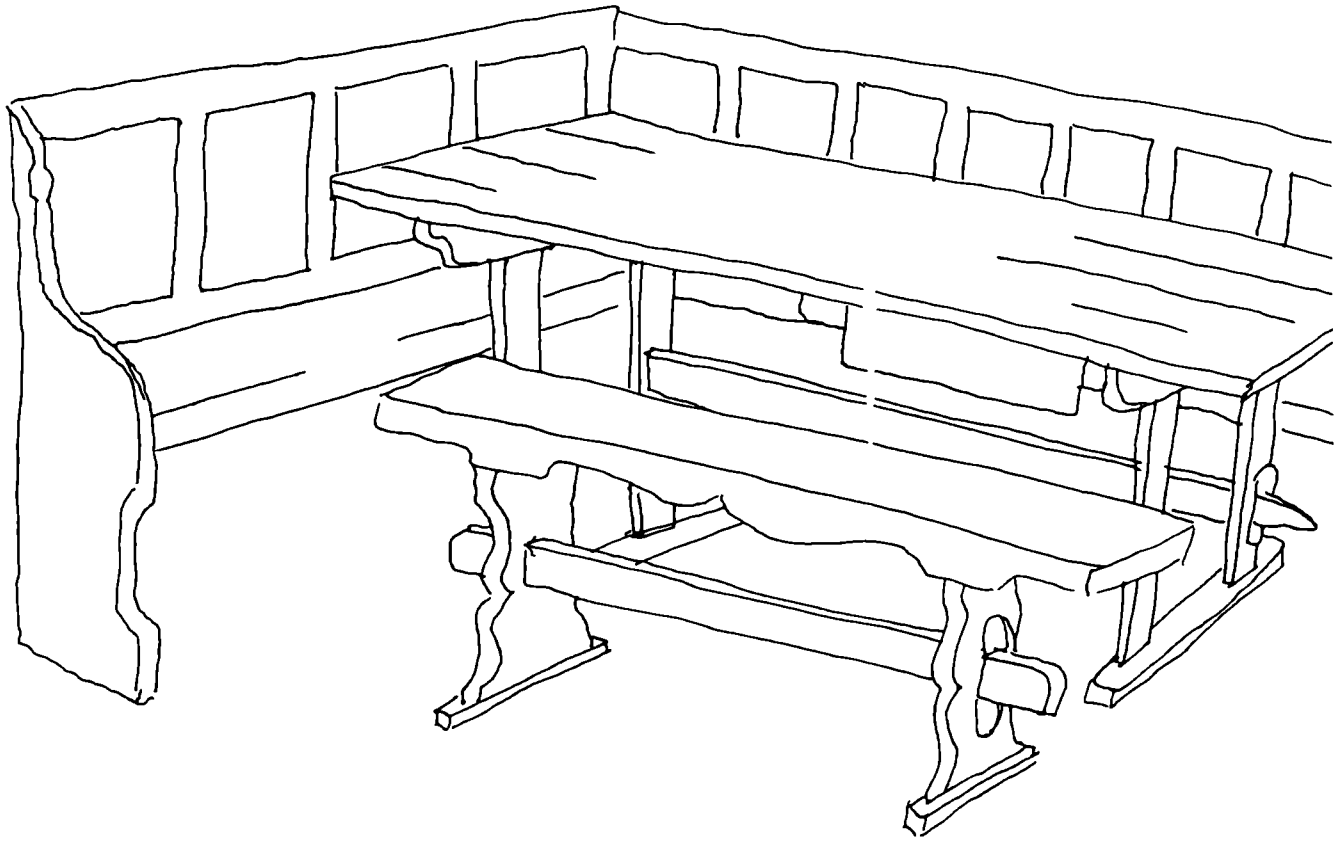

Bordskik er en ting,der er forskellig fra egn til egn.I store dele af Danmark var det tidligere almindeligt at kvinderne på en gård stod op og spiste,mens mændene sad ned.

Sådan var det ikke i Thy og Vendsyssel.Her havde man fra gammel tid både langbænk og bordendebænk til mændene og en forsædebænk til kvinderne.I Thy kalder man denne bænk for en skammel.